STRIP SCHRIFT

BEREND J. VONK
SPIDERMAN
STRIPMUSEUM

Prijs f7,25
Bfr.155

301 – JAARGANG 30 NUMMER 4 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

PALING EN KO

1967 30 JAAR 1997

AGENDA

t/m 5 juli

Expositie Marc Dancy, duizendpoot, Galerie Slaphanger, Rozener Manzstraat 67, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4769153.

t/m 12 juli

Expositie 'Fox, of: de zoektocht naar het Verdoemde Boek', van J.-F. Charles, Kunst & Antiek Galerij Europ' Art, Grotekerksbuurt 8, Dordrecht.

t/m 12 juli

Expositie 'Vasco in Brugge', Generale Bank, Vlamingstraat 78, Brugge, België, info: (+32)(0)50-441365.

t/m 14 juli

Expositie 'De feeërieke wereld van René Hausman', Galerie Comic Art & Warehouse, Sint Jacobsmarkt 73, Antwerpen, België, info: (+32)(0)3-2342347.

t/m 3 augustus

Expositie 'Niet mooi, maar fel. Het oorlogstekenwerk van Andries Frederiks', met onder andere politieke prenten uit de oorlogsjaren en de eerste jaren na de oorlog, Verzetsmuseum, Lekstraat 63, Amsterdam, info: (+31)(0)20-6449797.

t/m 28 september

Expositie 'Tarzan', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 26 oktober

Expositie 'De geschiedenis van Piet Pelle op zijn Gazelle', Nationaal Fietsmuseum Velorama, Waalkade 107, Nijmegen, info: (+31)(0)24-3225851.

19 juli t/m 17 augustus

12e Fristi Stripfestival, Koksijde, België, info: (+32)(0)58-518810.

28 juli

'Yoko Tsuno in Noiretable', conferentie, workshops, lezing, N.-D. de l'Hermitage, Noiretable, Frankrijk, info: (+31)(0)78-6165969.

30 en 31 augustus

12e Brabants Stripspektakel, Zaal 'Valkencourt', Valkenswaard, info: (+32)(0)11-661473.

6 t/m 21 september

11e Nederlands Cartoonfestival, Stadsschouwburg, Elzentlaan 50, Eindhoven.

14 september

Mechels Stripspektakel 97, Cultureel Centrum A. Spinoy, Minderbroedersgang 5, Mechelen, België, info: (+32)(0)15-216789/208756.

26 september t/m 3 augustus 1998

Expositie 'Naar Tibet met Kuifje', Rijksmuseum voor Volkenkunde, Steenstraat 1, Leiden, info: (+31)(0)71-5168800).

30 september t/m 31 januari 1998

Expositie '50 jaar actualiteit doorheen twee stripseries: Buck Danny en Nero', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

11 en 12 oktober

De Stripdagen, Het Turfschip, Chasséveld, Breda, info: (+31)(0)76-5415990.

16 november

Stripbeurs, Zaal Star, Nolet de Brauwerestraat, Vilvoorde, België, info: (+32)(0)2-2522168.

13 en 14 december

Stripgidsdagen, De Warande, Turnhout, België, info: (+32)(0)14-428829.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm

Bits & Pieces

Koe

De inkt van mijn vorige kolom was nog niet droog of de Uderzo-clan is bij iedereen aan het factureren geslagen. In ieder geval moet stripwinkel Obelix in Amsterdam nu jaarlijks flink voor de naam gaan betalen. Zelfs als je hondje Idéfix heet loop je nu risico's. En die stripwinkel zou ik omdopen in de Kwuk, Kwok en Kwijkshop. Vrij naar drie eenden waarbij je ook Gallisch van de rechten wordt. Maar, het kan gekker.

Sommige strips worden ingehaald door de werkelijkheid. Na zestig delen Michel Vaillant ging bij de 65e editie van de 24 uur van Le Mans een heuse 'Vaillante' van start. Voorzien van een witte V op een blauw-rode ondergrond werd de strip werkelijkheid. Met nummer 13. Naar het album van Jean Graton 'Nummer dertien aan de start'. Een echte Courage C41 met Porschemotor. De coureurs, bij wie ze ook in de realiteit de helm met een houten hamer over die typische vierkante Vaillant-koppen moesten raggen, werden nota bene nog vierde ook! Jean Graton keek naar de race, handen diep in de zakken, zijn dikke buik recht vooruit, en sprak de historische woorden: 'C'est formidable!'.

Maar er is meer absolute gekkigheid in de stripwereld. Let op.

Gezocht: vier sterke kerels en een computer. Die eerste vier mogen redelijk dom zijn. De laatste moet wel het één en ander kunnen verwerken. Er moeten namelijk heel veel dezelfde stripboeken in auto's worden gesjouwd. En die auto's moeten zo snel mogelijk naar zesduizend verschillende verspreidingspunten rijden. Die computer noteert de bestellingen van deze zesduizend winkels. En onze dombo's gooien de stapels stripboeken in de winkels af. Zo simpel is het probleem. Zegge en schrijve één albumtitel met een tonnen-oplage moet de verkoop in.

'Maar wat is er aan de hand?', zult u zich afvragen. Dit gebeurt toch dagelijks? En met veel meer titels.

Ja, ik zal u het maar verklappen. Betrouwbare bronnen melden het heel hardnekkig. Er ligt al maanden bij drukkerij Proost in België een kant en klaar gedrukt nieuw album van Lucky Luke. En er is niemand die het zaakje komt ophalen. Sterker, heel België en Nederland blijven verstoken van dit nieuwe Morrisje. De verspreiders zijn kennelijk dood. Uitgevers bestaan zeker niet meer. En er is kennelijk niemand die nog een boterham wil verdienen in de stripwereld. Anders kan dit toch niet waar zijn?

Nog maar een luttel aantal jaren geleden werden hotels afgehuurd als er een nieuwe Lucky Luke op de markt kwam. Werden agenda's maanden van te voren geblokkeerd. Was iedereen erbij. En moest de drukpers worden beschermd tegen rovers van het eerste exemplaar. Persvertegenwoordigers verdrongen zich om de perstas. Als dat nieuwe album er maar in zat. Maar al die toenmalige stripjournalisten zijn nu keurige Telegraaf- of Avro-bode-schrijvers. En bemoeien zich niet meer met de strip. Het lijkt wel of iedereen de schurft heeft gekregen aan strips. En hier ligt een onverbiddelijke million-seller. En niemand doet iets. Da's heel raar.

Lucky Productions in Genève schijnt er meer van te weten. Die geeft al sinds 1991 alle Lukes uit. Maar kwade tongen melden dat de vertegenwoordiger van die firma niet graag meer in de buurt van juridisch België komt. Als dat waar is, vraag ik me wel af waarom dan het hele zaakje toch in België wordt gedrukt. Dat kàn handiger. Nog even en de rotzooi ligt bij het oud papier. Bij Proost staat het namelijk lekker in de weg. Morris weet van de Proost-situatie maar doet kennelijk niets om Lucky Luke bij u en mij te krijgen. Een tekenaar die tekent, zijn albums laat uitgeven en drukken, maar ze het liefst niet in de openbaarheid brengt. Zo langzamerhand is dit echt de stripwereld op z'n kop.

Die lui willen alles in eigen hand houden maar organiseren niets. Nergens is meer iemand in dienst. Uitgeverij Dupuis bestaat nog uit één man in Nederland. Casterman is nog net niet overleden. Lombard is een absurde geest uit het verleden. En Big Balloon is altijd een zielig ballonnetje gebleven.

Bij allerlei Europese holdings doen stromannen en -vrouwen het loopwerk, maar vergeten dat een consument wel moet worden voorgelicht. Over de drempel moet worden gemarket. Serieus moet worden genomen. Maar er is geen personeel meer. Alleen nog advocaten.

Nog even en naast Arboris, nota bene in tien jaar tijd vanuit het niets de grootste stripuitgever van Nederland geworden, is er niets meer. En wordt de rest ergens door één persoon voor heel Europa 'gedaan'. Een persoon die niet eens meer Nederlands spreekt. Nauwelijks weet dat deze taal bestaat. En vergeet dat je contracten met iemand moet sluiten, wil je hier echt iets regelen. Al was het maar de verspreiding.

De strip wordt alleen nog gezien als platvloerse melkkoe. En de merchandisers hebben zoals altijd een voorkeur voor grote spenen.

Ben Bits

STRIP SCHRIFT

Jaargang 30 juli 1997 nummer 4 (301)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden
Shirley Artist, Olav Beemer, Ben Bits, Peter Boerman, Ruud Booms, Pieter van Cleef, Frans Hasselaar, Michiel Kroder, Jeroen Mirck, Hans Pols, Rinie van Rijsingen, Stefan Rutten, Koos Schulte, Peter de Smet, Rudy Vrooman, Rein van Willigen

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
E-mail: Stripschrift@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs ƒ65,00 / Bfr.1300
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
De Groene Amsterdammer
t.a.v. Herman Feddema
Postbus 353
1000 AJ Amsterdam
Telefoon: 020-524 55 12, telefax: 020-622 14 21

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Berend J. Vonk

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Aan de vooravond van De Stripdagen Breda van het vorige jaar dronken we een glas in een plaatselijk hotel, alwaar we op een gegeven moment in discussies verzeild raakten over levensvragen als 'Waarom mag je in sommige winkels geen stripalbums ruilen?' Uiteindelijk kwamen we te praten over de kwaliteit van stripalbums in Nederland.
Dat albums uit de band vallen komt godzijdank nauwelijks meer voor, maar er is méér waar we uitgevers op kunnen afrekenen. Vertaling, lettering en ook inkleuring zijn aspecten die de kwaliteit van een boek in grote mate beïnvloeden. Verder kan auteursinformatie broodnodig zijn om als consument over te kunnen gaan tot aanschaf van een onbekend product.
Toen we hardop ons ongenoegen uitspraken over het feit dat Arboris niet langer een foto en korte biografie van haar auteurs voorin de albums plaatst, stapte plotsklaps de uitgever achter een plant vandaan. 'Ja, daar zijn we mee gestopt, want niemand reageerde erop', zei de man.
Door deze omgekeerde redenatietechniek waren zelfs wij even uit het veld geslagen.
Muisstil dronken we onze glazen leeg...

Inhoud

2 **AGENDA**
2 **BITS & PIECES** Ben Bits
4 **BEREND J. VONK** Harry Wibier
10 **SPIDERMAN** Rinie van Rijsingen
14 **STAN LEE** Rinie van Rijsingen
17 **STRIPMUSEUM GRONINGEN** Jeroen Mirck
20 **SONG OF THE SOUTH** Rein van Willigen
22 **BOEKEN**
24 **BRIEVEN**
26 **VIDEO**
28 **ACTUALITEITEN**
29 **OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM** Peter de Smet
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

Het versnipperde universum v

Houtsnede

Fragment uit de ongepubliceerde strip *John Boy's droom.*

Schetsje

Een schets voor *De avonturen van Simon Carmiggelt.*

BEREND

VONK

an een veelzijdig kunstenaar

EENS

...WERD DE ALLEREERSTE WERKLOZE (KARL HUMF 1602-1699+ TRIER)
GEZIEN ALS EEN VOORBODE VAN HET PARADIJS OP AARDE.

Illustratie voor het werklozentijdschrift Mug.

Het werk van Berend J. Vonk **(1962) valt op. In** *Zone 5300* **neemt het een opvallende plaats in tussen de andere strips door de heldere verhaalstructuren en de intensiteit van de emoties. Bovendien hanteert Vonk een uiterst functionele tekenstijl die spontaan oogt en bijzonder goed aansluit bij de emoties en de karakters uit de verhalen. Zelfs de cartoons die Vonk maakt voor** *Trouw* **hebben een heftige maar desondanks geloofwaardige uitstraling die veel striptekenaars niet weten te bereiken. De hoogste tijd dus om Vonk op te zoeken.**

door
HARRY WIBIER

Het is vrijdagmiddag. Voorjaar 1997. Vonks zolderwoning ligt tegen het centrum van Amsterdam aan. De zon schijnt naar binnen. Her en der liggen losse illustraties. Aan de muur hangen enkele kunstwerken van eigen hand en een paar foto's van **Dolly Parton**, *een zangeres die bijna net zo surrealistisch is als de figuren van Vonk. Op de boekenplank staat een slordige meter strips.*

Het is al weer een tijdje geleden dat er volledige stripverhalen van Vonk zijn verschenen. In 1995 bracht stichting Zet.El In de val Jeanette en andere verhalen *uit, een bundeling van acht verhalen die eerder waren verschenen in bladen als* Bakkes, Posse *en* Zone 5300. *Het was zijn tweede album. Het eerste was* Pastorale 83 *uit 1982. Daarnaast zijn er ook nog Vonk-verhalen verschenen in* Wordt Vervolgd. *Maar dat is lang geleden. Tegenwoordig houdt Vonk zich vooral bezig met illustraties, cartoons, zijn band* De sufgerukte Wallies *en korte strips van drie plaatjes voor* Zone 5300 *die ondanks hun formaat niet altijd grappig bedoeld zijn.*

Kunstenaar

Wie is Berend Vonk?

Berend Vonk: (stilte) Dat weet ik niet precies. Een jongeman die nu net een jaar ouder is dan Christus. Tijdelijk verblijvend in Amsterdam.

Een kunstenaar?

Dat heb ik altijd een naar woord gevonden, maar de laatste tijd krijg ik het steeds beter over mijn lippen ... Ja, ik ben een kunstenaar. In de breedste zin van het woord. Ik ben er voor opgeleid op de kunstacademie van Maastricht, één van de meest ouderwetse opleidingen van het land. Toen ik er studeerde liepen daar nog leraren rond in pak. Het was altijd stil in de klas en we kregen veel modeltekenen; ik moest bij voorbeeld een jaar lang alleen maar maïskolven tekenen.

Op andere kunstacademies mochten leerlingen in die tijd gelijk gaan freaken. Maar freaken kon ik in mijn eentje ook wel. Daarom ben ik uiteindelijk toch blij met die conservatieve opleiding; ik heb echt iets geleerd.

Ik volgde de richting monumentale vormgeving en heb me toegelegd op het schilderen van autonoom werk. Maar de laatste tijd komt daar niet zo veel van terecht. Ik heb nu gekozen voor het maken van illustraties en cartoons. Ik vind het geweldig om met tekenen mijn brood te kunnen verdienen.

Het Vonk-universum

En de strips?

Die maak ik al vanaf m'n zesde jaar. Ik tekende ze ook tijdens mijn studie, maar daar hoefde ik bij de leraren niet mee aan te komen. Daarom maakte ik ze thuis. Gewoon voor mezelf. Als ik ze had laten zien, was ik waarschijnlijk direct naar de illustratieve hoek gestuurd. Daar leerden mensen lettertypes tekenen. Dat zag ik toen niet zitten. Ik ben er trouwens nog steeds slecht in; het kost me de grootste moeite om keurig recht een titel boven een strip te zetten.

Vroeger wilde ik striptekenaar worden. Maar ik heb altijd veel idolen en voorbeel-

***Boven vlnr*, Affiche voor Vonks band *De sufgerukte Wallies*, Voorschetsje voor de parodie *Droge oortjes* en een toneelaffiche.**

***Rechts*, Vonk als Sparks Lovecavern, leadsinger van een band in *Voor eeuwig en 3 dagen*, een verhaal uit *In de val Jeanette en andere verhalen*. Naast hem zijn grote liefde, de kleindochter van de Tenesschense veldwachter. *Daarnaast*, Een illustratie voor een psychologen-tijdschrift.**

***Rechts*, Strip die Vonk samen met de Engelse scenarist Chris Butler maakte. Deze viel namelijk nogal op Vonks varkens tijdens de Stripgidsdagen Turnhout '95.**

***Onder*, Strip voor *Algemeen Dagblad* ter gelegenheid van de Stripdagen in Haarlem. De tekst op de plaatjes 6, 7 en 8 is van Martijn Snoodijk.**

SUS
LAPT HET HEM WEER!
IK GA BIJ JE WEG, SUS
HEU?
JIJN EN JE VERVELENDE STRIPS ZITTEN ME TOT HIER!
DAT MEEN JE NIET SANDRA!
EEEEEK!
SANDRA! WACHT!
ALS JE BLIEFT SCHAT, LUISTER NAAR ME, VOOR DAT JE GAAT WIL IK JE DIT NOG ZEGGEN:..
DE STRIPBOEKEN BEURS OP DE GROTE MARKT IS HET HART VAN HET FESTIVAL.
UITGEVERS BIEDEN HIER HUN WAREN AAN, MET ALLERLEI SPECIALE AANBIEDINGEN, DE LEGENWEIDSUITGAVEN EN OPMERKELIJKE PRIMEURS.
EN ZO GOED ALS ALLE NEDERLANDSE EN BELGISCHE STRIPMAKERS KOMEN HIER LANGS OM EENS EEN TEKENINGETJE TE MAKEN VOOR HUN LEZERS...
JE HEBT ME WEER TE PAKKEN, SUS... WIL JE ME NAAR MN BEDJE BRENGEN?
ZZZZZ
THIJS MAAK IK EEN LEKKERS LUCKY LUKE GROEIS VOOR JE!
SNURK
EINDE

den gehad – ook onder schrijvers en kunstenaars. En altijd als ik iets moois zie denk ik: 'Dat kan ik ook. Dat wil ik ook maken'. Op die manier is mijn oude ambitie om striptekenaar te worden langzaam verwaterd. Stripverhalen blijven nog steeds belangrijk voor me, maar ik wil ook schilderen en muziek maken. Ik heb me er inmiddels bij neergelegd dat ik geen oeuvre van twintig albums met één hoofdpersoon zal maken. Je kunt als stripmaker een heel universum scheppen en uitdiepen, maar je kunt het ook versnipperen. Omdat ik veel interesses heb, ben ik gedwongen tot dat laatste. Niets aan te doen.

Wat is het grootste onderlinge verschil tussen de snippers van dat universum?

Ik gebruik verschillende media. Een schilderij is anders dan een strip. Mijn stijl blijft herkenbaar, maar het verschil in medium blijft. Het maken van strips is het moeilijkst, want daar heb je te maken met verhaallijnen, opbouw, de frequentie van de plaatjes en tekenen. Als ik een strip maak ben ik die dag niet aanspreekbaar. Een schilderij staat daarentegen op zichzelf. Het staat stil. Ik heb het ook snel af.

Hoe maak je een strip? Weet je voordat je begint met tekenen al hoe het verhaal zich gaat ontwikkelen?

Meestal heb ik een bepaald beeld in mijn hoofd. Van daaruit ontwikkelt het zich dan verder. Dat beeld kan heel stompzinnig zijn. Onlangs wilde ik bij voorbeeld een giraffe in mijn strip hebben. Ondanks dat het verhaal over **Elvis Presley** ging, is die giraffe er toch in gekomen.

Vaak is het eerste plaatje een vertrekpunt. Iemand zegt iets tegen iemand anders. Als het beter uitkomt voor het verhaal verander ik dat plaatje later weer.

Ik ben te ongeduldig voor het maken van schetsen van hoofdpersonen. Ik ben zelfs zo ongeduldig dat ik een fout armpje of een verkeerd lijntje in een tekening vaak laat zitten omdat ik met het verhaal verder wil. Wat dat betreft heb ik niet het perfectionisme dat veel andere striptekenaars wel hebben. Ik zit meer in de hoek van de oude **Willy Vandersteen** en *Urbanus*. Die manier van werken heeft het grote voordeel dat het eindresultaat er meestal organisch uitziet.

Misselijk

Je houdt niet van realistisch getekende strips?

Nee. Ik vind ze esthetisch gezien niet mooi. Zo wordt ik bij voorbeeld misselijk van al die puntjes en streepjes van **Jean Giraud**. Realistische strips maken me onaangenaam week. Subtiel heet dat dan, maar ik vindt dat gewoon lelijk. Misschien is die hekel bij mij wel begonnen toen ik *Michel Vaillant* las, waarin allemaal dezelfde koppen voorkomen. Dat zie je vaak bij realistische strips; ieder karakter heeft

THE PIG MASCOT BUNCH ARE:
A) MR. QUARTZ
MR. QUARTZ IS AN IRRITATING MAN. HE THINKS MOST WOMEN FANCY HIM. HE THINKS HE'S THE TOUGHEST CLEVEREST GHOST-SERIALKILLER IN THE BUSINESS.
B) HAMISH THE PIG
HAMISH DOES NOT WANT TO BE THE MASCOT OF THIS BUNCH OF WEIRDO'S SO HE KEEPS TRYING TO WALK OFF.
C) IVAN THÊ
IVAN THÊ IS A BEAUTIFULL BLONDE WOMAN WHO WEARS A THICK BLACK FAKE BEARD TO WARD OFF UNWANTED ATTENTION
D) CASEY MONTEITH
CASEY IS A SPUNKY YOUNG KID WHO HAS BEEN SENT TO THE P.M.B. TO LEARN A CAREER. CASEY WEARS WOOL EARMUFFS BECAUSE SHE CAN'T STAND LISTENING TO THE REST OF THE CREW
GHOST GETTER
PIG MASCOT BUNCH
THE PIG MASCOT BUNCH TRAVEL ROUND LOOKING FOR MYSTERIOUS HAPPENINGS. (GHOST, MONSTERS, FREAKS, FURNITURE.)
TO UNDERSTAND THEIR ADVENTURES PROPERLY, THE READER MUST REALISE THE FOLLOWING;...
A) MR. QUARTZ LOVES IVAN.
YOU HAVE A GORGEOUS PAIR OF KNEES
SHIT! I NEED 2 BEARDS MORE!
HOW DO YOU LIKE THEM?
LIGHT THEM?!
B) IVAN FANCIES CASEY.
SPIT!
THE PIG MASCOT BUNCH
C) HAMISH THE PIG HATES BEING A MASCOT
D) THE PIG MASCOT BUNCH ARE ALWAYS VISITING DESERTED OLD MANSIONS.
THIS AND MY FAITH HELP ME TO GO ON!
E) HAMISH THE PIG HAS SPECIAL VELCRO-SURFACED BOOTS WICH ENABLE HIM TO STICK TO CEILINGS.
© 96 BY MR. AND MISSES BUTLER-VONK

hetzelfde hoofd en alleen aan het kapsel kun je zien wie wie is. Terwijl iemand met een kromme neus iemand met een kromme neus is. En een dikke neus is een dikke neus. Dat wil ik duidelijk laten zien. Daarvoor hoef ik geen grappige of schematisch opgezette stripjes te gaan maken. Ik houd ervan als dingen uitgesproken worden gebracht. Dat werkt gewoon beter. Behalve dan bij *De rode ridder* van **Willy Vandersteen**.

Uiteindelijk gaat het er gewoon om, dat je je in een strip kunt verliezen. Bij een echt goed verhaal doet het er niet meer toe hoe het getekend is. Ik kan erg vallen op een tekenstijl, maar al met al zijn de tekeningen voor mij van ondergeschikt belang. Het gaat om het verhaal. Ondanks dat heb ik die merkwaardige afkeer voor realistisch getekende strips.

Daarom ging er jaren geleden, toen ik voor het eerst boeken van **Jacques Tardi** las, een wereld voor me open. Zijn gebouwen zijn realistisch getekend, maar zijn hoofden zien er goed uit. En **Carlos Sampayo** vind ik ook een fijne tekenaar.

Maakt je muziek ook deel uit van je kunstenaarsschap en je versnipperde universum?

Ik denk dat je aan de songteksten van *De sufgeruke Wallies* kunt horen wat mijn inbreng is. Het is hetzelfde soort verhalen als in mijn strips. Alleen bij de muziek is het de kunst om de juiste woorden op de juiste tonen te zetten. Dit om een zo dramatisch mogelijk effect te krijgen.

Frappant is dat iemand die me alleen van de band kende, me na een expositie heeft gezegd dat ik net zo tekende als ik muziek maakte: totale chaos. Het zal wel een bepaalde manier van doen zijn die herkenbaar is als de mijne. Maar de muziek van *De sufgerukte Wallies* is natuurlijk wel van ons vijven. Ieder bandlid heeft een duidelijke eigen inbreng.

Stripzanger

In het album *In de val Jeanette en andere verhalen* **staat een verhaal over een rockzanger die dezelfde bakkebaarden en gelaatstrekken heeft als jij ...**

Ja, dat was om de rest van de band te kliëren. Ze schuiven me vaak naar voren als ze te beroerd zijn om het woord te voeren. 'Jij bent het gezicht van de band,' zeggen ze dan. Daarom bracht ik mezelf naar de voorgrond in die strip. Eigenlijk was ik van plan om ieder lid van de band een eigen verhaal te laten beleven en al die verhalen ten slotte samen te voegen tot een album. Maar dat is blijven steken in allerlei andere projecten waar ook weer alleen maar fragmenten van zijn gemaakt. Dat is wel jammer.

Zo heb ik ook een strip gemaakt met **Mark Ahsmann**. Het aantal bijfiguren is daarin uit de hand gelopen. Daarom kregen we het idee een eigen studio te beginnen en rond ieder figuur een afzonderlijke reeks te starten. Maar zelfs die eerste strip is nog niet uitgegeven. Het blijft meestal bij de ideeën.

En wat heb jij met het dorp Tenesschen te maken dat in het verhaal een centrale rol speelt?

Dat is de plaats waar de hele band vandaan komt. Het ligt bij de Brommelerberg.

En de vrouw uit het verhaal?

Dat is mijn grote liefde ... Ik heb veel liefdes, maar dat is een hele grote. Haar grootvader was veldwachter in Tenesschen.

Wat ik sterk vind aan je strips, is dat er een heleboel emoties in een kleine ruimte worden gestopt.

Ja, als ik iets ga maken wil ik dat het ergens over gaat. Ik begin niet aan verhalen die dat niet in zich hebben. Je bent als tekenaar verplicht zo hoog mogelijk in te zetten. Het risico daarbij is dat het kan uitlopen op een mislukking. Maar ja ...

Ik heb trouwens niet al te veel pretenties met mijn strips. Sommige Franse striptekenaars hebben dat wel. Met dergelijke stripverhalen heb ik helemaal niets. Bovendien probeer ik de emoties die ik in mijn strips wil leggen, te concentreren. Ik vind het namelijk vervelend om tussenplaatjes te tekenen. De oninteressante plaatjes probeer ik te vermijden en wel op zo'n manier dat het verhaal toch nog te volgen is.

Bij een schilderij gaat dat anders. Dan heb ik al vanaf het begin het beeld voor me dat ik wil tekenen. In een strip verwerk ik verschillende plaatjes waar ik al een beeld van had. Daar tussendoor zitten afbeeldingen die ikzelf minder interessant vind. Wat dat betreft eist het maken van een strip veel meer discipline. Je moet ook iets kunnen doen wat je minder leuk vindt. Het is slavenarbeid.

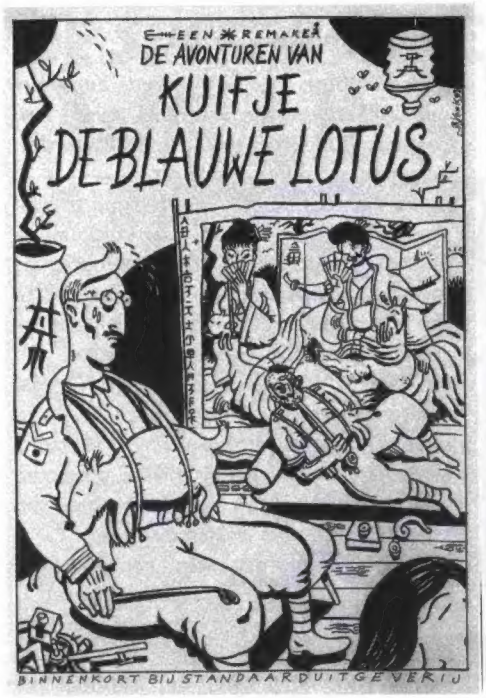

Eenzaamheid in *Spuugwoman*, een verhaal dat Vonk baseerde op zijn eigen waarneming van een vrouw die zo alleen was dat ze iedere vreemde om de tijd vroeg.

Eén van de nooit gerealiseerde projecten van Vonk: Een remake van *Kuifje*, *De Blauwe Lotus* in twee delen. Het zal nooit meer van de grond komen, want de onderhandelingen met de erven Hergé zijn gestaakt.

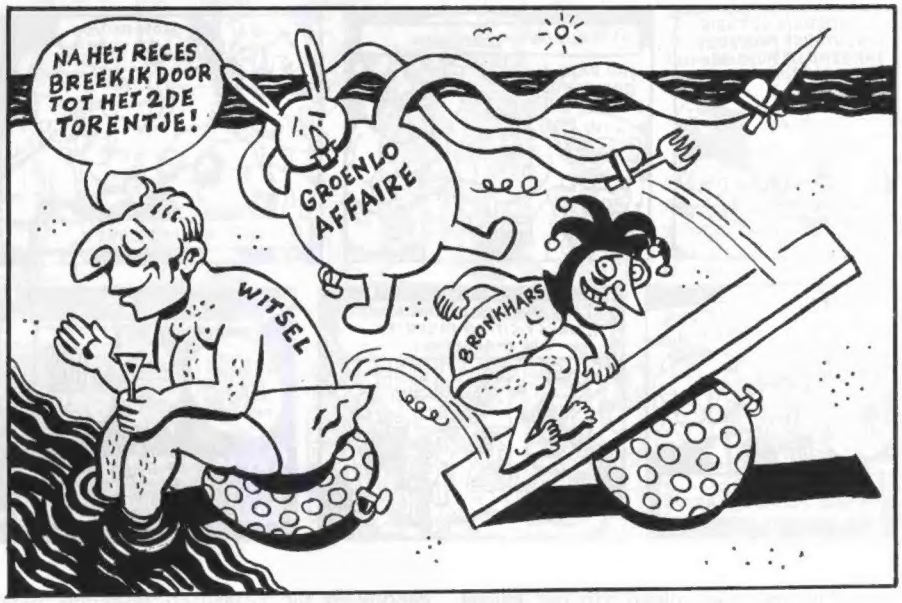

Deze politieke prent met fictieve politieke personen en gebeurtenissen onstond nadat Vonk 1 1/2 maand politieke tekeningen voor *Trouw* had gemaakt in de zomer van '96, ter vervanging van Tom Janssen en Len Munnik. *Trouw* kon er wel om lachen, maar plaatsing zou wel eens teveel niet begrijpende reacties kunnen uitlokken. Vonk is hiermee vermoedelijk de uitvinder van de politiek fictieve prent.

Zijn er naast het verhaal met die zanger nog meer verhalen met autobiografische elementen?

Soms verwerk ik situaties die ik heb meegemaakt of gezien. Bij voorbeeld in de strip met Spuugwoman. Het laatste plaatje daaruit heb ik echt meegemaakt. Ik zag een vrouw in haar ochtendjas uit haar huis komen en ze vroeg heel luid aan de voorbijgangers hoe laat het was. Dat was voor haar waarschijnlijk een laatste redmiddel om met mensen in contact te komen. De eenzaamheid straalde ervan af. Daarom heb ik die strip destijds gemaakt.

Houtsnede en inkt

Je past verschillende technieken toe bij het maken van je strips. Waarom?

Ik wil op tekengebied niet in herhalingen vallen. Elke keer heb ik de drang om iets nieuws te maken. Ik stop acuut met het maken van strips op het moment dat ik het idee krijg steeds hetzelfde te maken. Daarnaast hanteer ik ook vaak de stijl die ik goed bij een verhaal vind passen. Bij een sombere strip met veel monologen hoort mijns inziens de houtsnedetechniek. De vrolijke verhalen waarin veel beweging voorkomt teken ik weer met inkt.

Je noemde het striptekenen slavenarbeid. Desondanks kun je er waarschijnlijk nog steeds niet van rondkomen.

Van het enkel maken van strips niet. Het aantal pagina's waarvoor ik daadwerkelijk betaald ben, ligt laag. Hier en daar een opdrachtje. En een aantal pagina's voor Castermans *Wordt vervolgd*. Vier korte verhalen of zo. Daarna liep het blad tegen zijn eind. Ik vond het geweldig om voor dè Casterman te werken.

Maar dat is lang geleden.

Dat is lang geleden. Ik leef nu vooral van de illustraties die ik maak. Daarvoor krijg ik meer geld dan voor strips. Het is belachelijk; ik teken één afbeelding en dat verdient beter dan een hele hoop plaatjes waarbij ik ook nog een verhaal moet bedenken. Zo werk ik nu voor *Trouw*, *Algemeen Dagblad*, *De Limburger*, *Filosofie Magazine*, *Ad Valvas* en *Zorg en Welzijn*. En zo zijn er nog een aantal tijdschriften.
De meeste illustraties maak ik in houtsne-

detechniek want dat vinden veel mensen mooi. Voor *Trouw* lever ik iedere week een cartoon. De art-director van die krant zei dat hij dat soort werk graag vaker wilde hebben. Vóór die tijd maakte ik hooguit drie keer in een jaar een cartoon. Eigenlijk voel ik me geen grappenmaker. Het is een raar idee om iets te maken waar mensen hardop om moeten lachen. Maar ja, ik kan het altijd nog een stuk beter dan figuurzagen. (lacht)
Ik heb me nooit echt in cartoons verdiept, maar ik ben er na verloop van tijd wel de leukigheid van in gaan zien.

En als je een cartoon maakt, zit je dan achter een leeg vel papier te denken: 'Waar kan ik nou weer leuk mee zijn?'?
Ja, zo gaat het. Soms komt het vanzelf en soms niet. Het is een raar beroep. Ik zou het niet iedere dag willen doen; steeds maar weer grapjes bedenken. Volgens mij krijg je daar na verloop van tijd zo'n triest **Simon Carmiggelt**-hoofd van.

Het werk dat je het zelf het leukste vindt verschijnt in *Zone 5300***?**
Dat is niet helemaal waar. Al mijn werk boeit me. Maar er zijn dingen waar ik helemaal vol in ga; autonoom werk is meer van mezelf dan een illustratie bij andermans tekst. In *Zone 5300* staat veel werk waar ik op het moment van verschijning 100% achter stond. Ook in het tijdschrift van **Gummbah** en consorten – *De bedenkelijk kijkende grondeekhoorn* – kan ik veel kwijt. Ik kan er gewoon lekker tekeningetjes voor maken.

Genres

Tegenwoordig maak je voor *Zone 5300* **veel strips van drie plaatjes. Waarom?**
Dat vind ik leuk. Ik wil graag iets nieuws doen en dit is een soort tussenstation. Deze strips vinden uiteindelijk wel weer een plaats in langere verhalen.
Je ziet nooit lange verhalen waarin plotseling in gecomprimeerde vorm iets volstrekt idioots gebeurt. Een gag in een realistische strip komt niet voor. Het lijkt me aardig zoiets samen te voegen. Bij slechte en middelmatige films zie je vaak in de eerste vijf minuten al waar het verhaal naar toe gaat. Dat is niet nodig. Het is ook mogelijk om in een Romantische film over te schakelen op horror. Of naar een *Ingmar Bergman*-achtig gebeuren waarin drie mannen een kwartier zitten te lullen achter een tafeltje. Dat wordt veel te weinig gedaan. Waarom moet iedere film toch altijd in een hokje gestopt worden? Of in genres?

Wat dacht je van *Wild at heart* **van** David Lynch?
Daar wordt dat wel in gedaan, maar dat is één van de weinige uitzonderingen. De mogelijkheden op dat gebied worden nog steeds niet voldoende benut. Zeker in de stripwereld. Bovendien heb ik nog nooit een melodramatische film zien veranderen in een actiefilm. Het zou toch prachtig zijn als de hoofdrolspelers van een karatefilm halverwege de film plotsklaps twintig minuten lang diepgaande psychologische gesprekken met elkaar voeren aan een keukentafel?

En je korte strips zijn daar een tussenstation voor?
Misschien ook niet. Als ze commercieel aanslaan, neem ik gelijk 20 hulpjes in dienst die anoniem het vuile werk mogen doen. (lacht) Dan moet ik alleen nog een hoofdpersoon bij al die bijfiguren bedenken.

Maak je nog langere verhalen?
Die ga ik wel weer maken. Ik moet alleen mijn tijd beter indelen om er ruimte voor te krijgen; vroeger kon ik me twee weken in een strip storten, maar nu moet ik het steeds tussendoor doen omdat ik veel illustratie-opdrachten heb. Dat vergt discipline. Vandaar dat ik geen verhalen van veertig pagina's maak. Ik zou me er weken voor moeten afzonderen omdat ik zonder uitgeschreven scenario's werk. Als ik een strip af heb denk ik: 'Ja, zo is hij goed'. Misschien moet ik dat veranderen en scenario's gaan schrijven. Maar of dat ooit zal gebeuren ...

Paling & Co

Afbeeldingen mogen niet worden uitgelegd, want dan verliest zo'n tekening z'n kracht. Toch lijkt naar aanleiding van de cover die Vonk voor deze Stripschrift *maakte de vraag gerechtvaardigd wat voor gevoelens hij heeft bij* Paling & Co. *'Een typisch geval van het genre koortsstrip. Ik moet in hele goede conditie verkeren om een dergelijk album uit te kunnen lezen. Het is een uitdaging! Als ik me een beetje slapjes voel en er desondanks toch aan begin, slaat de koorts onmiddellijk toe en draait alles om me heen. De man die de top in dit genre heeft bereikt is* **Benito Jacovitti** *die* Cocco Bill *heeft gemaakt. Een realistische koortsstrip is bij voorbeeld* Bruno Brazil *van* **William Vance**. *Daarin staan de lelijkste schoenen die ik ooit heb gezien. Een prestatie! En* Roel Dijkstra *is ook zo'n strip. De personen lijken stuk voor stuk last te hebben van hun gezichtsspieren. En* Poncho *bij de* Dizcotheken, *ken je die?'*

***Rechtsboven,* Illustratie voor een menukaart van een visrestaurant.**

***Linksboven,* Werk uit Vonks sombere Russ Meyer-periode, begin jaren '90.**

***Links,* Billie Fnuikzwijn.**

Wat is er nou zo leuk aan SPIDER-MAN®

door
RINIE VAN RIJSINGEN

Spider-man is een creatie van schrijver Stan Lee en tekenaar Steve Ditko en verscheen voor het eerst in de Amerikaanse comic _Amazing Fantasy 15_, uitgegeven in augustus 1962. Het succes kwam razendsnel en de nieuwe held kreeg onmiddellijk zijn eigen maandelijkse serie met de titel The Amazing Spider-man. Inmiddels zijn van deze serie meer dan 400 delen verschenen. En daar is het niet bij gebleven; in de loop der jaren zijn er drie vaste maandelijkse series bijgekomen, alsmede vele specials, limited series, graphic novels, team ups en reclame-uitgaven. De meest fanatieke fans hebben zo'n slordige duizend titels in de kast staan.
In Amerika was Spider-man lange tijd de best verkochte superheld, populairder dan Superman en Batman, totdat de mutante X-mannen en Spawn hem – in ieder geval qua verkoopcijfers – voorbijstreefden. Misschien spreken de _Spider-man_verhalen wel zo tot de verbeelding omdat ze een perfecte balans laten zien tussen de superheld en de mens àchter de superheld. De analyse op de komende pagina's wijst in ieder geval op een dergelijke verklaring van Spider-mans succes.

Cynische stripkenners denken dat Spider-man is ontstaan toen de scenarioschrijver in een bijzonder melige bui was en dat de bedenker zelf schrok van de positieve respons en de genegenheid van de fans voor de stripheld. Het zou waar kunnen zijn, want in de figuur en de omgeving van Spider-man valt het schaamteloze jatwerk niet te ontkennen.
Op het eerste gezicht lijkt Spider-man een vluchtig ontworpen kruising tussen Superman en Batman. Uiteraard heeft hij een geheime identiteit, net als zijn beide voorgangers, en ook bij hem zijn beide ouders verongelukt in zijn vroege kinderjaren. Hij groeit net als Superman op als enig kind bij oudere, warme, vol simpele levenslessen zittende pleegouders die het niet breed hebben. Hij bezit bovenmenselijke vermogens, zij het niet zo exorbitant en grenzeloos als zijn collega-superheld Superman.
Spider-mans echte naam is Peter Parker. Let op de alliteratie in de naam, een gimmick die ook toegepast wordt bij de bijfiguren in de comic en die de Supermanlezers bekend zal voorkomen.
Peter Parker werkt net als Supermans alter ego Clark Kent bij een krant en beiden hebben als chef een sigarenrokende bullebak. Bedenker *Stan Lee* heeft zich overigens ooit laten ontvallen dat hij bewust een streepje tussen Spider en man geplaatst heeft, zodat de naam niet te veel op die van Superman zou lijken!

Slingeren

Peter Parker wordt in zijn tienerjaren tijdens een laboratoriumexperiment op school gebeten door een radio-actieve spin. Al snel merkt hij dat hij speciale gaven heeft gekregen. Hij bezit de proportionele kracht, lenigheid en snelheid van een spin (wat hem zo

sterk maakt als tien mannen), het vermogen om met handen en voeten aan muren en plafonds te kleven en de gave om door middel van zijn spinne-instinct gevaar te voelen aankomen en er op te anticiperen, zodat hij tussen afgeschoten kogels en laserstralen door kan springen. In zijn eerste dagen als superheld ontwikkelt hij, dankzij zijn talent voor scheikunde, een webvloeistof die bij aanraking met de buitenlucht omgezet wordt in een sterke webdraad. Handig om boeven vast te binden of te verblinden, maar vooral handig om tussen de wolkenkrabbers door te zwaaien, het zogenaamde 'webslingeren'. Dit laatste kenden we natuurlijk al van Batman, die ook van dak tot dak slingert met een kabel. Overigens had Batman weer een voorloper in Tarzan, die in het oerwoud van boom tot boom zwaaide.

Er zijn nog wel wat plagiaatvoorbeelden, zoals de buikriem met hulpstukken, maar het punt moge duidelijk zijn: Spider-man had vanaf het begin alles in zich om roemloos als tweederangs held ten onder te gaan. De geschiedenis leert anders. Hoe is dat mogelijk?

Identiteiten

Volgens mij zit de kracht van de *Spider-man*-verhalen in de diepte van de karakters en in het spanningsveld tussen de twee identiteiten van de hoofdfiguur; de verschillen tussen Peter Parker en zijn gemaskerde alter ego zijn groot en vertonen soms pathologische trekjes. Natuurlijk, Superman en Batman leiden ook een dubbelleven, maar zij dragen slechts een masker om ongestoord hun superheldenwerk te kunnen doen. Clark Kent heeft voor de vorm een burgerbaantje. Zijn kracht is bijna goddelijk en het hoeft hem in feite aan niets aards te ontbreken. Bruce Wayne (Batman) is een steenrijke playboy wiens geheime Batgrot van alle gemakken voorzien is.

Peter Parker daarentegen is een student; een knappe kop, maar met een chronisch geldgebrek. Hij woont bij zijn ziekelijke tante en moet een bijbaantje nemen als fotograaf om de doktersrekeningen en de studiekosten te betalen. Hij kan zijn vriendin niet eens fatsoenlijk mee uit eten nemen. Hij moet na een stevig robbertje knokken met een superschurk zelf naald en draad ter hand nemen om zijn kostuum te repareren. Bovendien vermijdt hij angstvallig de bekendmaking dat hij Spider-man is, want zijn tante zou de schok waarschijnlijk niet overleven. Hij is geen getalenteerd fotograaf, maar omdat hij

Het ongeluk waardoor Peter Parker buitengewone krachten krijgt.

met zijn automatische camera foto's van zichzelf als Spider-man in actie neemt, zijn de kiekjes vaak voorpaginanieuws. De ironie is dat zijn foto's steevast vergezeld gaan van een artikel van zijn baas Jonah Jameson, waarin Spider-man onterecht als een slechterik wordt afgeschilderd. Om de kost te verdienen moet Peter Parker dus steeds indirect meewerken aan het zwart maken van zijn andere identiteit, waardoor Spider-man de grootste moeite heeft om uit de gevangenis te blijven. Steeds weer moet hij zijn naam zuiveren.

Overigens begon Spider-man zijn carrière met de bedoeling om in de showbizz rijk te worden. Hij voelde zich niet geroepen om de politie even te helpen toen een ontsnapte dief langs hem heenrende. Later die dag bleek dat deze dief Peter Parkers pleegvader Oom Ben vermoord had. Vanaf die dag leeft Peter met een onuitwisbaar schuldbesef en zijn al zijn acties om het kwaad te bestrijden voor een belangrijk gedeelte bedoeld om een schuld in te lossen. Peter zal zijn verkregen krachten steeds inzetten om anderen bij te staan. Want – zoals steeds weer in de comics benadrukt wordt – grote kracht gaat gepaard met grote verantwoordelijkheid.

Alsof dit alles nog niet genoeg is, moet Peter Parker steeds als zich een calamiteit voordoet en Spider-man nodig is onopvallend verdwijnen, waardoor zijn vrienden en zijn geliefde denken dat hij een lafaard is. En het spreekt vanzelf dat hij door al die nachtelijke gevechten met superschurken 's morgens onvoorbereid op college komt, waarna de docenten hem gebrek aan toewijding en inzet verwijten.

Eenzaam

Peter Parker was als tiener een vaak gepeste boekenwurm. Eenmaal in het bezit van spinnenkracht, kreeg hij de mogelijkheid om Flash Thompson, de treiterende sportheld, alle hoeken van de kamer te laten zien. Maar helaas, hierdoor zou hij zijn geheime identiteit prijsgeven, dus hij buigt het hoofd, negeert de schimpscheuten en loopt eenzaam verder.

Inderdaad, Peter Parker is eenzaam. Hij heeft wel mensen die om hem geven maar hij kan zijn geheim met niemand delen en moet zijn tegenslagen alleen verwerken. Superman heeft vrienden, waaronder Batman, die zijn ware identiteit kennen. Batman heeft zijn maatje Robin en zijn trouwe butler Alfred. Peter Parker moet zijn frustraties alleen verwerken en is mede door zijn depressieve monologen in feite een antiheld.

Maar als Peter zijn spinnenkostuum aantrekt verandert zijn uitstraling totaal. Spider-man is sterk, inventief en bombardeert de tegenstander met verbale humor. Hij komt door zijn overmoed in de problemen, maar uiteindelijk – vaak na meerdere gevechtsronden – triomfeert hij en zo wordt er weer een

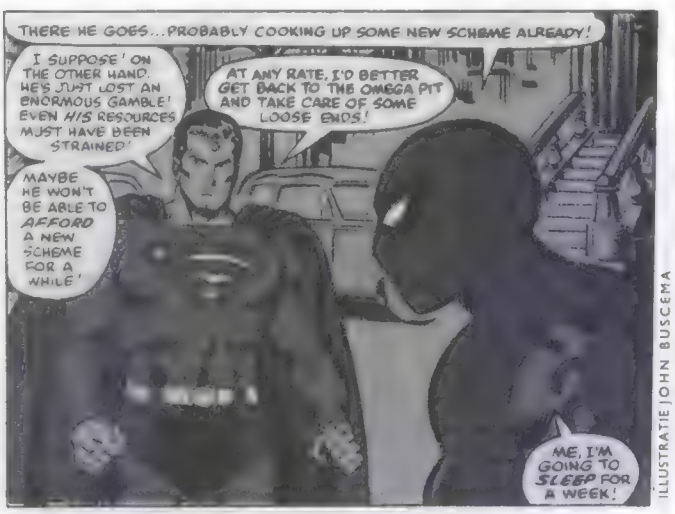
THERE HE GOES...PROBABLY COOKING UP SOME NEW SCHEME ALREADY!
I SUPPOSE' ON THE OTHER HAND, HE'S JUST LOST AN ENORMOUS GAMBLE! EVEN HIS RESOURCES MUST HAVE BEEN STRAINED!
AT ANY RATE, I'D BETTER GET BACK TO THE OMEGA PIT AND TAKE CARE OF SOME LOOSE ENDS!
MAYBE HE WON'T BE ABLE TO AFFORD A NEW SCHEME FOR A WHILE!
ME, I'M GOING TO SLEEP FOR A WEEK!
ILLUSTRATIE JOHN BUSCEMA

THAT-- THAT FACE! IT'S-- OH NO, IT CAN'T BE!
IT'S THE FUGITIVE WHO RAN PAST ME! THE ONE I DIDN'T STOP WHEN I HAD THE CHANCE!
ILLUSTRATIE STEVE DITKO 967

***Links*, Superhelden treffen elkaar soms voor een gezamenlijk avontuur, in commercieel aantrekkelijk gebleken cross-overs tussen Marvel en DC, zoals hier Superman en Spider-man.**
***Rechts*, De dramatische gebeurtenis die er toe leidde dat Spider-man geen kermisattractie werd, maar een superheld met plichtsbesef.**

Links, De typische tekenstijl van Todd McFarlane, één van de meest succesvolle tekenaars van de jaren '90.

Onder, De bijfiguren uit Spider-man, met Peters grote liefde Gwen Stacy.

schurk aan het gerecht uitgeleverd. Maar helaas kan Peter ook deze triomfen met niemand delen.

Identificatie

Het zijn de bovengenoemde kenmerken die Spider-man als hoofdfiguur diepte en complexiteit geven. Hij is misschien wel de meest menselijke superheld van allemaal. Peter Parker is een individu waarmee vooral jongeren zich uitstekend kunnen identificeren. Iedereen herkent wel iets van zijn eigen situatie in problemen als gepest worden, zich onbegrepen en ondergewaardeerd voelen, uit geldgebrek gedwongen zijn om zich te laten koeioneren, de studie verwaarlozen omdat men andere dingen aan zijn hoofd heeft, of de ware toedracht niet aan ouders of opvoeders kunnen vertellen.

Daarnaast is er identificatie met de positieve kanten van het superheldenbestaan: Je hoeft voor niemand opzij te gaan, je hebt een leven vol avontuur en je bezit de slimheid en het improvisatievermogen om negatieve krachten de baas te worden. Iedereen die stiekem zijn leraar of zijn chef op zijn nummer zou willen zetten geniet als Spider-man de schurk verbaal en fysiek om de oren slaat en daarbij en passant de krantenman Jonah Jameson, die net een anti-Spider-manartikel heeft gepubliceerd, tot wanhoop drijft.

Voor de superheldenliefhebber is er nog veel meer te halen uit de *Spider-man*comics. Iedere superheld heeft zo zijn vaste cast aan tegenstanders, denk maar aan Batman versus de Joker en Superman versus Lex Luthor. De schrijver Stan Lee heeft twee van de mooiste schurken verzonnen voor *The Fantastic Four* (Doctor Doom) en *The Uncanny X-Men* (Magneto), maar hij heeft zijn fantasie ook niet onbetuigd gelaten in de Spidey-comics. In de loop der jaren bleken schurken als Doctor Octopus, Vulture, Mysterio, Chameleon, Jackal, Lizard, Kingpin en vooral Green Goblin steeds opnieuw stof op te leveren voor spannende verhalen vol confrontaties met Spidey. De psyche van de karakters is boeiend uitgewerkt en in de langlopende series wordt zonder problemen een verhaallijn van tien jaar geleden weer opgepakt en uitgewerkt. Niet alleen Spidey wordt rijper maar ook de tegenstanders worden ouder, wijzer en soms gekker of gewelddadiger. Het uitgangspunt van uitgeverij Marvel – samenhang en continuïteit in de wereld van de superhelden – wordt in de Spidey-comics

nauwgezet in de gaten gehouden en een flink aantal fans speuren dan ook ijverig naar tegenstrijdigheden en fouten in de chronologie. Ondanks het overdreven grote aanbod aan *Spider-man*verhalen van de laatste 34 jaar en de inzet van een grote groep schrijvers en tekenaars, blijkt er nog steeds een duidelijke lijn in het leven van Peter Parker en Spider-man te zitten. Het blijft het voor oudere lezers leuk om te zien hoe nieuwe schrijvers teruggrijpen naar oude plots waar ze koortsachtig op verder borduren.

Makers

De sterke zeggingskracht van de figuur Spider-man blijkt ook nog eens uit het feit dat het door de lezer volkomen geaccepteerd wordt dat er in verschillende gelijktijdige series zeer uiteenlopende tekenstijlen gehanteerd worden, iets wat bijvoorbeeld in series als *Asterix*, *Tom Poes* en *Suske en Wiske* ondenkbaar is. Naast het werk van de man van het eerste uur Steve Ditko, verdienen ook de tekenprestaties van **John Romita senior**, **Gil Kane**, **Sal Buscema**, **Todd McFarlane**, **Mark Bagley** en **John Romita junior** het om hier genoemd te worden.

De bejaarde Stan Lee bemoeit zich tegenwoordig slechts sporadisch met zijn geesteskind en heeft het overgedragen aan schrijvers als **Gerry Conway**, **Peter David**, **David Michelinie** en **J.M. de Matteis**. De laatste jaren zijn hele teams bezig met het uitzetten van verhaallijnen en het schrijven van de comics.

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat er ook veel zwakke verhalen uitgebracht zijn en dat sinds de jaren '70 de kwaliteit wel onder de kwantiteit heeft moeten lijden. Peter Parker heeft zijn grootste liefde – Gwenn Stacey – de dood in zien vallen, hetgeen de nodige dramatische momenten opleverde, maar hij is nu alweer jaren gehuwd met Mary Jane Watson, die zijn geheim kent en een grote steun voor hem is, zodat voorgaande omschrijving van de eenzame onbegrepen jongeman niet echt meer opgaat.

Soms zou je willen dat er niet zoveel nieuwe verhaaltjes bijkwamen, omdat ze afbreuk doen aan het geheel. Maar ja, er blijft een magische aantrekkingskracht bestaan en net als je denkt dat de klad er definitief inzit, zorgt een frisse redacteur ervoor dat er weer wat oude glorie herleeft.

De betrokkenheid van de fans is groot. Dat bleek de afgelopen tijd toen de Spidey-comics in het teken stonden van het 'kloonverhaal', hetgeen ertoe leidde dat Peter Parker niet de echte Spider-man bleek. Dit zorgde voor veel beroering en er werd een actiegroep van lezers opgericht die de serie

DAAR HéB JE 'T WEER...IK DENK AAN HET VERLEDEN...AAN DE VRIENDEN DIE HET MEEST VOOR ME BETEKEND HEBBEN....
MAAR 'T DRAAIT ALTIJD WEER UIT OP één PERSOON....OP DE éNIGE PERSOON....
WAT IK OOK DOE...WAT IK OOK PROBEER...IK KAN GWENDY NIET UIT MIJN GEDACHTEN KRIJGEN.... EN OOK NIET UIT M'N HART!

ILLUSTRATIE JOHN ROMITA SR. 1971

"TOT DUSVER HEB IK GELUK GEHAD! MAAR KAN IK WEL DOORGAAN MET TE STRIJDEN TEGEN DE MACHTIGSTE EN MEEST MOORDZUCHTIGE GEVAREN ALLER TIJDEN...EN TOCH MIJN GEHEIME IDENTITEIT VOOR TANTE MAY VERBORGEN HOUDEN....EN VOOR DE RUST VAN DE WERELD? ER IS MAAR EEN NEDERLAAG VOOR NODIG.....EEN KANS VOOR EEN VIJAND OM MIJ TE ONTMASKEREN....EN DAN IS 'T VOORBIJ...VOOR ALTIJD...."
ALS JE ALLE NAMEN KENT VAN DEZE GROMMENDE SPINNIE-VIJANDEN .EN ER DAN NOG OP Z'N MINST 'N STUK OF VIJF BIJ DE LIJST KAN VOEGEN, DAN BEN JE EEN WARE S.S. (DAT IS EEN SUPREME SPINNOFIEL!)

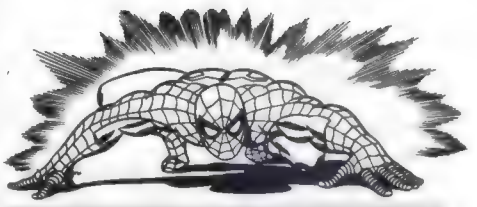

Spiderweetjes

- *Een exemplaar van* Amazing Fantasy *15 is in perfecte staat zo'n tienduizend dollar waard. De eerste Nederlandse uitgaven,* Hip-comics *genaamd (prijs: 50 cent) brengen inmiddels op stripFbeurzen tientallen guldens op.*
- Spider-man 96 *was één van de eerste comics die uitkwam zonder het goedkeuringsstempel van de Comics Code Authority, omdat in dit verhaal het drugsprobleem onder de jeugd aangeroerd werd.*
- *De meeste comics uit de beginjaren zijn inmiddels herdrukt, ondere andere als* Marvel Tales *en als luxe bundelingen in de serie* Marvel Masterworks.
- *De Nederlandse vertaling en uitgave van* Spider-man *wordt alweer zo'n zestien jaar verzorgd door Junior Press, hetgeen vooral door de onderlinge verbondenheid van series en mini-series geen gemakkelijke opgave is. De fanatieke fan bestelt bij de stripspeciaalzaak zijn maandelijkse stapeltje Amerikaanse Spidey's.*

boycotte totdat Peter in ere zou worden hersteld, hetgeen uiteindelijk ook gebeurde.

De laatste jaren is het de tendens om comics te vullen met spetterende, paginagrote tekeningen en lopen de magere verhalen kris-kras door de vier series, een zakelijk interessante maar verwerpelijke manier om de liefhebber zoveel mogelijk comics aan te smeren. Voor degenen die in de jaren zestig afgehaakt hebben is het wellicht interessant het bestaan te weten van een boeiende, sinds 1995 lopende serie, waarin de (zogenaamd) nooit vertelde avonturen uit de beginjaren van Spider-man uitgebracht worden, zonder dat de continuïteit geweld wordt aangedaan.

Onwaarschijnlijkheden

Wellicht ten overvloede: Natuurlijk zitten er aan Spider-man en zijn wereld vele onzinnige kanten, zoals zijn kleefkracht die door zijn handschoenen heen werkt, het gegeven dat er zoveel schurken alleen lijken te bestaan om hèm het leven zuur te maken, het feit dat zijn automatische camera voorpaginakwaliteit aflevert en dat niemand doorheeft dat Peter Parker en Spider-man nooit samen gezien worden et cetera et cetera, maar dit soort onwaarschijnlijkheden behoort tot de grondwetten van de superheldenwereld en komt ook voor bij *Superman*, *Batman* en *The Fantastic Four*.

Misschien moet je dit soort verhalen voor het eerst lezen op jonge leeftijd, wanneer je de onwaarschijnlijkheden voor lief neemt. Zo is het ondergetekende in ieder geval vergaan. En waarschijnlijk is het zo dat de snerende critici hun eerste comic vaak pas opensłaan als ze de jaren des onderscheids al lang bereikt hebben en de tijd van identificatie voorbij is.

En op dit punt aangekomen is het wellicht passend een citaat te plaatsen van Stan Lee: 'nuff said'.

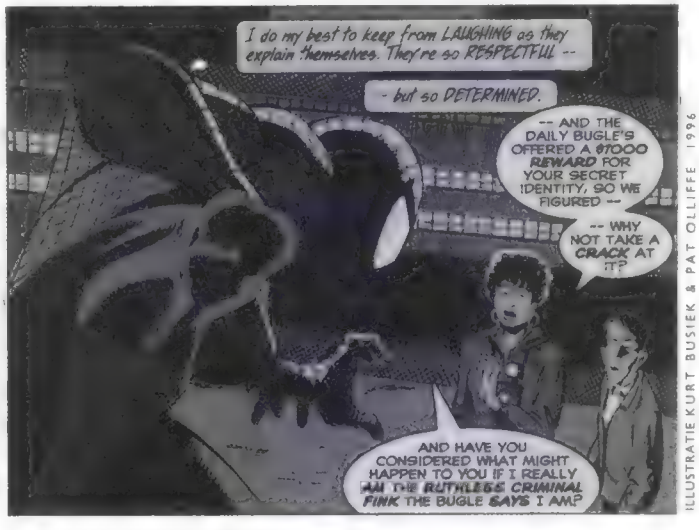
I do my best to keep from LAUGHING as they explain themselves. They're so RESPECTFUL --
- but so DETERMINED.
-- AND THE DAILY BUGLE'S OFFERED A $1000 REWARD FOR YOUR SECRET IDENTITY, SO WE FIGURED --
-- WHY NOT TAKE A CRACK AT IT?
AND HAVE YOU CONSIDERED WHAT MIGHT HAPPEN TO YOU IF I REALLY AM THE RUTHLESS CRIMINAL FINK THE BUGLE SAYS I AM?
ILLUSTRATIE KURT BUSIEK & PAT OLLIFFE 1996

Boven, Spidey heeft geen gebrek aan schurken om tegen te vechten.

***Rechts*, De jonge Spider-man in 'nooit vertelde' avonturen uit de begintijd.**

STAN LEE

Stanley Martin Lieber **(1922) begon op z'n 15e te werken als boodschappenjongen. Stan rende de andere bezorgers voorbij en kreeg de meeste fooien. Volgens hemzelf is hij daarna nooit meer gestopt met rennen ...**

Toen hij 17 jaar was reageerde Stan op een krantenadvertentie van Timely Publications waarin een assistent werd gevraagd. Hij werd aangenomen door **Martin Goodman**, de oprichter van *Timely*. Bij deze uitgeverij, die later Marvel zou gaan heten, werkten onder anderen **Jack Kirby** en **Joe Simon**. Dit waren helden voor Stan Lee, die zeer onder de indruk was van hun werk aan *Captain America*.

Als kind las Stan boeken van **Mark Twain**, **Edgar Rice Burroughs** en **H.G. Wells**. Het liefst wilde hij acteur worden zoals **Errol Flynn**, maar als dat niet mocht lukken wilde hij wel schrijver worden. In zijn jeugd tekende en schetste hij veel, maar toen hij het werk van tekenaars als Jack Kirby onder ogen kreeg besloot hij zich toch maar te concentreren op het schrijven.

Al snel probeerde Stan zich als aankomend schrijftalent naar voren te schuiven. Hij wordt voor het eerst vermeld als tekstschrijver bij het superheldenverhaal *The Destroyer*, in *Mystic Comics 7*, uitgegeven in 1942.

Toen Jack Kirby en Joe Simon vertrokken naar DC, vanwege een financieel conflict, ontstond er een vacature voor een redacteur en vroeg Goodman de jonge Stan of hij zo lang kon waarnemen, tot er een volwassene aangetrokken was. Blijkbaar werd er niemand gevonden, want Stan bleef, behoudens een korte onderbreking in de Tweede Wereldoorlog, op zijn post. Hij werd achtereenvolgens 'art director', hoofdauteur en uiteindelijk (in 1972) uitgever. Inmiddels is Stan meer dan 50 jaar aan dezelfde werkgever verbonden.

***Fantastic Four Annual 6*, met de dynamische tekenstijl van Jack Kirby.**

Het Marvel-universum

In de jaren '50, toen de superhelden uit de gratie waren, richtte Marvel zich op andere genres als westerns en oorlogsverhalen. Stan Lee werkte onder anderen met **Jack Kirby** en **Steve Ditko** aan horror- en sciencefictionverhalen. De verhalen over monsters en buitenaardse wezens weerspiegelden de B-films uit die tijd en verschenen in *Strange Tales*, *Tales to Astonish* en *Journey into Mystery*.

Rond 1960 had Stan genoeg van de simpele verhaaltjes die hij moest produceren en overwoog hij serieus om op te stappen bij Marvel. Zijn vrouw Joan moedigde hem aan om Marvel te confronteren met betere verhalen. In dezelfde tijd keek Martin Goodman met afgunst naar het succes van de concurrerende comicuitgever DC, waar de superheldenverhalen weer succes begonnen te krijgen. Stan Lee kreeg tot zijn verbazing vrij spel om de concurrentie het hoofd te bieden.

Wat toen volgde was een creatieve uitbarsting die nog decennia lang zou doorklinken en Marvel deed uitgroeien tot de grootste comicuitgeverij ter wereld. In de eerste helft van de jaren '60 bouwden Stan Lee en Jack Kirby met ongebreidelde fantasie aan het zogenaamde Marvel-universum en bevolkten dit met tientallen kleurrijke superhelden en superschurken. Deze periode, waarin ook DC flink aan de weg timmerde, wordt ook wel de Silver Age of Comics genoemd, als vervolg op de Golden Age of Comics, in de jaren '40.

De eenzaamheid van de lange-afstandsloper

door
RINIE VAN RIJSINGEN

Als eerste verzonnen Stan Lee en Jack Kirby *The Fantastic Four*. De toon van deze comic was met de eerste aflevering in november 1961 al afwijkend, in de zin dat het verhaal begon met ruzie makende hoofdpersonen. Waren vroeger de monsters de sterren van de comic, nu ging het om de mensen. Menselijke helden die niet in fictieve steden woonden, zoals Superman en Batman, maar gewoon in New York. *The Fantastic Four* bestond uit gewone mensen die tegen wil en dank superhelden werden. Hetzelfde gold voor Stans bekendste creatie Spider-man. Achter het masker van Spider-man bevindt zich Peter Parker, een middelbare scholier die met vallen en opstaan het vak van superheld moet leren, en daarbij veel innerlijke conflicten krijgt te verwerken. In nauwe samenwerking met tekenaar Steve Ditko construeerde Stan een omgeving met personages die er voor zorgden dat ruim dertig jaar later Spider-man wereldwijd nog steeds tot de populairste stripfiguren behoort. De formule van de zeer menselijke superheld sloeg dus aan.

Andere helden die in die in het begin van de jaren '60 hun opwachting maakten zijn: The Avengers, Iron Man, The Mighty Thor, The Incredable Hulk, Daredevil, Dr Strange en The Uncanny X-men.

Mutanten

The X-men is sinds jaren mateloos populair bij jongeren. Het team van de X-men bestaat uit mutanten, ze hebben weliswaar speciale gaven maar worden verguisd en uitgestoten door de maatschappij. Waarschijnlijk herkennen adolescenten hierin iets van zichzelf omdat ze zich in die levensfase ook vaak onbegrepen voelen. En ook mensen die te maken hebben met racisme, fascisme of seksisme zullen hun situatie herkennen in de problemen van de X-men. Bewust of onbewust heeft Stan Lee zijn creaties hierdoor meer levensvatbaarheid en duurzaamheid gegeven.

Marvel adverteerde zichzelf in die tijd terecht als 'House of Ideas'.

Ren maar weg! Hulk heeft jullie niet nodig!
DR. DOOLITTLE
Stop... in de naam der wet! Ik schiet één keer in de lucht!
De volgende kogel is raak!
Hulk heeft niemand nodig! Laat Hulk met rust!
WAT?!? Man durft Hulk te bedreigen?

ILLUSTRATIE MARIE SEVERIN 1975

The Hulk wordt steeds weer als opgejaagd wild behandeld.

Stan zelf zegt niet meer te weten waar al die ideeën rond 1962 zo snel vandaan kwamen. De superhelden met hun eigenaardigheden waren er plotsklaps. Zelf vindt hij de superkrachten van de held niet zo belangrijk; het gaat hem vooral om het intermenselijke aspect. Door het gebruik van realistische karakters, met meer dan één dimensie, raakt de lezer gevoelsmatig betrokken bij de hoofdpersoon en bij het verhaal. Verder is het typerend voor de stijl van Stan Lee dat de bijfiguren zodanig goed uitgewerkt worden dat de hoofdpersoon, naast zijn superheldenbestaan ook een gewoon leven heeft, met een sociaal netwerk dat vooral bij Spider-man voor veel complicaties zorgt.

Waarom ben ik toch altijd omringd door KLUNGELS? Kan ik dan NIEMAND vertrouwen...
...is er dan niemand met wie ik de grootsheid.....de glorie van mijn plan kan DELEN?
VERDWIJN, idioten....WEG..... voordat ik jullie ALLEMAAL vermorzel!

ILLUSTRATIE RICH BUCKLER, 1973

Dr Doom, de superschurk waartegen vele Marvelhelden al hebben gevochten.

In het begin schreef Stan de scripts helemaal zelf, maar dit was niet vol te houden en zo ontstond de Marvelstijl: Stan bespreekt het verhaalidee met de tekenaar en deze maakt de pagina-indeling en tekstverdeling zelf. Het gerucht gaat dat Stan iedere nieuwe medewerker bij Marvel een speech gaf over de filosofie achter de comics: 'Marvel characters don't just pound the table for emphasis, they smash the table!' Overigens is er de laatste jaren veel discussie geweest over de mate waarin de tekenaars die met Stan Lee samenwerkten bijdroegen aan tekst en plot. Stan heeft altijd ruiterlijk toegegeven dat mensen als Jack Kirby veel vrijheid kregen en soms vrijwel de hele comic produceerden. Toch heeft Kirby zich in de laatste jaren voor zijn dood bitter uitgelaten over de rol die Stan Lee zich toebedeelde. In pogingen om achter de waarheid te komen worden analyses gemaakt van de Lee-Kirby-comics uit de jaren '60 en de verhalen die Kirby later zelfstandig bij andere uitgeverijen produceerde. Het lijkt erop dat Kirby's claim onterecht is. (Zie het artikel van **Earl Wells** in *The Comics Journal 181*).

Schrijven

Stanley Martin Lieber dacht aanvankelijk dat hij maar tijdelijk in de comic-business werkzaam zou zijn. Hij hoopte ooit een indrukwekkende roman van grote literaire waarde te produceren en wilde zijn echte naam bewaren voor dit toekomstige werk.

Stan houdt van het creëren en uitwerken van karakters, maar voor het schrijfwerk kan hij nauwelijks het vereiste geduld opbrengen. Het idee om weken aan een boek te werken schrikt hem af. Een comicscript is binnen een of twee dagen klaar en dan ligt er weer een nieuwe uitdaging. Die grote roman die Stan in gedachten had zal er dus wel nooit komen. Qua erkenning hoeft hij die ook niet meer te schrijven, want de reikwijdte van zijn comics heeft er voor gezorgd dat hij een graag gezien gastspreker is op Amerikaanse universiteiten, waar hij uitlegt dat de superheldenverhalen dezelfde functie vervullen als vroeger de mythen, legenden en sprookjes. Hij spreekt

ILLUSTRATIE GEORGE PEREZ, 1983

The Avengers, een team van superhelden in wisselende samenstelling. Door godenzonen als Thor en Hercules ontstaat daadwerkelijk een raakvlak met mythen en sagen.

over **Shakespeare** en **Homerus**, maar wil zich daar in alle nederigheid natuurlijk niet mee vergelijken ...
Eén van de vermoeiende trekjes van Stan Lee is, naast zijn valse bescheidenheid, dat hij zo breedsprakig is. Op de redactiepagina's van de comics verschenen columns van zijn hand die bol stonden van de alliteraties en synoniemen. Stan blijkt dan een babbelkous met puberale humor, die schrijft voor zijn 'true believers' en het liefst alle Marvellezers in clubverband bijeen zou willen zien in de 'Merry Marvel Marching Society'. Is dit een doorgeschoten gemeenschapsgevoel of gaat het hier om pure klantenbinderij? Bij Stan weet je het nooit zo zeker.

Collega's

Een tweede persoonskenmerk dat interviewers doet zuchten is de weigering van Stan om favorieten aan te wijzen in de stal van tekenaars waar hij mee gewerkt heeft. Zijn collega's zijn allemaal even geweldig en aardig en ook de mensen uit de filmwereld die de op stapel staande bioscoopfilms over zijn superhelden maar blijven uitstellen en uitstellen kunnen geen kwaad bij hem doen. Dat vele tekenaars, waaronder **Jack Kirby**, **Steve Ditko**, **Todd McFarlane** en **Rob Liefeld** bij Marvel vertrokken zijn vindt Stan Lee geen probleem en ook met hun periodieke terugkeer op het honk heeft Stan geen moeite. Het is toch bitter dat Jack Kirby vanwege de artistieke belemmering enkele malen vertrokken is naar concurrenten als DC en dat hij door mooie beloften of de zekerheid van een vaste baan weer terugkwam bij Marvel. En het is toch opmerkelijk dat Steve Ditko, na 38 *Spider-man*comics waarin hij zich steeds meer als co-auteur profileerde, in 1966 met ruzie vertrok en pas zo'n 12 jaar later weer voor Marvel ging werken. Raakt het Stan niet? Bekijkt hij het puur zakelijk? Of weigert hij de realiteit onder ogen te zien?
Het is de vraag in hoeverre Stan bijgedragen heeft aan het exploiteren van de vele tekenaars en schrijvers die voor een bescheiden

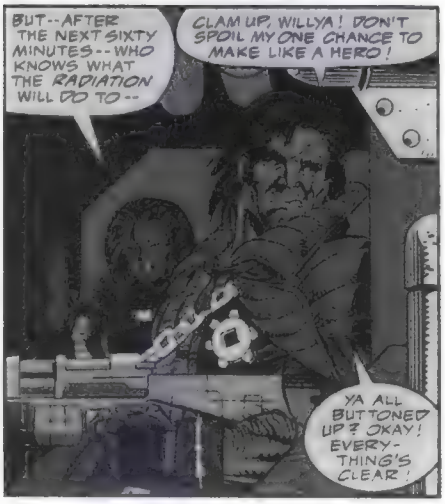
BUT--AFTER THE NEXT SIXTY MINUTES--WHO KNOWS WHAT THE RADIATION WILL DO TO--
CLAM UP, WILLYA! DON'T SPOIL MY ONE CHANCE TO MAKE LIKE A HERO!
YA ALL BUTTONED UP? OKAY! EVERY-THING'S CLEAR!
ILLUSTRATIE PAUL RYAN 1983

Stan Lee begon in 1992 enthousiast te schrijven voor de serie *Ravage 2099*, maar na 7 nummers stopte hij er al mee.

Stan Lee met zijn vrouw en dochter, beide Joanie genaamd.

loontje werkten en geen enkel auteursrecht konden doen gelden op hun creaties. Hij moet er in ieder geval van op de hoogte geweest zijn, al houdt hij vol dat er bij Marvel alleen maar fatsoenlijke mensen werken. Maar misschien is Stan gaandeweg opgegaan in zijn eigen fantasie universum en voelt hij zich net zo nobel en boven het menselijk getwist verheven als zijn favoriete held de Silver Surfer. Of hij blijft, net als zijn andere meest dierbare creatie Spider-man, met plichtsbesef en verantwoordelijkheidsgevoel ploeteren voor een betere wereld, waarin je, ook na meerdere confrontaties met de moordende superschurk, het recht niet in eigen hand neemt. Want ondanks dat hij nog steeds als adviseur in dienst is en er in de tientallen comics die er iedere maand verschijnen op de eerste binnenpagina 'Stan Lee presents:' staat, lijkt hij weinig te zeggen te hebben over wat er met zijn creaties gebeurt.
Toen Martin Goodman in 1970 het karakter van de Silver Surfer wilde versimpelen, koos Stan ervoor om de serie dan maar helemaal stop te zetten. Een juiste keuze voor een ondergeschikte, maar Stan was toch al lang geen onderschikte meer? En toen er jaren later sprake van was om de serie weer voort te zetten en Stan zelf geen tijd had, kon hij het niet over zijn hart krijgen om de zaak te blokkeren. Een ander voorbeeld: Als de fans negatief reageren op de ongeloofwaardige *Spider-man*verhalen over de kloon van Peter Parker, zegt Stan, toch enigszins onverwacht: 'Ze vonden het niks, maar het verkocht wèl.'

Uitmelken

Stan schrijft nog weinig comicscripts de laatste jaren. Hij is in 1980 verhuisd van New York naar Los Angeles en houdt zich nu vooral bezig met film- en tekenfilmprojecten. Ook op de Nederlandse televisie kun je hem tegenkomen; een *Fantastic Four*-tekenfilm aanprijzend alsof het zijn eerste comic is.
Stan blijft goed bij de tijd: zijn superhelden zijn te vinden op diverse video-games en cd-roms. Zaken zijn zaken, zou Bul Super zeggen, maar toch blijft het vreemd dat de man die in veel van zijn oude scripts blijk geeft van een verfijnd besef van normen en waarden, instemt met het uitmelken van zijn creaties waarbij eindeloos wordt gevarieerd op oude thema's en 'specials' worden uitgebracht waarmee de fan die alles van zijn held wil hebben op kosten wordt gejaagd. Daarbij maakt Marvel het zelfs zo bont, dat er van de tekenfilms, die zijn gemaakt op basis van de comics, een comicversie verschijnt die gebaseerd is op de tekenfilms!
Wat sommige comiclezers niet weten is dat Stan Lee in 1976 begonnen is met de krantenstripversie van *Spider-man* en dat er nu, na twintig jaar, in meer dan 400 kranten, nog steeds iedere dag een aflevering verschijnt!
Een krantenstrip moet aan andere wetten gehoorzamen dan een comic, daarom is er begrijpelijkerwijs geen sprake van continuïteit met de comics. Toch komt ook hier het tweeslachtige van Stan Lee naar voren: in de comics is de beroemde tante van Peter Parker, door toedoen van nieuwe tekstschrij-

ILLUSTRATIE DICK AYERS, 1974

The Silver Surfer, een buitenaardse held met nobele inborst, favoriet bij Stan Lee zelf.

vers en redacteurs, overleden. Stan respecteert dit, hij laat haar dus niet meer optreden in zijn krantenstrip, maar hij heeft haar ook niet daadwerkelijk laten overlijden ...
Zijn tijdgenoten uit de Silver Age of Comics zijn gepensioneerd of overleden, maar Stan Lee rent onverdroten voort en maakt zijn lijfspreuk 'Excelsior!' (hogerop!) in ieder geval kwantitatief meer dan waar.

Bronnen

- *The Comics Journal 181* (1995).
- Het *Wizard*-interview van **Tom Russo** uit 1996.
- Het *Worlds of Westfield*-interview uit 1995.
- *The Best of Spiderman* door **Stan Lee** (1986).
- Diverse naslagwerken over comics.

CONTOUREN STRIPMUSEUM WORDEN ZICHTBAAR

door
JEROEN MIRCK

Met enige vertraging krijgt Groningen dan toch haar stripmuseum. In 2000 moet er een speciaal ontworpen pand worden geopend aan de Westerhaven, naar een concept van de Belgische striptekenaar François Schuiten. **Schuitens ideeën kregen de voorkeur boven de inzendingen van elf andere bekende stripmakers. Alle bijdragen werden in Groningen geëxposeerd onder de titel** Gebouwd in verbeelding.

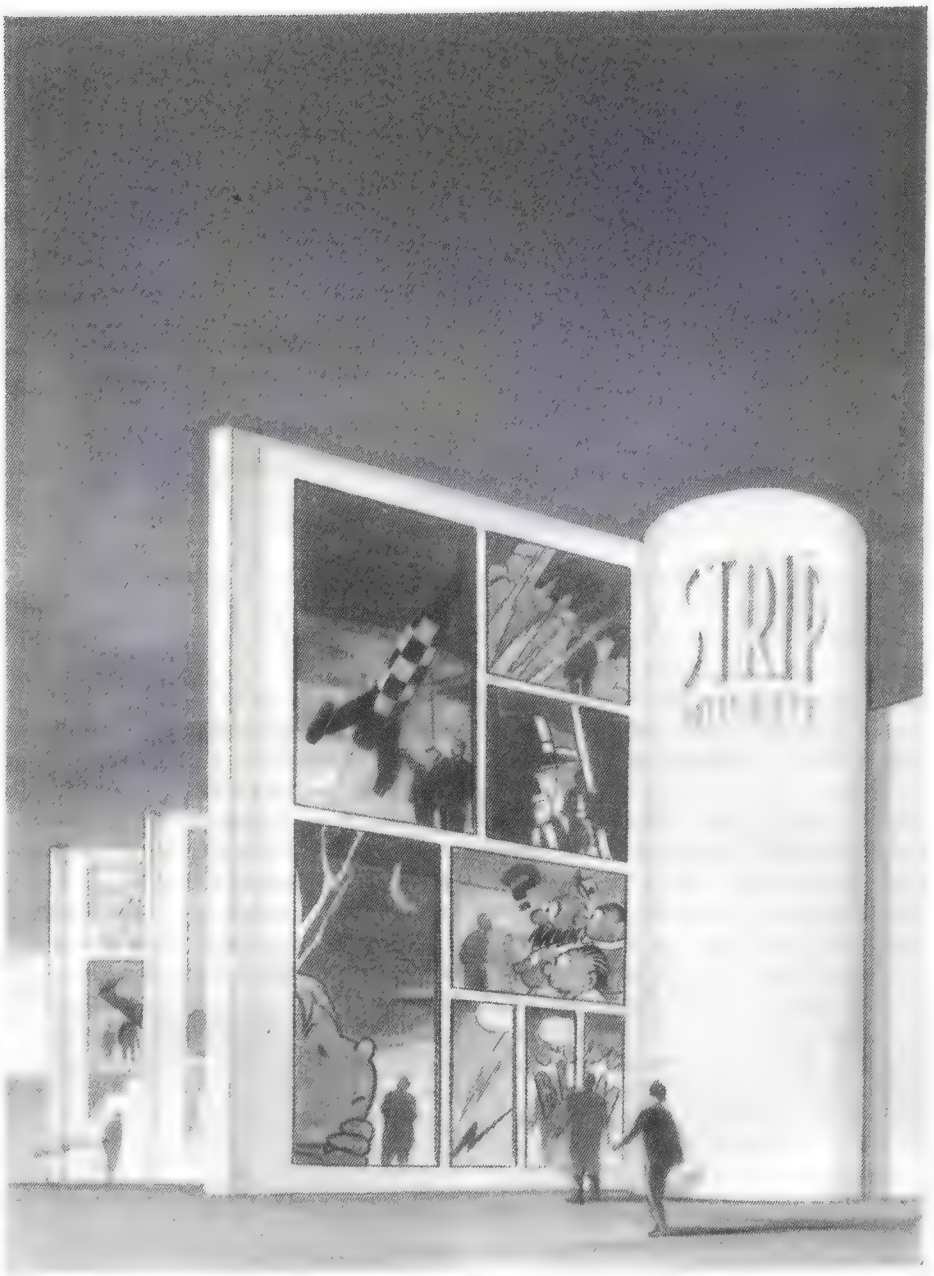

ILLUSTRATIE FRANÇOIS SCHUITEN

Twee jaar geleden kondigde de Groningse stichting Het Nederlands Stripmuseum vol trots aan dat zij in 1997 de deuren zou openen van haar museumpand (zie *Stripschrift 280*). Het liep echter anders. De locatie, het pakhuis Engelland, werd te klein bevonden en verbouwing was nagenoeg even duur als nieuwbouw. Achteraf heeft deze vertraging positief uitgepakt, meent **Frits Le Roux**, coördinator van het Groningse stripmuseumproject. 'We konden zodoende meeliften met een interessant stadsproject.'

Als de laatste financiële gaatjes op tijd worden gedicht, verrijst er in 2000 een stripmuseum aan de Groninger Westerhaven. Dit nu nog 'slonzige' stadskwartier gaat in de komende jaren een volledige transformatie doormaken. Het gemeentelijke Binnenstad Beter-plan moet van de Westerhaven en zijn directe omgeving een aantrekkelijke entree van de Groningse binnenstad maken.

De getructe wethouder **Willem Smink** van ruimtelijke ordening (een jeugdige variant van wethouder Hekking van **Koot & Bie**) wil koste wat kost het stripmuseum deel laten uitmaken van het Westerhaven-project. In het lokale cultuurmagazine *Cultimo* zette hij recentelijk zijn aan *Tom Poes* ontleende 'Verzin een list'-aanpak uiteen. 'Wil je een (inter)nationale uitstraling, dan moet de locatie optimaal zijn om publiek te trekken en moet het een uitstraling hebben op de hele stad. De Westerhaven was dus de perfecte list. Want wat wil je nog meer: straks heb je een museum bovenop een parkeergarage van achthonderd plaatsen, een winkelcentrum, een voetgangersgebied naar de binnenstad en een plek vlakbij het Groninger Museum.'

Leitmotiv

De Stichting Het Nederlands Stripmuseum benaderde begin dit jaar twaalf stripmakers met de vraag om ideeën en ontwerpen te leveren voor het te bouwen museum. Op zaterdag 12 april vond in het Centrum voor Architectuur en Stedebouw in Groningen de presentatie plaats van de inzendingen, in de vorm van de expositie *Gebouwd in verbeelding*. Bij monde van stadsarchitect **Maarten Schmitt** werd bekend gemaakt dat de beoordelingscommissie zich het meest kon vinden in de inzending van **François Schuiten**. Daarnaast sprak de commissie speciale waardering uit voor de creatieve inbreng van **Peter Pontiac** en **Theo van den Boogaard**.

'De voorstellen van Van den Boogaard, Pontiac en Schuiten komen overeen waar het gaat om de toepassing van de strippagina als *Leitmotiv* voor de architectuur, een thema dat toepassing van elektronica en andere eigentijdse snufjes mogelijk maakt en zo ook een element van beweging en verandering op de Westerhaven kan introduceren', merkte Schmitt op. De commissie vond de uitwerking van Schuiten het meest overtuigend. De kracht van zijn concept schuilt in 'de drieslag van het inleidende motief van de wereldbol, de signaalfunctie van de billboard-achtige gevel en de bijzondere transparantie van het interieur'. De Belg zal nu betrokken worden bij de bouw van het museum en mag bepalen met welke architect hij hierbij wil samenwerken.

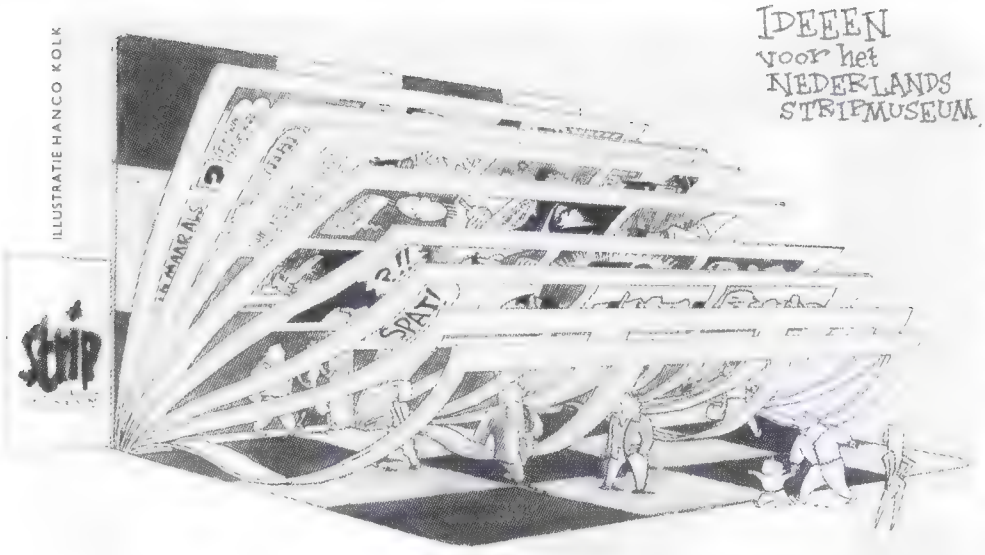

ILLUSTRATIE HANCO KOLK

François Schuiten (Brussel, 1956) werd opgeleid tot architect, verwerkte de bouwkunde in zijn *Duistere Steden*-strips en was betrokken bij de inrichting van de Parijse metro en architectuurtentoonstellingen in het Centre Pompidou. Deze achtergrond speelde mee bij de uitverkiezing van zijn museumontwerp.

Schuiten schilderde het contrast met de twee reeds bestaande stripmusea, in Angoulême en Brussel. '**Roland Castro**, de architect van het museum in Angoulême, had geen verstand van strips. Zo kreeg het gebouw een glaspui, waardoor de tentoongestelde tekeningen zouden verkleuren. Die glaspui moest vervolgens verduisterd worden.' Het door architect **Horta** ontworpen art-decogebouw waar tegenwoordig het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal in huist, kan ook op kritiek van Schuiten rekenen: 'Het gebouw heeft eigenlijk het hele stripgebeuren opgeslokt.' De tekenaar hoopt dat er in Groningen een goede samenwerking tussen stripmaker en architect bewerkstelligd zal worden.

Bouwkeet

Na de uitverkiezing van Schuitens ontwerp opende **Marten Toonder** de tentoonstelling *Gebouwd in verbeelding* door een handafdruk te maken in nat cement. Dit symbolische gebaar werd begeleid door oorverdovende bouwvakgeluiden. Schuiten liep op zijn gemak rond door de als bouwkeet uitgedoste expositieruimte en reageerde enthousiast toen hem om een reactie werd gevraagd. 'Ik was verrast door mijn uitverkiezing, aangezien ik het een moeilijk onderwerp vond', vertelde Schuiten. 'Ik diende rekening te houden met de hedendaagse architectuur, het beeldverhaal en de plek waar het museum moet komen. Daarom heb ik drie plannen ingeleverd. Geen van die drie is perfect. Het moet iets in die richting worden.' De Belg kende de omgeving van de Westerhaven van foto's en een situatieschets. Bovendien had hij het er met organisator Frits Le Roux over gehad. 'Mijn eerste zorg was dat het gebouw iets speciaals zou worden, maar geen suikertaart.'

De architectuur kreeg Schuiten van kinds af aan al mee. 'We hebben echt een architectenfamilie. Mijn vader is architect, net als mijn broer, mijn zus en mijn zwager.' Zelf werd hij aan het Institut Saint-Luc in Brussel opgeleid tot architect, maar hij studeerde af op strips. Zijn reeks *De duistere steden* (op scenario van **Benoît Peeters**) is een exponent van deze achtergrond. 'Er is op het moment heel veel vraag naar dingen met verbeeldingskracht. Een tijdlang moest de architectuur nuttig zijn, maar nu geeft het ons weer de kans om te dromen. Een gebouw kan heel spannend zijn. Als tekenaar heb je daar een heel vrije kijk op.' Schuiten heeft lange tijd de architectuurvormen uit het begin van deze eeuw bestudeerd. 'Nu houd ik me meer bezig met de vormen voor het jaar 2000.'

Dat Schuiten als Belg is aangewezen om mee te werken aan het ontwerp van Het Nederlands Stripmuseum vindt hij een bewijs van intelligentie. 'De organisatie heeft gekozen voor een Europese invalshoek. Ik denk niet in hokjes. België bestaat niet. Ik geloof in culturen, niet in grenzen. Wel vind ik het belangrijk dat de architect Nederlander is. Ik wil in dialoog gaan met iemand die hier zijn wortels heeft.'

Scepsis

De expositie *Gebouwd in verbeelding* en de aanverwante catalogus maken duidelijk dat de twaalf inzenders het onderwerp zeer uiteenlopend benaderd hebben. Sommigen ventileren hun scepsis omtrent het fenomeen stripmuseum. **Hanco Kolk** ziet twee manieren om het beeldverhaal te beleven: de emotionele en de ambachtelijke manier. Deze twee aspecten gaan volgens hem niet samen. **Martin Lodewijk** deelt met hem de mening dat het beeldverhaal een toegepaste kunst is, waarbij het gaat om de gedrukte pagina. 'Het origineel is hoogstens interessant voor de collega's van de tekenaar, zij die de staat van collega ambiëren en zij die nou eenmaal graag weten hoe het lampje in de ijskast aan- en uitgaat.' Wanneer je (zoals het Groningse stripmuseum in oprichting) jaarlijks vijftigduizend dagjesmensen binnen de poorten wil halen, kun je het beste een themapark bou-

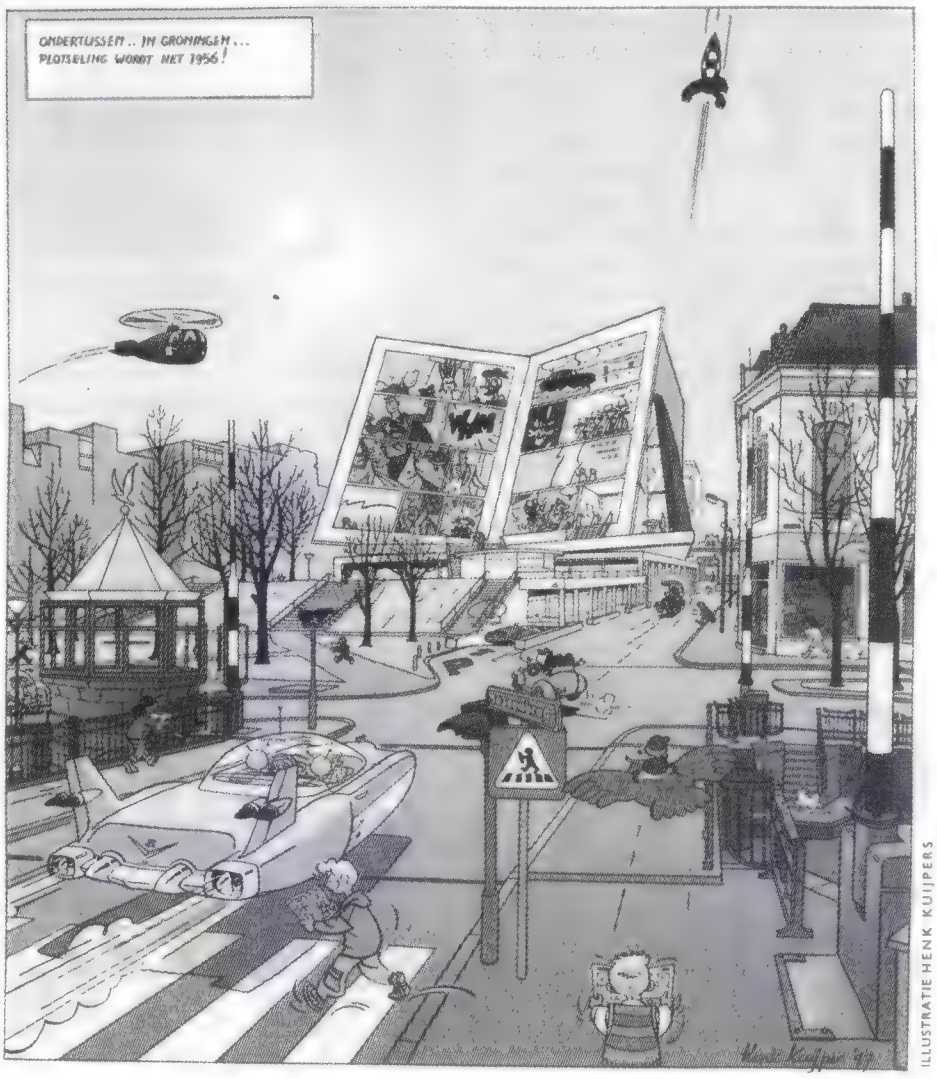

ILLUSTRATIE HENK KUIJPERS

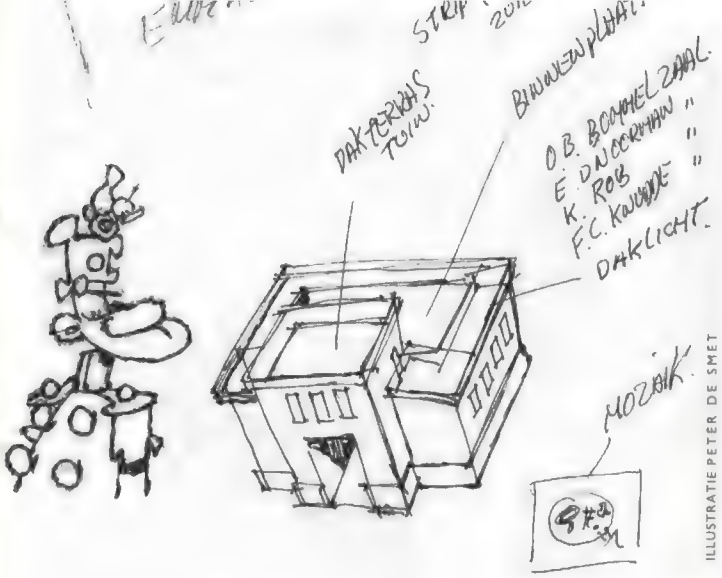

ILLUSTRATIE PETER DE SMET

ILLUSTRATIE JAN KRUIS

wen, is Lodewijks suggestie. Beide tekenaars zien daar echter weinig heil in.

De beoordelingscommissie spreekt haar lof uit over de originele inzendingen, maar komt ook met ongezouten kritiek. Hanco Kolks verwerking van strippagina's in het interieur neigt naar maniërisme, het *Little Nemo*-kasteel dat **Jan Kruis** voor ogen staat is te klassiek, de blokkendoos van **Don Lawrence** heeft 'een hoog Tiffany-gehalte', Martin Lodewijks potloodgebouw is te eendimensionaal, **Henk Kuijpers**' opengeklapte stripboek komt als gebouw van achteren onaantrekkelijk over, **Dick Matena**'s Tuschinsky-achtige amusementspaleis past vanwege vorm en maat niet op de huidige locatie, en **Lorenzo Mattotti**'s associatieve tekeningen zijn als architectuurontwerp te summier.

Peter de Smet haalt zich de ergernis van de beoordelingscommissie op de hals door met zijn bouwplan (het bonkige fort uit zijn strip *De Generaal*) te refereren aan 'het gesloten Groninger karakter'. Hiermee maakt hij volgens de commissie 'een bekrompen indruk'. En tenslotte zal men verbaasd kennis hebben genomen van de inzending van **Frans Le Roux**, 'stadstekenaar' en broer van organisator Frits. Hoezo een '(inter)nationaal bekende striptekenaar'? Bovendien wordt zijn spiraalvormige museumopzet als 'betrekkelijk gewoontjes' en 'minder gewenst' beschouwd.

Architectuur en strip

In de catalogus *Gebouwd in verbeelding* wordt het voorwoord verzorgd door **Max van Rooy**, architectuurcriticus voor NRC Handelsblad. Hij gaat in op het verband tussen architectuur en strip. 'Voor architecten in de voorhoede, als **Rem Koolhaas** en **Willem Jan Neutelings**, is het beeldverhaal een aantrekkelijke methode geworden om hun ontwerpen - soms uitgevoerd in de klare lijn à la **Hergé** - op een aanstekelijke manier aanschouwelijk te maken. Het 'retro-actieve manifest voor Manhattan', *Delirious New York*, waarmee **Rem Koolhaas** in 1978 zijn baanbrekende opvattingen over de grootstedelijke cultuur ontvouwde, is eigenlijk één lang, onafgebroken beeldverhaal. De inspirerende kracht van dit duizelingwekkende album kan nauwelijks worden overschat', aldus Van Rooy.

Onvermijdelijk is het verband met het in het oog springende Groninger Museum van de Italiaanse architect **Alessandro Mendini**. Van Rooy: 'Dit gebouw, dat als een euforisch gestemde boot op het water drijft, is ontstaan volgens de wetmatigheden van de strip. Elk afzonderlijk beeld heeft een eigen karakter, maar komt pas optimaal tot zijn recht wanneer wij de beelden ervoor en de beelden erna hebben gezien.'

Ook kunsthistorica **Herma Hekkema**, secretaris van de beoordelingscommissie, komt in de catalogus aan het woord. Zij geeft aan dat het museum niet louter een archiveringsfunctie moet hebben. 'Het stripmuseum moet spetteren, uitdagen tot allerhande activiteit. Om de culturele waarde van het museum kracht bij te zetten, zal er, naast documentatie en expositie, veel aandacht geschonken worden aan workshops en symposia.' De Stichting Het Nederlands Stripmuseum speelt hierop in met een beoogde multimediale invulling van het museum. Philips en PTT-Telecom sponsoren dit moderne project. De contouren van het Groningse stripmuseum beginnen zichtbaar te worden. Nu er een besluit is genomen voor een gebouwconcept, kan gezocht worden naar een architect die in samenspraak met François Schuiten het definitieve museum ontwerpt. Helaas zit er een adder onder het gras. Voor de bouw van het Groningse stripmuseum is vijftien miljoen gulden begroot en een deel van dit bedrag is nog niet binnen. Er wordt nog driftig gelobbyd, maar volgens wethouder Smink komt alles goed. Terwijl het complete Westerhaven-project van de gemeenteraad inmiddels groen licht heeft gekregen, mag het stripmuseum nog een paar maanden langer werken aan de voltooiing van haar financiering. Niemand van de betrokkenen in Groningen twijfelt aan het slagen van de geldlobby. Om met wethouder Smink te spreken: 'Projecten in Groningen gaan door als er inspiratie voor is. We hebben echter nog wel een list nodig.'

Het Nederlands Stripmuseum. Gebouwd in verbeelding

Hekkema & Van Rooy
XENO
ISBN 90-6208-132-0
Prijs ƒ39,95 / Bfr.798
(72 pagina's, kleur, h.k.)

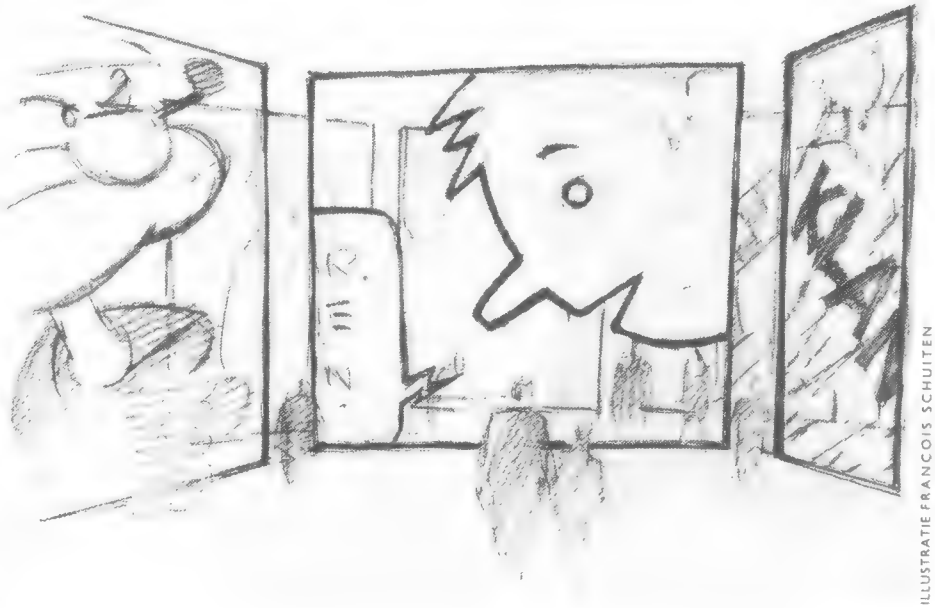

ILLUSTRATIE FRANCOIS SCHUITEN

Vorige maand verscheen *Song of the South* op video. Die film is het ultieme samengaan van 'Disney Magic & Tragic'. Achter een decor van Technicolor grenst Disney's wonderbaarlijke tekenfilmwereld aan die van een aan overdosis drugs overleden hoofdrolspeler, Disney's oogappel Bobby Driscoll. **Ook de 'werkster' in de vroege *Tom & Jerry*-films levert aan deze Disney-rolprent een bescheiden bijdrage.**

Zip-a-Dee-Doo-Dah

door
REIN VAN WILLIGEN

In Nederland behoort de Disneyfilm *Song of the South*, hier ook bekend als *Melodie van het zuiden*, tot de minder bekende Disney-producties. In de V.S. zelf is Disney's elfde hoofdfilm sinds zijn eerste release in november 1946 een topper. De aandacht die dit controversiële meesterwerk keer op keer oproept is daar mede debet aan.

Boek

De film *Song of the South* vindt zijn oorsprong in **Joel Chandler Harris**' (1848-1908) boek *Tales of Uncle Remus*. Journalist-schrijver Harris baseert zijn verhalen op oorspronkelijke 'negrolegends'. Zijn publicaties verschijnen eerst in de krant *Atlanta Constitution*, om later verzameld te worden in diverse bundeltjes: *Uncle Remus, His Songs and His Sayings*, *Nights with Uncle Remus*. Het is deze Uncle Remus die in de rol van negerslaaf zijn verhaaltjes over de slimme en geslepen Broer Konijn en de wat dommere Broer Vos en Broer Beer aan de kinderen van zijn meester verteld. De humoristische, wijsgerige vertelsels zijn in Nederland, dit in tegenstelling tot de Verenigde Staten, nauwelijks bekend. In 1980 verschijnt een verzameling onder de noemer '2 minuten verhalen, 4 Knabbelstreken'. Hier kennen we de belevenissen van de drie 'broers' dankzij de stripverhalen in het vrolijke weekblad *Donald Duck*. Tekenaar **Ed van Schuijlenburg** te-

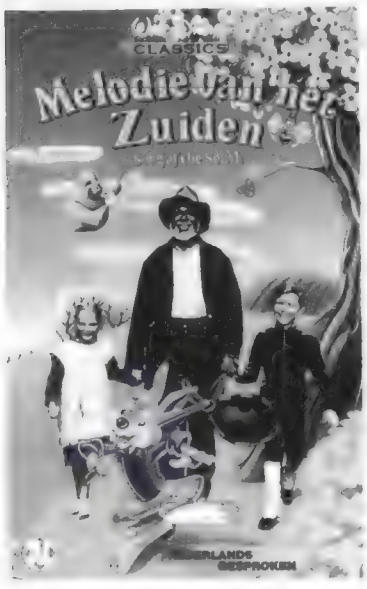

kent een belangrijk aantal zogenaamde gagpagina's voor de achterkant van het stripweekblad. Verhaaltjes die weer leunen op de tekenfilmkarakters uit de 1946-film.

Film

Disney concludeert aan het begin van de jaren '40 dat het maken van tekenfilms per saldo weinig oplevert. *Snow White and the Seven Dwarfs* (1937) maakt winst, iets wat van *Pinocchio* en *Fantasia* (beide 1940) niet meer valt te zeggen. De goedkopere, eenvoudig gemaakte *Dumbo* (1941) – een film waar Disney zelf nauwelijks bij betrokken is – brengt wel geld op. Net als de in opdracht van de regering gemaakte propagandafilms. Disney lonkt naar het medium speelfilm. Minder arbeidsintensief dus sneller en ... goedkoper te maken. Helemaal nieuw is het idee niet, twee decennia eerder maakt Disney zijn *Alice*-filmpjes. Een zwart/wit-reeks waarin tekenfilm met speelfilm wordt gecombineerd. Disney zelf is soms één van de 'acteurs'.

The Reluctant Dragon (1941) is Disney's eerste serieuze poging teken- en speelfilm te combineren. De film vertelt over hoe aangenaam het is te werken binnen de gezellige, grote familie die het Disneybedrijf voor de (boze) buitenwereld voorstelt. Acteur **Robert Benchley** wandelt door de Disneyfabriek, ziet tekenaars werken, hetgeen uitmondt in tekenfilmfragmenten. In wezen is *The Reluctant Dragon* een verzameling van geslaagde op zich staande *shorts*, korte tekenfilms, geworden.

De ironie wil dat op het moment dat *The Reluctant Dragon* in de bioscoop verschijnt de tekenfilmafdeling van Disney gedeeltelijk stil ligt. Een staking, die maanden zal duren, is daar de oorzaak van. De tekenaars zijn zelf *reluctant* geworden. Ze willen erkenning voor hun aandeel in de film. Disney raakt zo overtuigd van zijn eigen kunnen dat hij zichzelf tot de bedenker van het oorspronkelijk *Sneeuwwitje*-gegeven bestempelt.

De 'prettige' sfeer dwingt Walt Disney zijn werkplek te verruilen voor het zonovergoten Zuid-Amerika. Voorzien van 16-millimeter-camera's en een handjevol trouwe tekenaars ontstaat daar de basis voor twee nieuwe speel/tekenfilms, *Saludos Amigos* (1943) en *Three Caballeros* (1945). De langdurige staking - waaruit zijn afhankelijk van zijn tekenaars blijkt - en de kennismaking met het, zoals gezegd goedkopere, medium speelfilm doen Disney besluiten meer speelfilms te gaan maken. *Song of the South* is de eerste; met een hoog tekenfilmgehalte, dat wel. **Joel Chandler Harris**' verhalen, waarin de wijsgerige sprookjeselementen centraal staan, zijn Disney op het lijf geschreven. Bovendien kan Disney zijn twee ontdekkingen **Luana Patten** en last but not least **Bobby Driscoll** een hoofdrol geven.

Slavernij

Even terug naar de jaren veertig. Hollywood ligt bij te komen van het zinderende succes van **Selznick**'s *Gone with the Wind* (1939).

Het filmepos waarin de Amerikaanse burgeroorlog en de slavernij centraal staan. Gedompeld, overgoten zelfs, in een saus van (bijna) ongecontroleerde passie, het blijft Hollywood. Disney vertaalt de rassenongelijkheid en slavernij naar zijn eigen (tekenfilm)wereld. De allesverzengende liefdesaffaires uit *Gone with the Wind* horen niet bij de brave kindervriend Disney. (Hoewel Disney, voorzien van zijn onafscheidelijke **Clarke Gable**-snor, volgens de geruchtenmachinerie van de jaren '40 in **Dolores del Rio** zijn Scarlett vond.) Net als het geweld, de burgeroorlog. Wel de rassenverschillen. De neger Uncle Remus, de spil van het verhaal, blijft een ondergeschikte die het verboden wordt nog langer verhaaltjes (over Broer Konijn en zo) te vertellen aan Johnny (**Bobby Driscoll**). Teleurgesteld blijft Uncle Remus naar zijn 'werk' gaan. Net als zijn companen, zingend en zonovergoten in Technicolor, begeleidt door kleurrijke Disneycreaturen.

Bij Disney's ongenuanceerde, deels naïeve aanpak en bij wijle bijna vrolijke kijk op de slavernij lazert menige criticus spontaan van zijn kruk. Veel valt Disney niet te verwijten. De tekenfilmpionier wil niets meer dan het gegeven van een oude, verhaaltjes vertellende neger in beeld brengen. Ook al omdat de *Uncle Remus*-verhaaltjes zich zo lekker laten vertalen naar het medium tekenfilm. Dat Disney nauwelijks of geen zwarte tekenaars in dienst heeft hoort (helaas) bij de V.S. anno 'dat moment'. Disney's pr-afdeling verdedigt de film met de opmerking dat de film zich afspeelt na de burgeroorlog. Bovendien brengt Disney een stukje folklore in beeld en verkondigt geen boodschap. Wie *Song of the South* eenmaal gezien heeft en de film als film beoordeelt kan niet anders dan constateren dat Disney een waar meesterwerkje heeft gemaakt. Uncle Remus, gespeeld door **James Baskett**, is een topacteur. De tekenfilmgedeeltes zijn van topniveau.

Coonskin

De film doet het goed. Ook als hij in 1956 opnieuw wordt uitgebracht behoort hij tot een sympathieke bron van inkomsten. Iedere re-release bezorgt Disney weer de nodige florijnen. In 1970 kondigt Disney aan de film definitief uit roulatie te halen. Net als Oscarwinnaar *Der Führer's Face* uit 1943, waarin tekenfilmheld Donald Duck **Hitler** met fruit bekogelt. Een jaar later gaat Disney overstag zodat in januari 1972 de film opnieuw in roulatie gaat. Disney hoopt dat kijkers en recensenten de film plaatsen binnen zijn tijdsdecor, de jaren '30 en '40. De inkomsten zijn sowieso weer grandioos. In 1986 valt een heruitbreng zowaar tegen. Disney, bang voor de reacties – negatieve publiciteit – besluit de film niet op video uit te brengen. Liefhebbers zullen het moeten doen met een via Japan geïmporteerde laser disc. Ongewild is tekenfilmer **Ralph Bakshi** daar met zijn dubieuze speel/tekenfilm *Coonskin* (1975) debet aan. Bakshi maakt van zijn *Coonskin* een eigentijdse satire, waarbij hij niet schuwt *Song of the South* als inspiratiebron te gebruiken. Zanger **Barry White** speelt de hoofdrol.

Momenteel rouleert *Song of the South* weer probleemlozer. Thuisbuizers kunnen genieten, mits ze de video hebben.

Bobby Driscoll

Over het leven van Disney's lieveling is weinig bekend. Behalve dat een bekende van de familie Driscoll adviseerde dat 'the cute looking kid should be in pictures'. Disney-archivaris **Dave Smith** meldt in zijn boek *Disney A to Z* niet veel meer dan dat Bobby Driscoll 'a troubled life' had nadat 'he outgrew children's roles'. Walt Disney, wiens grootste wens was het hebben van een zoon (lees het hebben van een mannelijke opvolger), heeft van meet af aan een groot zwak voor het jeugdige kindsterretje Driscoll. Na Song of the South komt de naam Driscoll regelmatig voor op de titelrol van een Disneyproduct. Van hoofdrolspeler in *Treasure Island* (1950) tot de stem van *Peter Pan* (1953) in de gelijknamige film. Vervolgens wordt Driscoll slachtoffer van zijn eigen succes. Jeugdrollen kan hij gezien zijn leeftijd niet meer spelen – om in Disneytermen te blijven, hij verliest zijn aaibaarheidsfactor – en raakt in de vergetelheid. Drugs lijken hem een perspectief te bieden. Walt Disney verliest zijn 'zoon' uit het oog. Disney, overleden in 1966, zal nooit weten dat het volledig mis zou gaan met Bobby. Als in 1968 het lichaam van een onbekende in New York wordt gevonden is het enige wat vastgesteld kan worden 'doodsoorzaak overdosis drugs'. Op dat moment weet niemand wie de overledene is, die zocht naar zijn *The Laughing Place* ...

Tot Walt Disney Productions, zo gaat het verhaal, in 1968 besluit *Song of the South* opnieuw uit te brengen. Een speuractie naar Bobby Driscoll doet de studiobazen belanden bij diens moeder Driscoll. Pas dan blijkt, aan de hand van vingerafdrukken, dat het eerder gevonden lichaam Bobby Driscoll toebehoort. De re-release van 1972 wordt in tegenstelling tot het leven van de jong overledene, een succes.

Song of the South zwart/wit-controverse in Technicolor

Tom & Jerry

Voor wie het niet weet, de benen en het stemgeluid van de zwarte werkster uit de vroege *Tom & Jerry*-films zijn van **Hattie McDaniel**. Zij speelt in *Gone with the Wind* de rol van Mammy en in *Song of the South* Aunt Tempie. Tekenfilmmakers persifleren en citeren liefdevol uit Hollywoodklassiekers. Ook **Hanna** en **Barbera**, de oorspronkelijke makers van *Tom & Jerry*. Ongewild geven hun *Tom & Jerry*-films de tijd waarin ze gemaakt zijn perfect weer. De zwarte werkster – Mammy Two-Shoes – wordt op 6 september 1952 in *Push-Button Kitty* voor het laatst gesignaleerd.

Ruim vier jaar nadat **James Baskett** in 1948 een Oscar ontvangt voor zijn rol van Uncle Remus in *Song of the South*.

Vervolg

Walt Disney zelf heeft ooit plannen gehad van de *Uncle Remus Stories* een serie films te maken. Het is er nooit van gekomen. Hopelijk slaat de koorts om alsnog van deze klassieke Disneyfilm een eindeloze televisiereeks te maken in dit geval niet toe. Het oorspronkelijke gegeven zal zoveel geweld aangedaan moeten worden, dat van het origineel weinig of niets overblijft. Het enige vervolg op *Song of the South* wordt 45 jaar later de Disneylandattractie 'Splash Mountain'. Op aanraden van parkhoofd **Dick Nunis** bedenkt Disney zijn eerste *ride*, een woest tochtje door het landschap van Broer Konijn cum suis.

Zip-a-Dee-Doo-Dah ... (En dan spreek ik uit ervaring!)

Melodie van het zuiden

Buena Vista 1997
Bestelnummer 3010216
Prijs ƒ39,95 / Bfr.799
(±91 minuten, Alle leeftijden)

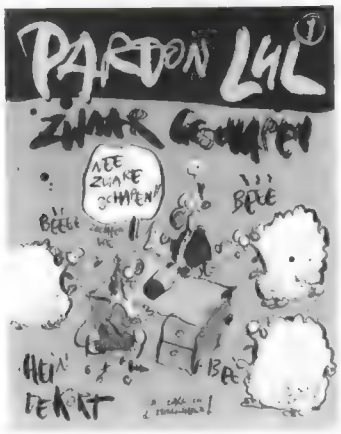

Pardon Lul 1: Zwaar geschapen

De Kort
Big Balloon 1997
ISBN 90-542-5359-2
Prijs: ƒ14,95 / Bfr.280
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Iedereen weet dat de lezers van het blootblad *Playboy* dit blad lezen vanwege de diepgaande interviews die er in staan. Dat andere, min of meer vergelijkbare blad *Penthouse* heeft een minder gerenommeerde vraaggesprekkentraditie. Als *Penthouse* dus niet gelezen wordt omwille van de interviews, wat is het dan wèl dat telkens weer duizenden mensen, voornamelijk mannen, dit blad doet kopen? Het antwoord op deze vraag: de *Pardon Lul*-strips van **Hein de Kort** maken *Penthouse* lezenswaardig. Nu zijn deze voor het eerst gebundeld in het album *Zwaar geschapen* en *Penthouse* mag vrezen voor een ernstige terugloop van de verkoop. De Kort bestrijkt in zijn eigen onvervreemdbare stijl het gehele beperkte gezichtsveld van de *Penthouse*lezer: enkele grappen over snelle auto's, over golf en over Schotse whisky en vooral veel, heel veel grappen over seks. Hij legt daarbij de fantasie aan de dag die de verdere invulling van de *Penthouse* zo node ontbeert. De Kort doet suggesties voor de alternatieve aanwending van Nilfisk-stofzuigers, schapen en ander kleinvee, versnellingsbakpoken, hamers, ander gereedschap, onschuldige gezelschapsspelen, Olympische Spelen en kamerplanten. *Zwaar geschapen* is niet opgebouwd rond een centrale figuur, maar rond een centrale bezigheid. Bijna alle personages zijn geobsedeerd door seks. Er is dan ook bijna geen bladzijde waarop niet één of ander schlemielig figuurtje – vaak nogal onhandig – met een stijve lul in de weer is. Een aaneenschakeling van dergelijke grappen zou al snel als onsmakelijk, seksistisch of als gewoon eentonig ervaren kunnen worden, ware het niet dat De Kort ze met veel fantasie en humor in beeld brengt. Dat de algehele samenhang daarbij inschiet is jammer, maar ook onvermijdelijk.

SR

***

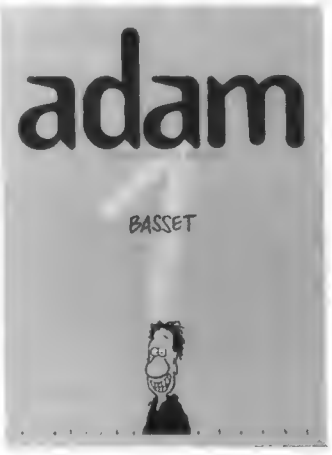

Adam 1: Beroep: vader aan de haard

Basset
Dupuis 1997
ISBN 90-314-1865-X
Prijs ƒ9,75 / Bfr.180
(56 pagina's, kleur, s.k.)

In Amerika is het verschijnsel huisman nog bijzonder genoeg om er een dagstrip aan te wijden. **Brian Basset**, naar eigen zeggen zelf 'n huisman, gebruikte zijn dagelijkse beslommeringen als materiaal voor de reeks *Adam*. Uitgeverij Dupuis bundelde in de collectie Vrolijke Vlucht (in het logo herkent men een glimlachend mondje) de stroken tot een 56 pagina's tellend album, dat in de verkoop vergezeld gaat van een folder met achtergrondinformatie over de tekenaar en zijn werk. De dertiger naar wie de strip genoemd is, is een wat tobberige sukkel die zijn dagen slijt met stofzuigen en luiers verschonen. Zijn vrouw heeft een goede baan op kantoor (wat voor kantoor blijft onduidelijk) en zit in haar vrije tijd Adam achter zijn vodden. Dit klinkt niet bepaald verrassend, maar toch weet Basset zo nu en dan onverwacht geestig uit de hoek te komen. Eén op de vier grappen is goed voor een glimlach en dat is toch geen slechte score. Aardig is dat de strip – een enkele losse grap daargelaten – een lopend verhaal vertelt. Dit voorkomt het staccato leestempo dat zoveel dagstripbundelingen kenmerkt. De vertaling laat wel te wensen over. Ten eerste moet de Nederlandse lezer nogal eens gissen naar de betekenis van een uitdrukking. Wat is bij voorbeeld een *vader aan de haard*, uit de titel van het album? En wat 'n *klokhaan*? Eveneens storend is het gebruik van de Amerikaanse namen. Dat Adam voortdurend met meneer Newman wordt aangesproken, en zijn zoontje Clayton heet, houdt de lezer onnodig op afstand. Af en toe gaat de vertaler pijnlijk op zijn gezicht. Zo vertaalt hij/zij de uitdrukking *a pink slip* (ontslagbriefje) letterlijk als *een roze slipje*, waardoor één van de grappen hopeloos in het water valt. Gelukkig zijn de tekeningen aardig en doen ze denken aan **Jeff MacNelly** (*Shoe*) en **Bill Watterson** (*Calvin & Hobbes*). En dat is op zichzelf al een verdienste.

FH

***

Fee en de tedere robots 1: Jam

Tillier & Téhy
Casterman 1997
ISBN 90-303-3280-8
Prijs ƒ24,25 / Bfr.485
(48 pagina's, kleur, h.k.)

'CLONnG
!
Het oog openen ...
... en versterken ...
... van ...
... vigilan.'

En als de gnoom zonder benen, Snip Goedzak, door de brandkluis-brievenbus van de kathedraal kijkt, wordt zijn hoofd eraf geschroeid 'FRAA'. Een belangrijk moment: de val van het oude tijdperk is ingeluid. De val van de tedere robots.

Eén zo'n *tendre automate* heet Jam. In nachtelijk Carlotta dringt hij in Ninja-outfit het Orphee Century Museum binnen.

Hij trotseert een hal detectoren door er sierlijk doorheen te saltoën. Hij is voor haar gekomen: zijn fee. Een mooie porseleinen uitvoering van Madonna, zonder mond. Maar met een blik, die hij coûte que coûte op zich wil hebben gericht.

Jam wordt ontdekt, want het Orphee Museum is streng bewaakt. Hij holt weg en klimt op het balkon achter fee. 'FRASH', een inmiddels bekend geluid. Nu is het Jams arm. En eindelijk wordt hij voor zijn waaghalzerij beloond: fee draait haar hoofd langzaam om en kijkt hem aan als een kat in het donker. (Een heuse Orpheuse verwijzing.)

Dit alles speelt zich af op de eerste december van het jaar 1020 na het jaar der genade. Kan je het nog volgen? Er wordt sowieso met allerlei tijdsaanduidingen gegoocheld. Zo is de stad waarin het verhaal zich afspeelt een neobarok bolwerk, herrezen op de puinhopen van de antieke wereld.

In ieder geval heeft Jam zijn oude liefde teruggezien en is het een fee(st)dag. In hotel Purple Wilson laat hij een champagne-pil bruisen. Een

champagne van een goed jaar: 937 na het jaar der genade.
Grote genade, wat is er toch met dat jaar aan de hand? Nou het zit zo: voor dat bewuste jaar was er geen wolkje aan de lucht in de kathedraal van Carlotta. Daar leefden de tedere robots in pais en vree samen met hun wat minder tedere schepper: Mister Sir Crumpett's. Deze grote dikke besnorde man, gehuld in een knalrode kamerjas, is de maker van Jam. Die heeft het niet. Net zoals al die andere schepsels die Crumpett's gemaakt heeft. Ze lijken allemaal op sprookjesfiguren. Ze hebben het niet. Die betoverende bovennatuurlijke genade die de mensen kwijt zijn geraakt.
Al zestig jaar lang is Crumpett's op zoek naar het feeënoog. En uiteindelijk vindt Jam het voor hem. Hij ontdekt een fee met de begenadigde blik bungelend aan touwen. Hun schepper heeft haar over het hoofd gezien. Ze is nog niet af. In allerijl wordt zij bijgeschaafd. Maar als Jam haar mond moet halen, komen de mensen binnen: 'CLONnG'

SA

****

Onder een verre hemel

Pratt
Casterman 1996
ISBN 90-303-8478-6
Prijs ƒ24,25 / Bfr.450
(80 pagina's, kleur, s.k.)

Het is alweer zo'n twee jaar geleden dat **Hugo Pratt** op 68-jarige leeftijd overleed (20 augustus 1995). Bij Casterman verschijnen sindsdien met de regelmaat van de klok allerlei Pratt-uitgaven die soms wel, soms niet de moeite waard zijn. *Onder een verre hemel* is een album dat gelukkig zeer te genieten is. Het is een typische Pratt-vertelling vol tragiek. Het verhaal speelt zich af tijdens de Tweede Wereldoorlog. De Italiaanse vliegenier Pietro Bronzi wil trouwen met Luciana. Zij is echter verliefd op zijn broer Luca en die gevoelens zijn wederzijds. De kopzorgen die dat geeft, worden tijdelijk weggenomen door de steeds toenemende oorlogsspanning in de wereld. Kolonel Gila, de vader van Luciana, is kolonel in het Italiaanse leger. Hij wordt gestationeerd in Oost-Afrika (Abessinië, Soedan) en neemt zijn familie met zich mee. Ook Pietro en Luca begeven zich naar dit werelddeel, waar tal van noodlottige gebeurtenissen plaatsvinden.
Onder een verre hemel is een mooi verteld verhaal over liefde, trouw, eergevoel en dood: bekende ingrediënten uit het oeuvre van Pratt. Het plezier waarmee hij aan deze strip heeft gewerkt, straalt van de pagina's af. Logisch ook, omdat hij twee van zijn passies – Afrika en vliegtuigen – combineert. Wie zich nog eens wil laten meevoeren in de weemoedige wereld van Pratt, is in *Onder de verre hemel* aan het goede adres.

RS

***

Bitume 1: De redder van La Linea

Bitume 2: De snelweg van het verdriet

Constant & Vandam
Casterman 1996
ISBN 90-303-8043-8 (deel 1)
ISBN 90-303-8045-4 (deel 2)
Prijs ƒ9,95 / Bfr.195
(48 pagina's, kleur, s.k.)

De makers van de serie *Bitume* koesteren waarschijnlijk een zekere fascinatie voor asfalt. De eerste twee delen *De redder van La Linea* en *De snelweg van het verdriet* zijn namelijk twee afzonderlijke verhalen met één overheersend gemeenschappelijk kenmerk. Ze spelen zich af in een afgesloten gemeenschap rond een snelweg.
Verder zijn beide verhalen gesitueerd op het Amerikaanse continent. *De redder van La Linea* in Zuid Amerika en *De snelweg van het verdriet* in de Verenigde Staten. De Zuidamerikaanse snelweg is getiteld La Linea, de Noordamerikaanse Route 66.
In *De redder van La Linea* worden de blinde Camilo en zijn ouders in hun auto naast de snelweg 'La Linea' overvallen door een handjevol tot de tanden bewapende straatjochies op zeepkisten. Camilo's ouders worden zonder pardon om het leven gebracht, maar Camilo blijft gespaard. Hij wordt Camilo gered door de garagehouder Chivo Alvarez, de zogeheten 'redder van La Linea', omdat hij met zijn sleepwagen de auto's van beroofde mensen van de plek des onheils verwijdert en ook de veelal rijke inzittenden in veiligheid brengen, die hem doorgaans vorstelijk belonen. Maar Camilo ontdekt dat de vork toch anders in de steel zit.
De snelweg van het verdriet vertelt het verhaal van de jonge Norma, wonende bij haar ouders in hun motel in het gat Catoosa aan de snelweg Route 66. Op een dag verschijnt er een jongen, Buzz genaamd, die een plek in het motel inneemt en er zijn vakantie doorbrengt. Norma en Buzz worden verliefd op elkaar en maken trouwplannen. Buzz rijdt weg over de Route 66, op weg naar zijn ouders, maar keert nooit terug. Uiteindelijk ontdekt een bijbelverkoper de reden van zijn vertrek.
De eerste twee delen van Bitume zijn sfeervol. De verhalen van **Michel Constant** zijn goed uitgewerkt. Echter, **Michel Vandams** tekenstijl is erg netjes en de inkleuring conventioneel, wat het bijzondere van de verhalen enigszins maskeert.

MK

***

Cactus Club 1: Warrem!

Bercovici & Gilson
Dupuis 1997
ISBN 90-314-1839
Prijs ƒ8,95 / Bfr.165
(48 pagina's, kleur, s

Tekenaar **Philippe Bercovici** maakte in de jaren '80 furore in het blad *Robbedoes* met zijn humorreeks *Vrouwen in 't wit*. In een krakkemikkige stijl krabbelde hij album na album vol. In den beginne ontleenden zijn tekeningen nog enige charme aan de redelijk verzorgde

inkleuring. Later werd ook dat een routineklus. Naast *Vrouwen in 't wit* (op scenario van **Cauvin**) begon Bercovici aan een tweede reeks: *Eva en Adam*, geschreven door **Gerrit de Jager**. Het tekenen gaat de Fransman blijkbaar zo gemakkelijk af dat hij er nog wel een derde serie bij heeft kunnen nemen: *Cactus Club*.

In het eerste deel *Warrem!* maakt de lezer kennis met een simpel gegeven dat uiterst geschikt lijkt voor een bootlading grappen: Cactus Club is een vakantieoord waar de gedreven organisator Phil zijn gasten moet helpen en amuseren. Alle clichés passeren de revue: klanten die Phil aan zijn hoofd zeuren of hem juist proberen te versieren, activiteiten die in het water vallen, haaien die de badgasten verjagen en ga zo maar door. Phil probeert alle problemen naar eer en geweten op te lossen.

Scenarist **François Gilson** getuigt van een gezond gevoel voor humor, maar slaat evengoed geregeld de plank volledig mis. De grappen zijn dan ook nogal wisselvallig. Bercovici's tekenwerk verschaft weinig meerwaarde. Het album springt desalniettemin in het oog, en wel door de kaft. Als je de cover een kwartslag draait, heb je een levensgrote ansichtkaart in je handen. Op de achterkaft kun je bovendien een adres invullen. Een geinige vondst. Wat de inhoud betreft: dit eerste deel van *Cactus Club* leent zich uitstekend als vakantielectuur. Je hoeft er namelijk niet bij na te denken.

JM

**

Twintig jaar later

Dany & Van Hamme
Lombard 1997
ISBN 90-5581-026-6 (h.k.)
ISBN 90-5581-056-8
Prijs ƒ23,50 / Bfr.425 (h.k.)
ƒ11,25 / Bfr.210
(64 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

Het vervolg op *Avontuur zonder helden* werd al jaren geleden aangekondigd. *Twintig jaar later* zou het gaan heten en bij de verschijning ervan blijkt dit ook te kloppen. Uitgeverij Lombard wil ons daarbij doen geloven dat het vervolgverhaal zich ook daadwerkelijk twee decennia later afspeelt. Volgens de inleiding in het album stortte de Boeing 707 van Corair, de nationale luchtvaartmaatschappij van Coruguay, in *Avontuur zonder helden* op 23 april 1977 neer in het hart van het meest ondoordringbare gedeelte van het Amazonewoud. Wie dat eerste album er nog eens op naslaat, leest in het logboek van de steward dat het vliegtuig in de nacht van 20 op 21 april 1974 is neergestort. We hebben hier dus te maken met een staaltje van ordinaire fictieve geschiedvervalsing. Kennelijk had *Twintig jaar later* in 1994 moeten verschijnen, maar is het **Dany** en **Jean van Hamme** niet gelukt het verhaal op tijd af te krijgen. Publicitaire belangen steken hoogstwaarschijnlijk achter het besluit om net te doen alsof er twintig jaar tussen de verhalen zit, en dat die fictieve tijd ook overeenkomt met de echte tijd. Een vreemde gang van zaken.

Avontuur zonder helden is inmiddels een klassieker geworden. Het verhaal over de vliegtuigramp en de moeizame pogingen van de overlevenden om uit het oerwoud te komen was spannend en geloofwaardig en liet veel aan de verbeelding over. Dat gaat helaas niet voor het vervolg op. Hoewel *Twintig jaar later* spannend is – laat dat maar aan Van Hamme over – en Dany weer voor pakkend tekenwerk heeft gezorgd, is het niet meer dan een ordinaire thriller. De hoofdrol is weggelegd voor Laurent Draillac, de inmiddels volwassen geworden jongen die in *Avontuur zonder helden* het plan voor de ballon bedacht waarmee de overlevenden uit het oerwoud konden ontsnappen. Hij wordt – na een in scène gezette moord – door de Franse en Israëlische inlichtingendienst ontvoerd. Zij vertellen hem dat de overlevenden van de ramp één voor één om het leven worden gebracht. De reden is – denken zij – dat er bij het vliegtuig een dossier moet liggen waarmee een vooraanstaande Oostenrijker als nazi kan worden ontmaskerd. Niemand heeft het vliegtuig tot op heden weten te lokaliseren (alsof er vandaag de dag geen moderne opsporingstechnologiën bestaan) en de Oostenrijker is bang dat de Israëlische geheime dienst met behulp van de overlevenden de plek weet te vinden. De

Brieven

Al een paar jaar lees ik geboeid 'Stripschrift', alhoewel ik moet bekennen dat dat de laatste tijd wat minder vaak is. Zo kreeg ik bij toeval jullie recensie van mijn strip 'De familie Gnuff 2: Robot op hol!' onder ogen. Ondanks mijn gebrekkige Nederlands kon ik er duidelijk uit opmaken dat de recensent geen fan van mij is. Sterker nog: de opmerking scheen te worden gemaakt dat het niet nodig is om comics in animatiestijl te maken, een stijl waarin Carl Barks de onbetwiste meester is. Dat is natuurlijk een mening die wordt gedeeld door sommige Barksfanaten waarvan ik er enkele persoonlijk ken: 'Waarom houdt hij niet vast aan de Ducks, want zijn stijl verschilt er niet veel van?' Ik ben er niet zeker van of dit de onderliggende stelling van de recensent was of niet, maar desondanks zou ik toch graag een paar gedachten over dit thema willen ventileren.

Het is bekend dat Jijé en André Franquin een stijl in het weekblad 'Robbedoes' ontwikkelden die veel andere tekenaars heeft beïnvloed. Zo werd 'Robbedoes' een coherent striptijdschrift, een belangrijke reden waarom dit blad al zo lang bestaat. Hetzelfde kan min of meer gezegd worden van Hergé en het tijdschrift 'Kuifje'. Voor zover ik weet heeft niemand hun navolgers ooit kwalijk genomen dat ze iets toepasten dat ze van hun voorbeelden hadden geleerd op het gebied van verhaal- en tekenstijl. In mijn geval is het zo dat geen van mijn collega's doet wat ik doe: het vervolgen en mogelijkerwijs (oh ijdelheid) ontwikkelen van wat we wellicht een Barksistische verhaaltraditie zouden kunnen noemen. Dat klinkt misschien raar en dat komt wellicht doordat deze stijltraditie nauw is verbonden met het systeem van de samenwerkende auteursrechthouders waar individueel geëxperimenteer niet als interessant wordt gezien. In dit systeem gaat het vooral om het resultaat van de tekenstudio's en de industrie en meestal frustreert dat de individuele bijdragen. In wezen is dit positief, vooral wanneer het de animatie betreft waar deze visie vaak de basis vormt voor de productie van spin-offs. Als je tegenwoordig avondvullende tekenfilms maakt is het zelfs noodzaak dat je een stijltraditie van de grote studio's volgt. In deze branche is het geen bezwaar als een film karakters bevat die worden bepaald door de standaardstijlontwerpen van grote producers. In tegendeel, de geldschieters eisen dergelijke stijlfiguren om zeker te zijn dat het product uiteindelijk voldoende commerciële aantrekkingskracht heeft.

Ik denk dat dit uitlegt waarom ik me niet schuldig voel over mijn navolging van een bekende traditie.

Als het om de verhaalinhoud gaat kan ik zeggen dat niemand mij ooit heeft gevraagd om Duckverhalen van 46 pagina's te maken. (Goed, het is een keer voorgekomen, maar dit project werd vroegtijdig afgebroken.) Barks maakte verhalen van 10, 22 en soms 32 pagina's. Ik maak doorgaans albums van albumlengte of – in dit geval – 90 pagina's. 'Robot op hol' is namelijk de eerste helft van een complete verhaallijn die in het derde album tot een climax komt. Ze rennen dus niet 'doelloos achter de feiten aan' zoals de

dienst heeft zijn hoop op Draillac gevestigd om het vliegtuig terug te vinden.
Wat dan volgt is een ingewikkeld avontuur waarbij Draillac allerlei vroegere bekenden weer tegenkomt: Maria, Rafalowski, Willemsen, Tan Sek Toh, Benitez ... hij bezoekt zelfs het graf van James Gray, de acteur die zich in *Avontuur zonder helden* had opgeofferd en daarna, volgens dit tweede deel, door een Indianenstam blijkt te zijn gevonden. Vooral dit laatste punt is zeer storend en doet afbreuk aan het dramatische einde van *Avontuur zonder helden*. Het geeft ook weer waar het fout gaat met *Twintig jaar later*. Het is eigenlijk helemaal niet leuk te lezen hoe het de overlevenden al die tijd is vergaan. Het sterke punt van *Avontuur zonder helden* was dat het om een groep stervelingen ging die samen moesten overleven waarbij de meest uiteenlopende menselijke eigenschappen naar voren kwamen. *Twintig jaar later* is een strip waarbij het avontuur voorop staat en waarvoor de hoofdrolspelers van twintig jaar geleden zijn gebruikt. Niet echt een uitgangspunt om ooit een cultstatus te kunnen verwerven.

RS

** (album)
o (Lombard)

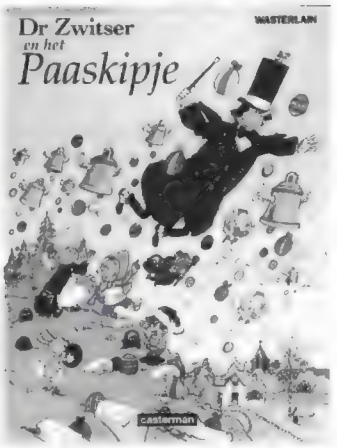

Dr. Zwitser 9:
En de Kerstman

Dr. Zwitser 10:
En het Paaskipje

Wasterlain
Casterman 1996 en 1997
ISBN 90-303-3910-1 (deel 9)
ISBN 90-303-3911-X (deel 10)
Prijs *f* 9,95 / Bfr.195
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Marc Wasterlain (1946) is een tekenaar uit de 'Robbedoesschool'. Zowel grafisch als verhaaltechnisch past hij in de zogenoemde rubberen stijl, zo kenmerkend voor **André Franquin** cum suis. De ideeën van Wasterlain kunnen worden verdeeld in fantasie, absurdistisch en actueel. Zijn stripreeks *Sarah Spits*, waarin een gelijknamige fotografe/journaliste werkt in oorlogsgebieden, is een voorbeeld van het laatste. In 1976 verscheen deel 1 van de stripreeks rond (tover)*Dokter Zwitser* (docteur Poche in de Franse taal) bij uitgeverij Dupuis. Eind 1996 en in het eerste kwartaal van 1997 verschenen de delen 9 en 10 bij Casterman. Daarin worden de dokter en zijn metgezellen door de omstandigheden gedwongen op te treden als plaatsvervanger van respectievelijk de kerstman en de paashaas. Dankzij zijn rode mantel en toverstok kan deze goedmoedige zonderling vliegen en dat is bij het bestrijden van al het kwaad in de wereld knap handig. In deel 9 is de kerstman door een vreemde ziekte bevangen. Het is hem onmogelijk op tijd de kerstpakjes bij de kinderen te bezorgen. Door schade en schande komt de dokter erachter dat duivelsgebroed verantwoordelijk is voor de ongesteldheid van de kerstman. Het spreekt vanzelf dat hij met liefde de taak van pakjesbezorger overneemt en ook al worden zijn hulpjes en hij meermalen belaagd door het addergebroed de pakjes komen op tijd op hun plek onder de kerstboom. Deel 10 heeft feitelijk hetzelfde thema. Een stroper heeft een paasklok met aan boord een paaskipje uit de lucht geschoten. Indien de kip op korte termijn geen gouden eieren legt, zal de stroper haar plukken en verorberen. Ook in dit geval weten Zwitser en zijn companen dit ellendige einde te voorkomen door krachtdadig optreden en de paaseieren op tijd te bezorgen. Beide strips hebben als doelgroep de kleine kijklezers. Door Wasterlain wordt een scherpe lijn getrokken tussen goed en kwaad. Zijn scenario's zijn niet verrassend, maar door de inbreng van humor wordt de strijd tussen het goede en het kwade in de mens gerelativeerd. De inbreng van zijn bijfiguren, zoals de schooljuf en de voortdurend tierende

---

recensent dat vindt na lezing van de eerste helft van het verhaal, maar het klopt dat ik een zwak heb voor anti-helden die vast zitten in een situatie die ze kunnen overzien noch aanpakken, maar waarmee ze wel langzaam leren om te gaan. En ik vind dit al lang een legitieme houding voor het vertellen van een verhaal. Op dit punt liggen ook mijn mogelijkheden om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van het animatieverhaal. Omdat ik werk met eigen karakters en de financiële risico's in het stripmedium veel kleiner zijn dan bij een tekenfilm, zit ik niet vast aan de gevestigde manieren van aanpak. Ik weet dit zo zeker omdat jullie maar twee delen kennen en ik al zestien. Het Gnuff-universum levert uiteindelijk een samenleving op die wordt bevolkt door karakters die duidelijk verschillen van die, die in een soortgelijke Amerikaanse productie zouden voorkomen. En ik ben daar blij en tevreden mee, want het verhaal laat zo uiteindelijk zien dat er toch nog een eigen karakter achter die Miltonfiguur schuilgaat.
Als ik in Nederland een stripfestival kom bezoeken, iets wat ik binnenkort eens hoop te doen, zou ik met alle plezier met de recensent en andere geïnteresseerden willen praten over wat in het moederland van Marten Toonder een komisch dierenverhaal tijdelijk en tijdloos maakt.
Met vriendelijke groet,
Freddy Milton, Allerød (Denemarken)

Wat een waardeloze recensie stond er in jullie blad over Spekkie Big! Waarom hebben jullie die in godsnaam laten schrijven door iemand die absoluut geen gevoel heeft voor Marcs soort humor en die geen barst snapt van dit soort strips. Je gaat toch ook geen recensie van een houseparty laten schrijven door iemand die alleen van klassieke muziek houdt! Marc van der Holst is een kundig tekstschrijver en striptekenaar, die meer verdient dan wat flauw gemopper op het niveau van De Stripper. Hij is ontzettend goed in het gebruiken van pure spreektaal. Dat is een niet te onderschatten vak apart, dat lang niet alle striptekenaars beheersen, helaas. De teksten van Marc zijn zo treffend en herkenbaar, dat je ze bijna hardop hoort zeggen door de hoofdpersonen. Dat alleen al wekt hilariteit en enthousiasme op. De expressieve tekeningetjes werken het plezier nog eens extra in de hand. Als je bij elk stripje verwacht in het laatste plaatje een dolkomische climax aan te treffen, kan je maar beter je Guust Flaters weer onder het stof vandaan halen. Guust Flater is een klassieker die altijd leuk zal blijven, maar het is oud werk en het is tijd voor iets nieuws. Het soort humor dat je in Spekkie Big aantreft, gaat veel verder dan die eeuwige één-paginastrips met grappige clou aan het eind. Marc van der Holst heeft het lef van deze ingeburgerde stripstructuur af te wijken. Wat een verademing! Zijn humoristische verhalen krijgen een meerwaarde doordat er meestal een serieuze ondertoon uit spreekt. Je vindt in zijn werk geen politieke of maatschappij-kritische standpunten, zoals de inmiddels bijna bejaarde post-hippies dat gewend zijn, maar Marc laat op subtiele manier zien hoe hij zelf in het leven staat. Marc is nu eenmaal iemand van deze generatie en Spekkie Big is niet voor oude lullen of starre conservatievelingen.
Barbara Stok, Groningen

dwerg, is belangrijk voor de strip; Zwitser zelf is een wat saaie figuur, die er slechts op uit is goed te doen.

RB

**

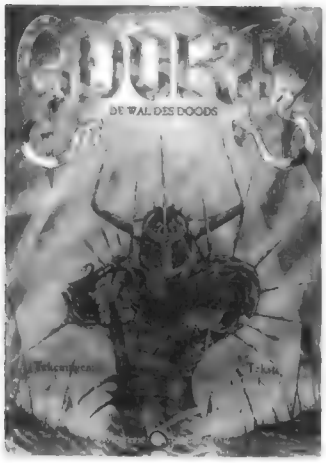

Odoric 1: De wal des doods

Verwimp & Keunen
Wonderland half vier 1996
ISBN 90-803057-3-1
Prijs ƒ14,95 / Bfr.260
(48 pagina's, kleur, s.k.)

De wijn is drinkbaar dankzij het glas is de titel van een dichtbundel van **Harry Mulisch** en dat wijst op synthese. Een strip wordt mede genietbaar door het verhaal en de intrige. De voorliggende fantasystrip ontbeert deze inhoudelijke ingrediënten. Over de vorm valt er niets te klagen. De tekeningen van **Kris Verwimp** zijn gedrukt op kwaliteitspapier en op A4-formaat met een waarlijk fraaie voor- en achterzijde. Daarnaast blijft echter na lezing de conclusie dat er in feite een comic ligt en geen stripalbum. Het verschil tussen beide stripkunstuitingen is evident. Over het boek valt voorts het volgende te melden. Het keizerrijk Darcania wordt aan zijn grenzen bedreigd door Picten onder aanvoering van een legendarisch aanvoerder. Diverse patrouilles worden door hen in de pan gehakt. Het komt zelfs zover dat zij een verdedigingswal weten te ondermijnen. Maar als de nood het hoogst is is de redding nabij in de mythische figuur Odoric. Zijn zwaard zaait dood en verderf onder de woeste Picten. Koppen rollen en lijven worden doorboord door pijlen en spiesen. Deze vechtpartijen, beginnend op bladzijde één en eindigend bij de epiloog, worden verteld door een jonge legionair van het keizerlijke leger.
Het verhaal – voorzover daarvan sprake is – van **Filip Keunen** vertoont een dodelijke eentonigheid. Dat wordt vooral in de hand gewerkt door het overheersende en voortdurende geweld. De tekeningen van Verwimp zijn schetsmatig realistisch en uitgevoerd in zware sombere kleuren.

RB

o

Giovani 1: Een vos in ballingschap

Pleyers
Casterman 1996
ISBN 90-303-3160-7
Prijs ƒ8,95 / Bfr.165
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Menig striplezer maakte voor het eerst kennis met tekenaar **Jean Pleyers** (Verviers 1943), toen deze onder de bezielende leiding van **Jacques Martin** meewerkte aan diens *Xan*. Daarnaast werkte hij met Martin aan de korte historische strip *Keos*. Eerder had Pleyers in Luik een tekenopleiding genoten. Daarna heeft hij zich bezig gehouden met de produktie van western-, sciencefiction- en historische strips. Dat het laatste genre zijn voorkeur heeft, laat hij duidelijk zien met zijn nieuwste album in de reeks *Giovani*. Net als bij *Tristan* spelen de gebeurtenissen zich af halverwege de vijftiende eeuw. De heldere en overzichtelijke plaatjes, weergegeven in een strakke lijnvoering en de bevroren actie verraden – net als in Pleyers voorgaande albums – in *Giovani* de klarelijn-tekenstijl.
De periode van de renaissance en de reformatie was in Frankrijk een uiterst woelige tijd. Zo wist Koning Karel VII (1403-1461) de Franse eenheid te herstellen en weerstond hij de intriges van zijn zoon Lodewijk, de latere koning Lodewijk XI (1423-1483). Dit verhaal speelt zich af in 1456, vijf jaar voordat Lodewijk XI aan de macht zou komen. Eerst onder zijn bewind zouden grote machtsverschuivingen plaatsvinden. Tegen dit decor beleeft de Florentijnse kunstenaar Giovani d'Orfani tal van avonturen. Hij heeft zijn vaderland verlaten om naar het hof van Filips de Goede, de hertog van Bourgondië te trekken, waar hij werk hoopt te vinden als portretschilder. Onderweg ontmoet hij de beeldschone courtisane-zieneres Sara Villequier. Vanaf dat moment zijn de avonturen niet van de lucht. Bloeddorstige struikrovers, flagellanten die geen geselaars blijken te zijn, zwarte Tempeliers, wolven, duivelse nonnen en hellevegen bepalen de loop van het verhaal. Daarin schuilt de zwakte van het scenario. Het kent dermate veel gebeurtenissen, dat de rode draad in het verhaal steeds waziger wordt. Het scenario van *Een vos in ballingschap* zou toereikend zijn geweest voor, wie weet, twee à drie andere verhalen. Toch zouden de avonturen van *Giovani* wel eens een heel aardige stripserie opleveren, àls Pleyers de serie tenminste vervolgt.
Knap illustratiewerk met een warrelig scenario, maar desondanks het begin van een serie die kan uitgroeien tot iets moois!

KS

**

EN VERDER...

– ***Griffu*** *(Tardi/Manchette, Casterman). Een herdruk van het meesterwerk uit 1977. In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt, is Griffu geen adaptatie van een roman van Jean-Patrick Manchette maar een oorspronkelijk stripscenario. Eén ding stond voor de makers vast: 'in dit verhaal zouden alleen maar slechterikken optreden, slechterikken van alle gezindten, inclusief de 'held', die tussen het afval zijn einde zou vinden'. Een magistrale 'strip noir'. **** (TB)*

– ***De avonturen van Magere Hein en Lau-Tse. Moordende levenslust*** *(Boucq, Casterman). De man met de zeis figureert in een aantal zwart/wit-beschouwingen over de dood. Het varken Lau-Tse, Heins trouwe metgezel, verzorgt op geheel eigen wijze de filosofische noot. Cynisch, sardonisch, sarcastisch en niet zelden hilarisch; Boucq op zijn best. *** (TB)*

– ***Meisjes met pit*** *(Zep, Dupuis). Al op zeventienjarige leeftijd debuteerde de Zwitser Zep in Robbedoes. Dat hij aanleg heeft, laat hij ook in dit album zien. Hoofdpersoon is een door meisjes geobsedeerde puber die in kaderloze één-paginagags sentimentele en soms onbeschaamd schunnige blauwtjes loopt. ** (TB)*

– ***Vrouwen in 't wit 16: In slechte lakens*** *(Bercovici/Cauvin, Dupuis). Deze zestiende routine-operatie verloopt al even warrig als de vijftien vorige. Het tekenwerk is matig, de grappig variëren van heel goed tot heel flauw. Inclusief een tot de verbeelding sprekende bijna-doodervaring van een comapatiënt. ** (JM)*

– ***De wondersloffen van Sjakie 25: De supercup*** *(Baker/Western, Big Balloon). Zonder Voltreffer Vicks wondersloffen is Sjakie een nogal zielig ventje. Toch is hij vijfentwintig albums lang een voorbeeld voor de jeugd. Dit blijft een vreemd gegeven. * (SR)*

Buurman en Buurman 1

Warner Home Video 1996
SCV 04109
Prijs ƒ24,95 / Bfr.499
(±60 minuten, Alle leeftijden)

'Buurman ... Hee Buurman ... Buurman ... Hoi Buurman
Soms gaat er eens iets fout ...
Dan heb je een probleem ...
Maar dat lossen wij dan simpel op'. Met dit lied begint iedere aflevering van *Buurman en Buurman*, een hilarische poppenanimatieserie die geregeld

bij VPRO te zien is in het tv-programma *Villa Achterwerk*. Het openingsliedje is een understatement van jewelste, want de twee buurmannen maken van alles waarmee ze bezig zijn, een grote puinhoop. Snugger zijn ze niet, waardoor een kippetje grillen, een tuinkabouter optuigen of een boekenkast in elkaar zetten, al snel rampzalige gevolgen heeft. Toch zijn ze zeer vindingrijk in hun onhandigheid. De ene na de andere 'praktische' oplossing wordt uit de mouw geschud. De buurmannen zijn vooral gespecialiseerd in het opbouwen van wankele stellages en het aan elkaar koppelen van elektrische apparaten. Al moet gezegd dat de gehanteerde behangtechnieken ook gezien mogen worden. De ingenieuze constructies die worden bedacht, wekken zowel lachlust als bewondering op. Vooral bij de 'doe-het-zelver-tegen-wil-en-dank' die net een huis heeft gekocht. *Buurman en Buurman* is een Tsjechische animatieserie die door **Kees Prins** (*Jiskefet*) voor de Nederlandse markt is bewerkt. Hij neemt ook één stem voor zijn rekening; de andere stem doet **Simon van Leeuwen**. Op deze eerste band zijn zeven afleveringen opgenomen die elk zo'n negen minuten duren. Het betreft: *De platenspeler*, *Kippetje grillen*, *De overstroming*, *De tuinkabouter*, *De verhuizing*, *Behangen* en *De boekenkast*. Warm aanbevolen!

RS

****

James and the giant peach

Buena Vista 1997
Bestelnummer 3708216
Prijs *f* 39,95 / Bfr.798
(±76 minuten, Alle leeftijden)

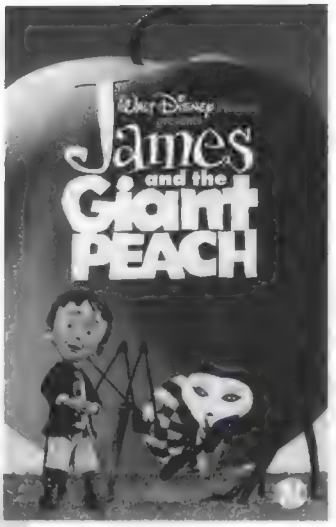

James and the giant peach is gebaseerd op het gelijknamige boek van **Roald Dahl** uit 1961. Het is het fantasievolle verhaal over een episode uit het leven van James Henry Trotter. Hij woonde lekker rustig aan zee met zijn vader en moeder. Op een dag sloeg het noodlot toe. Zijn ouders werden in 35 seconden verslonden door een woedende neushoorn die ontsnapt was uit de London Zoo. Poor James viel ten prooi aan twee vreselijke tantes, genaamd Spons, dus dik, en Spijker, ja hoor broodmager. De twee feeksen misbruikten hun neefje voor allerlei smerige karweitjes. Als de nood het hoogst is, is de redding nabij. James ontmoet in de tuin een aardmannetje, dat hem een zakje groene krokodillentongen schenkt. Hij verzekert hem dat in de wriemelende massa meer kracht zit dan in de rest van de wereld. Door een onhandige beweging komen de groene glibbers op de grond terecht. En daar begint het avontuur, want uit hun vormloosheid komt een reuzenperzik voort. James, hongerig en koud, kruipt op een avond in de perzik en ontmoet daar een bont stel insecten, dat wil meewerken om zijn droom – James wil naar New York City – te verwezenlijken. De film, deels met acteurs, zoals **Joanna Lumley** als dat kreng Tante Spijker, deels animatie, speelt zich af op één niveau. Het is geen hoogvlieger, maar wèl een gezellige familiefilm met een aantal enge en spannende voorvallen, waarin de show gestolen wordt door de insecten. Zij worden lekker gechargeerd getypeerd. De muziek wordt verzorgd door een musicus, die geen nadere introductie behoeft: **Randy Newman**.

RB

**

Toy story

Buena Vista 1996
Bestelnummer 3761016
Prijs *f* 44,95 / Bfr.899
(±77 minuten, Alle leeftijden)

Met *Toy story* introduceerden de Disney-studio's een nieuwe dimensie in de wereld van de tekenfilm. Door gebruik te maken van computertechnieken kon voor het eerst een tekenfilm worden gemaakt, waarin de personages diepte hebben gekregen. Ik bedoel dat niet figuurlijk, maar in dit geval letterlijk. *Toy story* is de eerste animatiefilm die volledig met de computer werd gemaakt. De techniek die werd gebruikt om de figuren een driedimensionaal uiterlijk te geven is verbluffend.
In navolging van klassiekers als *De notenkraker* en *Pinokkio* werd een verhaal gemaakt, waarin speelgoedobjecten de hoofdrollen spelen. Woody, een speelgoedcowboy, leidt een rustig leven op de kamer van een klein jongetje, totdat dit jongetje en nieuw stuk speelgoed krijgt: Buzz Lightyear. Buzz is en astronaut met allerlei leuke gadgets en een veel geavanceerder stuk speelgoed dan de eenvoudige, slungelige cowboy. Het jongetje kijkt niet meer naar de cowboy om. Woody en Buzz Lightyear worden rivalen.
Maar Buzz is een lieverdje vergeleken bij de akelige buurjongen van de familie waar Buzz en Woody 'leven'. Dit ventje voert akelige experimenten uit met zijn speelgoed, hij bindt er rotjes aan vast, laat het onder een vergrootglas smelten of hij koppelt een spinnenlijf aan een poppenkop met als resultaat de monsterlijke Baby Face. De scènes waarin dit jongetje en zijn speelgoed voorkomen doen op hun beste momenten denken aan **Tim Burton**s *The nightmare before Christmas*.
Spectaculaire computeranimatietechnieken zijn niet voldoende om van een tekenfilm een goede tekenfilm te maken, maar *Toy Story* is zeer de moeite waard. Het is een echte Disneyfilm geworden met een vrij eenvoudige plot, waaromheen een aaneenschakeling van grappen, dwaze actie en liedjes is opgebouwd. En dat heeft een leuke film opgeleverd voor jong en oud.

HP

***

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****	**grote klasse!**
***	**goed**
**	**redelijk**
*	**slecht**
o	**abominabel**

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

Het archief van Kolk en De Wit

Goed nieuws voor fans van **Hanco Kolk** en **Peter de Wit**: de twee heren hebben besloten in één jaar een flink deel van hun archieven bloot te leggen. In vier magazines, elk verschijnend met een tussenpoos van drie maanden, krijgt de lezer steeds een nieuwe blik op de rommelzolder van Kolk en De Wit geworpen. De titel van het magazine, waarvan het eerste nummer eind juni zou moeten zijn verschenen, mag er ook wezen: *Kolk en De Wit betraden hun archief en vonden dit*. Van De Wit zullen er onder andere oude afleveringen van *De Cowboys* (voorheen *Stampede*) en *Burgerman* in het blad te vinden zijn. Kolk vergast zijn publiek onder meer op oude afleveringen van *Cor Daad* en *Inspecteur Netjes*. Ook voor hun gezamenlijke creatie *Mannetje en Mannetje* is er plaats ingeruimd. Het blad (uitgeverij De Plaatjesmaker, prijs ƒ12,50 / Bfr.250) betekent voor De Wit een adempauze. Hij stopt een half jaar met *De familie Fortuin* en vult de vrijgekomen ruimte in *SjoSji* voor drie kwart met stroken van *De Cowboys*, die al eerder verschenen zijn in *Het Nieuws van de Dag*. De onderste strook, 'om het vol te krijgen', aldus De Wit, zal de avonturen bevatten van *Kleine Hiahu-ha*. 'Inderdaad, als parodie op *Kleine Hiawatha*.' Minder goed nieuws: plannen voor een nieuwe *Gilles de Geus* hebben de twee op dit moment niet. De herdrukken van de eerste delen, zoals die eerder dit jaar in gang is gezet, blijven wel gewoon volgens planning verschijnen. 'Maar qua nieuwe verhalen ligt Gilles nu stil', vertelt De Wit. 'Financieel is een nieuw verhaal niet haalbaar.'

PB

Van Driel in Ons Amsterdam

Het maandblad *Ons Amsterdam* plaatst vanaf het mei-nummer de strip *Toerist in eigen stad*, getekend door **Guido van Driel** en geschreven door *NRC/Handelsblad*-redacteur **Bas Blokker**. In de strip zwerft Meneer Servelaat, bekend van Van Driels tweede album, door Amsterdam en observeert en becommentarieert het moderne stadsleven.

De redactie heeft er, behalve om de lezers van nu er mee te behagen, een nobel doel mee. Zij beschouwt de afleveringen als een stadssociologie in stripvorm. Het zijn impressies van het stadsleven, zoals die in een andere vorm zijn overgebleven uit pakweg 1650 of 1930. Iemand die in de volgende eeuw meer wil weten over het dagelijks leven in Amsterdam eind 20e eeuw kan de strip als bron nemen, aldus de redactie. De makers omschrijven *Toerist in eigen stad* als een getekende column in de traditie van **Simon Carmiggelt** en **Ischa Meijer**. Bij voorkeur wordt stilgestaan bij de alledaagse eigenaardigheden van de Amsterdammers.

RS

Disney's Art of Animation

Onlangs verscheen de tweede herziene druk van **Bob Thomas**' *Disney's art of animation: From Mickey Mouse to Hercules* (Hyperion, New York, import Nilsson & Lamm, ISBN 0-7868-6241-6, ƒ94,50 / Bfr.1890). Vijf jaar eerder verscheen de eerste editie van dit vlot geschreven en rijk geïllustreerde gebonden boekwerk van 224 pagina's. Het behandelt de opkomst van de animatiefilm aan het begin van deze eeuw (*Gertie the Dinosaur*), de eerste pogingen van Disney om animatiefilms te produceren (*Laugh-O-Grams*/*Alice*) en de totstandkoming van het Disney-imperium vanaf de

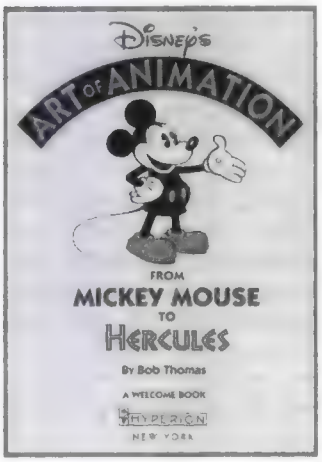

jaren dertig tot vandaag: de succesvolle *Silly Symphonies*, de eerste lange tekenfilm (*Snow White*), de films tijdens en na de Tweede Wereldoorlog en de films die zonder Uncle Walt tot stand kwamen. De chronologische hoofdstukken zijn geïllustreerd met prachtig artwork: diverse schetsen, oude filmaffiches, concept-designs, achtergronden en haarscherpe filmdia's.

De vorige druk ging uitgebreid in op de totstandkoming van *Beauty and the Beast*. Die heeft in de nieuwe druk plaats moeten maken voor uitgebreide 'production reports' over de nieuwste Disney-tekenfilm *Hercules*. Hercules beleefde 27 juni zijn première in New York, die gepaard ging met een uitgebreide parade op Fifth Avenue. In verband met de nasynchronisatie volgt de Nederlandse première pas op 20 november. De animatie en 'character design' van *Hercules* is dankzij de inbreng van **Gerald Scarfe** (bekend van de animaties voor *Pink Floyd: The Wall* en als politiek cartoonist) wezenlijk anders van stijl dan de Disney-films van voorgaande jaren. Scarfe ontwierp op verzoek van Disney zeer markante en typische 'Scarfiaanse' figuren uit de Griekse mythologie, die gekenmerkt worden door scherpe lijnen en hoeken, onregelmatige lichaamsbouw en bijna kalligrafische decors. Meer over *Hercules* is te vinden op de speciale Hercules-Internetsite van Disney: *www.disney.com/Hercules*.

PvC

Topor overleden

Tekenaar-schrijver **Roland Topor** is afgelopen april in een Parijs ziekenhuis overleden. Hij werd 59 jaar.

Topor is vooral bekend geworden om zijn tekeningen. Vaak waren dat absurde taferelen met afgrijselijke types in tragikomische situaties. Maar hij schreef ook toneelstukken, romans en korte verhalen, ontwierp decors, regisseerde films en maakte schilderijen.

Topor - zijn ouders waren van Poolse komaf - werd in 1938 in Parijs geboren. Hij studeerde beeldende kunsten en publiceerde in 1958 voor het eerst prenten in de Revue Bizarre. Begin jaren zestig stichtte hij samen met **Arrabal** en **Jodorowski** de 'mouvement panique' (de paniekbeweging), onder het motto 'je panique et je marre' (ik raak in paniek en lach mij krom). De panische lach was ook een handelsmerk van Topor. Hij hield van goed eten en drinken, een goede sigaar, een pittige conversatie en bulderende lachsalvo's.

Topor betekent 'hakbijl' in het Pools. Dat was zeker van toepassing op Topors humor, die zich op de grens van het toelaatbare bewoog. Sommige

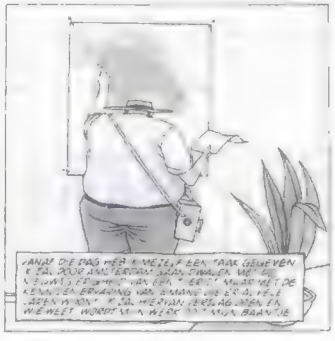

DE MEESTER
MEESTER, WAT BETREFT HET GRONINGER STRIPMUSEUM, WAS U NIET TELEURGESTELD OVER DE BEOORDELING VAN UW BIJDRAGE?
WELKE BEOORDELING?
NOU, DIE VAN HERMA HEKKEMA BIJVOORBEELD.

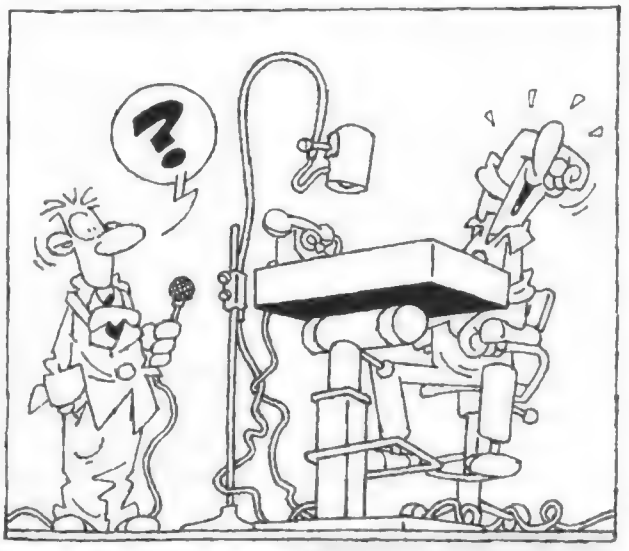

prenten tonen gruwelijke, macabere taferelen. Hij tekende onder andere voor het Franse satirische blad *Harakiri*.

Topor schreef vooral korte verhalen. Hij wordt ook wel eens getypeerd als 'de Tsjechov van de huivering'. Eigenlijk was Topor doodsbenauwd voor het leven. Zijn inspiratie haalde hij hier vandaan. 'Mijn angst is mijn hele werk. Maar mijn sterke punt is dat ik er voor uitkom', zei hij ooit.

Bron: de Volkskrant

It giet oan

Uitgeverij Le Chat Mort uit Katlijk (sic) spant zich flink in voor de Friese stripliefhebber. In oktober, tijdens de stripdagen, zal *It woelige wad* (Het woelige wad) van *Suske en Wiske* verschijnen. Het geheel Friestalige album zal voor *f*9.95 / Bfr.198 te koop zijn. Naar verluidt zal de oplage niet minder dan 10.000 exemplaren bedragen! Exclusiever is de luxe, in linnen gebonden editie. Er komen 500 genummerde exemplaren van, voor *f*70 / Bfr.1400 per stuk. Om de exclusiviteit te waarborgen garandeert Le Chat Mort dat er nooit een herdruk zal komen.

Nog exclusiever is *De fleuriche utkyk* (De zonnige kijk) van **Marten Toonder**. Van het onlangs verschenen album zijn slecht 100 luxe exemplaren in omloop gebracht, gedrukt op 160 grams chloorvrij papier en gebonden in een leren band. De vaste verkoopprijs is *f*125 / Bfr.2500. Voor de minder goedgevulde portemonnee is ook een versie van *f*24,95 / Bfr.498 te verkrijgen.

Voor de ware bibliofiel liggen 50 exemplaren van *De speurtocht fan 'e 'Vrijheid'* te wachten. Dit 'aventoer fan kaptein Rob' is 'oerset út Hollânsk troch Harke Bremer en Jarich Hoekstra', de vaste vertalers van Le Chat Mort. Ook hiervan is de prijs *f*125 / Bfr.2500 en is er een normale editie te koop voor *f*24.95 / Bfr.498.

Als klap op de vuurpijl heeft Le Chat Mort een 'aventoer' van *Eric de Noarman* aangekondigd. Welbeschouwd zijn deze albums niet alleen aardig voor de striplezers die het Fries machtig zijn. Ook voor de verzamelaars van het klassieke Nederlandse beeldverhaal zullen de boeken een aanwinst zijn. Desgewenst kunnen al deze boeken worden besteld bij de uitgever. Als ze worden opgestuurd moet wel rekening gehouden worden met porto- en administratiekosten.

Info: W.A. Nijenhuisweg 67, 8455 JT Katlijk, telefoon (+31)(0)513-541814.

TB

Blueberry-biografie

De Parijse reclameman **Daniel Pizzoli** (1960) heeft een voorliefde voor de strip, de USA en de western. Dan is het naar *Blueberry* nog maar een kleine stap. Over het voorwerp van zijn liefde heeft hij een boek geschreven. De monografie *Il était une fois Blueberry* is vorig jaar bij Dargaud verschenen (ISBN 2-205-04478-8, 94 pagina's). De auteur heeft geen half werk afgeleverd. Het boek opent met een historische schets van de totstandkoming van de serie. In 1961 ontmoet **Gir** de maker van *Jerry Spring* en begint als inkter voor **Jijé** te werken. Pizzoli staat uitgebreid stil bij de verschillen in tekenstijl van beide auteurs waarbij hij laat doorschemeren niet zo van Jijé gecharmeerd te zijn. Het echte werk begint pas als de stijl van Giraud in niets meer aan die van zijn leermeester doet denken.

Daarna wordt scenarist **Charlier** aan

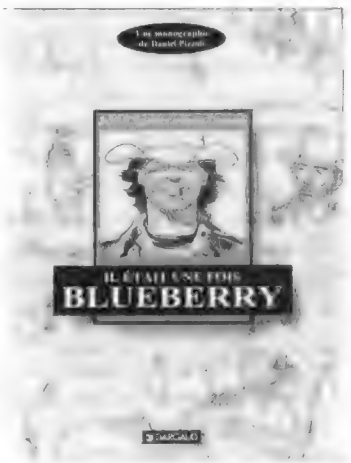

een grondige analyse onderworpen. Pizzoli zet uiteen dat Charlier zijn feuilleton indeelde in cycli rond een vast thema. Die overigens los staan van Girauds grafische evolutie. De eerste cyclus van vijf albums kent een klassiek westernthema: de indianenoorlogen. De laatste cyclus begint met *Mister Blueberry*. Dit album is contemplatief van aard, meer gericht op het innerlijk van Blueberry. Niet toevallig valt dit ook samen met het schrijverschap van Giraud. Tijdens het maken van *Arizona Love* overleed Charlier en besloot Giraud het scenario dat gestopt was bij pagina 22 zelf af te maken. Tot in de kleinste details wordt het scenario door Pizzoli onderzocht. Met onverholen plezier meldt hij dat de eerste druk fouten in plaats- en tijdsbepaling bevat.

Uiteraard kan de auteur niet om de parallelle levens van Blueberry heen: *De jonge jaren van Blueberry* en *Marshal Blueberry*. Het is echter overduidelijk dat hij weinig van deze spinoffs moet hebben. Hij maakt er zich met enkele plichtmatigheden vanaf om snel terug te keren naar de moederserie.

In tweede deel van het boek staat Pizzoli uitgebreid stil bij de inspiratiebronnen van Giraud en Charlier en hun visie op het Westen. Met het onvermijdelijke interview met Giraud wordt de studie besloten.

Opmerkelijk in deze uitgave is dat het zo weinig ongepubliceerd illustratiemateriaal bevat. Praktisch alle afbeeldingen zijn zo uit de albums overgenomen. Daarnaast heeft de auteur zich duidelijk door zijn liefde voor de western en de Verenigde Staten mee laten slepen want het tweede deel van zijn studie bevat voornamelijk algemene beschouwingen over het genre en het land. Slechts indirect is dit nog aan Blueberry gerelateerd. Voor de fervente liefhebbers van westerns in het alge-

meen en Blueberry in het bijzonder die het Frans machtig zijn, zullen dit boek kunnen waarderen. Een modale stripfanaat zal er weinig aan missen.

TB

Takebora-journaal

Sinds enige tijd is dit ruim dertig jaar oude reisverslag terug te vinden op de schappen van De Slegte. **H.A. Maurenbrecher** schreef tijdens de solo-zeiltocht die hem om de wereld had moeten brengen, dag na dag zijn belevenissen op. 'Had moeten brengen', want de voormalige luchtmachtgeneraal belandde uiteindelijk in een zeemansgraf. Dit soort reisverslagen levert soms fascinerende lectuur op,

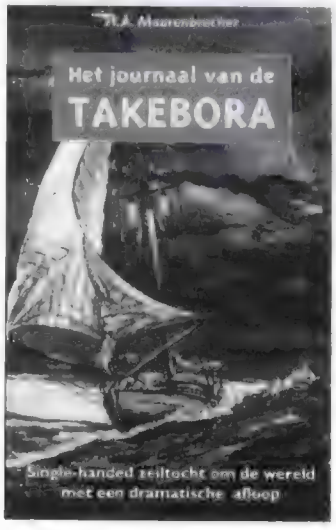

maar kan bij vlagen ook dodelijk saai zijn. Maurenbrechers verslag neigt helaas enigszins naar dat laatste. De reden dat dit stripinformatieblad u toch wil wijzen op dit koopje is dat *Het journaal van de Takebora* geïllustreerd werd door **Pieter J. Kuhn**, de welbekende tekenaar van de nog veel bekendere *Kapitein Rob*-strip. Geïnspireerd door Maurenbrechers relaas heeft Kuhn zijn voorliefde voor het tekenen van maritieme taferelen de vrije loop gelaten. Al deze tekeningen zijn in dit boek afgedrukt en tonen aan dat Kuhn naast de typische *Kapitein Rob*-stijl ook andere stijlen goed (en soms ook minder goed) beheerste. Het is alleen jammer dat de belevenissen van Maurenbrecher, ondanks de dramatische afloop, minder avontuurlijk waren dan die van Kapitein Rob.

Het journaal van de Takebora. Singlehanded zeiltocht om de wereld met een dramatische afloop. (Mingus 1996, ISBN 90-6564-252-8, 216 pagina's, zwart/wit, s.k). Prijs *f*9,95 / Bfr.199.

SR

Telecomic

Het Amsterdamse agency Comic House behartigt de belangen van zo'n dertig illustratoren en striptekenaars uit binnen- en buitenland. Onder hen bevinden zich onder meer **Glen Baxter**, **Kees de Boer**, **Peter de Wit**, **Hanco Kolk** en **Henk Kuijpers**. Daarnaast bestiert Comic House een animatie-studio waar zowel met de hand als met de computers karakters voor (commerciële) media worden ontwikkeld.

Sinds kort is het agency ook op de digitale snelweg te bezoeken. Via de link *www.comichouse.nl* kan de netsurfer snuffelen in de portfolio's van alle door Comic House vertegenwoordigde tekenaars. De website, Telecomis geheten, bevat zo'n dertig pagina's. De site lijkt vooral gericht op potentiële opdrachtgevers maar vrijblijvend rondneuzen in de verschillende portfolio's kan natuurlijk ook. Tot plaatjes kijken is het voorlopig ook nog beperkt want de animatie-studio is op het moment van dit schrijven nog niet bereikbaar. De pagina's 'character development' en 'animation samples' zijn nog onder constructie.

Meer informatie is per e-mail te bevragen bij *mail@comichouse.nl*.

TB

(A suivre)

Ondanks de onzekere toekomst gaat dit blad onverdroten voort met het

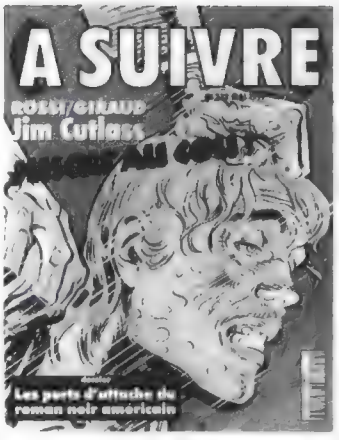

publiceren van kwaliteitstrips. Nieuw in nummer 231 is de strip *HKO*, wat een contractie is van Hong Kong en knock out. De zwart/wit-strip van de in 1961 in Phnom Penh geboren **Sera** gaat over de activiteiten van Chinese triades in Hong Kong. Heel actueel dus. Verder een kort verhaal van **Giardino** en het slot van *Le dernier printemps*, een liefdesverhaal van de jonge Luikse tekenaar **Richelle**.

Nummer 232 opent met groot nieuws. *Jim Cutlass* is terug! Het verhaal *Jusqu' au cou* van **Rossi** en **Giraud** zal in drie delen worden voorgepubliceerd. Vanzelfsprekend mag Jim het nummer openen. Afgesloten wordt met een kort verhaal van het trio **Dupuy**, **Berberian** en **Ravalec**. Daartussenin zitten alleen lopende verhalen.

TB

Come back

Onder de titel *Blake et Mortimer [histoire d'un retour] Entretiens avec Jean van Hamme et Ted Benoit* hebben **Jean-Luc Cambrier** en **Éric Verhoest** 'the making of' *De zaak Francis Blake* beschreven. Het is een kloek boek geworden, 136 pagina's inclusief talloze bijlagen, veel illustraties in kleur en uitgegeven door Dargaud (ISBN 2-205-04262-9).

De auteurs hebben het ontstaansproces van het later zo omstreden stripalbum vanaf allerprilste begin gevolgd. De ruggengraat van hun relaas wordt gevormd door diepte-interviews met Van Hamme en Benoit. Naast een journalistiek product claimt het ook een naslagwerk te zijn.

In de openingsparagrafen kan het nog geen van beide pretenties waarmaken. De journalisten geven ongegeneerd blijk van hun idolatrie voor **Edgar-Pierre Jacobs** en de stripmakers wauwelen wat over de invloed van de grote meester op hun vroegste leeservaringen.

Pas vanaf heet derde hoofdstuk wordt het echt interessant. Minutieus wordt beschreven hoe op 29 januari 1993 tijdens een buffet in een hotel in

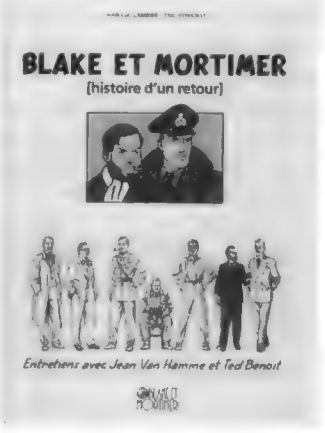

Angoulême de top van uitgeverij Dargaud met de auteurs definitieve plannen smeden. *De zaak Francis Blake* was toen voorzien voor september 1994, maar zoals Ted Benoit later op zou merken 'groot project, grote vertraging'. Zo'n twee jaar later zou het boek op de schappen liggen. Zeer uitputtend en uiterst nauwgezet worden vervolgens de totstandkoming van het scenario, verteltechniek, documentatie, inkleuring, tekenstijl, schetswerk enzovoort behandeld. Niets slaan de auteurs over. Dat alles wordt overvloedig geïllustreerd met prachtig materiaal. Stap voor stap is het creatieve proces te volgen.

ERPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD
HART VER WAR MEND
GESPECIALISEERD IN US COMICS EN TWEEDEHANDSSTRIPS INKOOP EN VERKOOP
ROTTERDAM

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN
KUIPERSDIJK 66
ENSCHEDE 053-4305261

strips, comics, games, curiosa
Yendor
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
tel. 010 433 17 10
fax. 010 411 38 54

De onaflatende kritiekloze toonzetting van het boek mag hier en daar wel wat irritatie opwekken, dat wordt allemaal goed gemaakt door het alleszins interessante kijkje in de keuken. De ophef die later over *De zaak* is ontstaan maakt het geheel nog extra smeuïg. Wellicht ligt hier nog genoeg stof voor een vervolg.

TB

Portfolio

Zo'n acht jaar geleden heeft het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal een portfolio uitgegeven met zeefdrukken van zes prominente tekenaars. Momenteel is uitsluitend bij het BCB een nieuw portfolio te koop: *De negende kunst en de art nouveau*. **Will**, **Roba**, **Dany**, **Bosschaert**, **Ferry** en **Rosinski** zijn de tekenaars. Alle zes leverden zij een genummerde en gesigneerde zeefdruk. Van de portfolio bestaan 150 exemplaren. De nummers 1 tot en met 75 zijn verzameld in een speciale doos. Voor de bepaald niet malse prijs van Bfr.18.000 (±*f*900) zijn deze dozen te koop. De portfolio's met lagere nummers (van 76 tot en met 150) zijn te koop voor Bfr.3.500 (±*f*175).
Info: BCB, Zandstraat 20, 1000 Brussel, België.

TB

Raamvertellingen

Op de valreep van het vorige jaar is bij Oog & Blik het boek *Raamvertellingen* van **Jacques Tardi** verschenen. Het betreft geen strip maar een aantal schetsen en schilderijen die eerder dat jaar in Parijs geëxposeerd werden. Het centrale thema is het raam als projectiescherm voor Tardi's verbeelding. In vijftien doorkijkjes vanuit zijn venster geeft hij zowel doodnormale als bizarre taferelen weer. **Michel Boujut** verzorgde de inleiding en de bijschriften. De schilderijen, geflankeerd door voorbereidende schetsen en voorlopige versies, laten een kant van

Tardi zien die in zijn stripwerk veelal verborgen blijft, ook al komen daarin dezelfde thema's voor. (ISBN 90-73221-52-8, 64 pagina's, kleur, h.k.) Prijs *f*60 / Bfr.1120.

TB

Archeologie

Uitgelezen Boeken is een 'onregelmatig maar altijd weer verschijnend tijdschrift voor boekverkopers en boekenkopers'. Het jongste nummer (jaargang 6, nummer 3, februari 1997) is geheel gevuld met een bijdrage van neerlandicus **Nop Maas**, onder de titel *De archeologie van het Nederlandse stripverhaal*. Maas is geen onbekende op dit terrein want in juni 1996 werd bij gelegenheid van de Haarlemse Stripdagen door de Stichting Beeldverhaal Nederland al zijn boek *Jan Linse, de eerste Nederlandse striptekenaar* uitgegeven. De in de titel vervatte bewering dat Linse (1843-1906) de eerste Nederlander was die beeldverhalen maakte, wordt door de auteur nu zelf gecorrigeerd. Uitgaande van **Matla**'s definitie van het beeldverhaal ('een reeks grafische afbeeldingen die zodanig ten opzichte van elkaar zijn geplaatst dat zij een voortschrijdende handeling verbeelden, al dan niet gesteund door tekst') is de oorsprong van Nederlandse strip al veel eerder te vinden. Veel centsprenten en historieprenten die vanaf de zestiende eeuw in grote oplagen verspreid werden, voldoen in alle opzichten aan de definitie. Als voorbeeld is een historieprent uit 1623 als bijlage opgenomen.
Het oudste gedrukte beeldverhaal is een centsprent uit omstreeks 1460-1470 die in twaalf taferelen de marteldood van de heilige **Erasmus** voorstelt. Ook veel geïllustreerde kinderboeken vallen binnen de categorie. Maar pas in de negentiende eeuw nam het beeldverhaal een hoge vlucht als gevolg van de ontwikkeling van snellere en goedkopere drukprocédés. Als voorbeeld noemt Maas **Alexander Verhuell** (1822-1897) en **Carel Vosmaer** (1826-1888). Mede door hun werk kregen negentiende eeuwse tijdschriften een ander aanzien. In bladen als *Polichinel* en *Katholieke Illustratie* verschenen steeds meer afbeeldingen en soms zelfs een compleet stripverhaal. Belangrijkste bron voor de ontwikkeling van het beeldverhaal is echter het in 1856 opgerichte *Humoristisch Album*, een kweekvijver van tekentalent.
Speciale aandacht heeft Maas voor **Korporaal Achilles**, waarschijnlijk een pseudoniem van de Haarlemse tekenleraar en katholieke publicist **Johannes Franciscus Nuijens** (1866-1945). Hem wordt de eer toegeschreven het eerste echte Nederlandse stripalbum te hebben gepubliceerd. In 1890 (misschien zelfs eerder) publiceerde hij *Het rapport der defensiecommissie toegelicht en eenigszins toegelicht door Korporaal Achilles*. Achter deze saaie titel gaat een humoristisch en satirisch stripverhaal schuil over de toen actuele discussie over een nieuwe legerwet. In 1891 verscheen van zijn hand het album *De toekomststaat. (Een nachtmerrie fin de siècle.) Visioenen en droombeelden uit de 20ste eeuw*. In dit verhaal nam hij de socialistische toekomstidealen op de hak. Als extraatje voor de lezers van *Uitgelezen Boeken* is een verkleinde herdruk van dit verhaal als bijlage opgenomen.
Nop Maas schrijft met grote kennis van zaken over de archeologie van de Nederlandse strip. In vlotte stijl brengt hij een schat aan informatie boven tafel. De redactie van *Uitgelezen boeken* heeft zich bovendien uitgeput in het illustreren van zijn artikel en kosten nog moeite gespaard door twee bijlagen op te nemen. Voor de liefhebber van oorspronkelijke strips is deze aflevering in alle opzichten een aanwinst.

TB

Schaamteloos plagiaat

Sommige bedrijven leren het nooit. Neem nu het foldertje van Stichting Metaal- en Elektro-opleidingen Noord-Holland. Hij lijkt op Guust, maar het is 'em niet. En wat gebeurt er eigenlijk achter dat bedrijfslogo? ... Waarom niet Dupuis gebeld en dit zaakje rechten- en tekentechnisch correct afgehandeld?

RS

Veerkamp schikt zich

Tekenaar **Joost Veerkamp** en de rechthebbenden op het werk van **Hergé** hebben hun geschillen over het op Hergé gebaseerde werk van Veerkamp bijgelegd. Een bodemprocedure bij de rechtbank in Amsterdam waarin **Fanny Rodwell**, Fondation

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat
In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen
Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

Hergé, Casterman en de vennootschap Moulinsart een publicatieverbod en schadevergoeding eisten, is ingetrokken. De partijen hebben afgesproken dat Hergé-achtige tekeningen van Veerkamp pas in circulatie mogen worden gebracht nadat de rechthebbenden toestemming hebben verleend. Ook moet de tekst 'ter herinnering aan Hergé' in de tekeningen worden opgenomen.

Veerkamp heeft gelijk de gevolgen mogen ondervinden van deze afspraak. De anti-Schiphol-poster *Vlucht LY 1862*, naar aanleiding van de Bijlmerramp en met Kuifje in de hoofdrol, is definitief van de baan. Veerkamp heeft inmiddels een andere poster ontworpen onder de titel *Witte Zwanen, Zwarte Zwanen*. Het is zijn bijdrage aan de discussie over het vliegverkeer. Hij ergert zich aan de KLM-campagne waarin onbeschaamd zwanen met vliegtuigen worden vergeleken. Van de poster is een zeefdruk gemaakt. Te bestellen door *f*35,– (+*f*7,50 porto) over te maken op girorekening 3033108, ten name van Griffioen Grafiek, Hilversum onder vermelding van 'Witte zwanen'.

De Volkskrant/RS

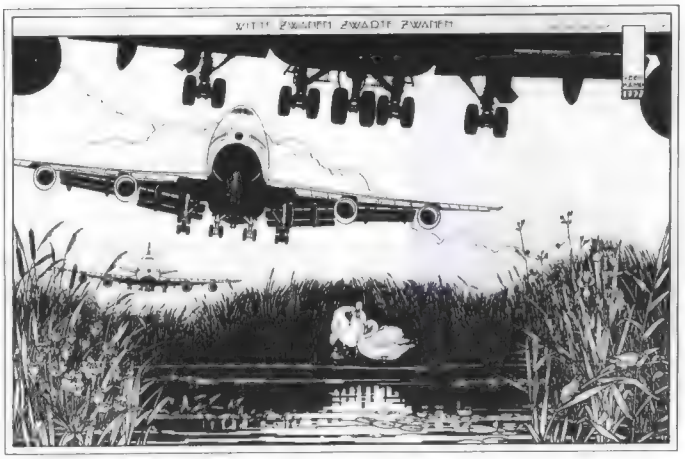

Personeel gevraagd in Donald Duck

De automatiseringswereld heeft te kampen met een grote vraag naar gekwalificeerd personeel. Het bedrijf Pecoma Informatica dacht een oplossing gevonden te hebben door een advertentie in *Donald Duck 23* van dit jaar te plaatsen, niet geheel toevallig een 'speciaal computernummer'. Onder de kreet 'Whizz-Kid? dan kun je over een jaar of 10 bij ons aan de slag' worden jonge computerliefhebbers nu al enthousiast gemaakt voor het computerbedrijf. De advertentie mikt echter stiekem op de ouders van de jonge lezertjes. 'Als je vader of moeder goed zijn met de computer, dan kunnen die direct bij ons aan het werk', laat Pecoma weten.

RS

Pecoma Informatica • Postbus 94148 • 1090 GC Amsterdam • Telefoon 020 4 609 609 • Fax 020 4 609 610 • http://www.pecoma.nl

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Eiland 1

Eén van de merkwaardigste publicaties in de small-presswereld van de afgelopen tijd. Dat kan zonder meer gezegd worden van het nieuwe tijdschrift *Eiland* waarvan het eerste nummer in februari is verschenen. De samenstellers en makers zijn **Eric van der Heijden**, **Stefan J.H. van Dinther** en **Tobias Tycho Schalken**. Enkel de laatstgenoemde van het drietal is er in geslaagd om af en toe een consistent verhaal op papier te krijgen. Zijn *Zwart/wit* over een vreemde verhouding tussen twee hoofdpersonen die elkaar eigenlijk amper kennen is verreweg de meest toegankelijke strip uit het 60 pagina's tellende boekje. Ook *Zeg nee tegen strips* en *De greep* blinken tussen de andere strips uit in helderheid. De rest van de bladzijden is hoofdzakelijk gevuld met gewaagde experimenten die slechts af en toe een aardig resultaat opleveren. Bij voorbeeld bij *Cactussen* van Van Dinther, waarin de lezer consequent hetzelfde blikveld deelt als de hoofdpersoon. En ook al is het onderwerp van dit verhaal (een vervelend feestje) niet boeiend, het perspectief maakt het stripje tot een hele aparte leeservaring. De tweede keer dat Van Dinther iets fraais heeft weten te creëren voor dit boekje is in het verhaal *Lettervermicelli* waarin na elk plaatje een vertakking plaatsvindt in de leesrichting waardoor het verhaal zich uiteindelijk op acht manieren laat lezen. *Lettervermicelli* telt twee pagina's maar levert desondanks minstens tien minuten kijkplezier door zijn uitgekiende constructie en het gepuzzel dat het van lezer vraagt om begrepen te worden.

De dieptepunten uit het boekje bestaan

uit rare foto's met pseudo-artistieke teksten, infantiele tekeningen met onleesbare lettergroepen en onooglijke droedels die staan verzameld onder de kop 'Tekenen is leuk voor iedereen!'. Ze laten door hun slechte kwaliteit de goede pagina's prima tot hun recht komen, want het zou zonde zijn als een verhaal als 'cactussen' werd ondergesneeuwd door minder subtiele, maar kwalitatief even goede strips.

Eiland zal onregelmatig gaan verschijnen. Het is te verkrijgen door *f*7 over te maken op giro 1537035 ten name van Stefan van Dinther in Den Bosch.

Flitsen

Bij Postkantoren BV, de organisatie die de postkantoren exploiteert, loopt tot en met 31 augustus een Euro Disney-actie. Op alle postkantoren- en postagentschappen zijn drie verschillende bouwplaten verkrijgbaar waarmee Disneyland-kijkdozen gemaakt kunnen worden. Ook kan men meedoen aan een kijkdozenwedstrijd. ★ Cartoon Network begint 12 juli met speciaal op Nederland gerichte uitzendingen. Het station zal 24 uur per dag gaan uitzenden. Turner Broadcasting wil zo zijn distributie in een jaar tijd tot 4 miljoen Nederlandse huishoudens vergroten. De programmering bestaat uit de ruim 8500 tekenfilms van Turner-moeder Time Warner, waaronder *The Flintstones*, *Bugs Bunny* **en** *Tom & Jerry*. **Cartoon Network zal de concurrentie moeten aanbinden met ondermeer KinderNet. Zij heeft dit jaar 184 afleveringen van** *De Smurfen* **aangekocht die tot het jaar 2000 uitgezonden kunnen worden. ★** *Nieuwe Revu* **verschijnt in de zomermaanden wekelijks met tien door** Gerrit de Jager **ontworpen spaarpunten en een spaarzegelkaart. Met een volle spaarkaart kan iemand bij voorbeeld gratis het casino in, of krijgt-ie korting op een** *Doorzon*-**t-shirt. Met de spaaractie wil Revu meer losse nummers verkopen. ★ De Vlaamse schrijver/aartskankeraar** Herman Brusselmans **heeft een wekelijkse radiocolumn bij het VPRO radio 3-programma** *Rumble* **onder de titel** *Val dood! Val dood!* **Een selectie van die columns is op CD uitgebracht. Het tekenwerk van het cd-boekje is van** Peter Pontiac. **Prijs** *f*35 / **Bfr.700 ★ EuroDisney heeft in de eerste helft van het lopende boekjaar zijn verlies zien oplopen van 169 miljoen tot 210 miljoen franc (70 miljoen gulden). Hoge lasten, een uitvloeisel van de reorganisatie uit 1994, waren de oorzaak. De omzet nam wel toe van 1,9 miljard tot 2,1 miljard franc (700 miljoen gulden). ★ Bij De Boekerij is deel drie van** *De Werken* **van de in 1971 overleden** Godfried Bomans **verschenen. Daarin zijn de lotgevallen van** *Pa Pinkelman en Tante Pollewop* **opgenomen, geïllustreerd door** Carol Voges. **De strip verscheen na de Tweede Wereldoorlog in** *de Volkskrant*. **★ Filmproducent** Alexander Salkind **is overleden. Hij werd 75 jaar. Tussen 1978 en 1983 produceerde Salkind drie** *Superman*-**films:** *Superman*, *Superman II* **en** *Superman III*, **gevolgd door**

Vermeld naam en adres en het boekje wordt opgestuurd.
Info: Nieuwe Prinsengracht 53, 1018 EG Amsterdam, telefoon (+31)(0)20-4278632.

Fritz Pitz 1
Onder de naam Juttemis geeft **Marq van Broekhoven** eigen werk uit als *Don Solo*, *Stille lijnen* en *Krabbels*. Onlangs is daar een boekje rond de illustere en immer dronken eeuwige student Fritz Pitz aan toegevoegd, een figuur die Van Broekhoven samen met **Anton Damen** creëerde. *Fritz Pitz* telt 32 pagina's en bevat naast een aantal korte grappen een serie niet-zo-maar-

zo-zelfdodingstipz en het verhaal *Man oh man!*. Vooral in dit laatste verhaal kan Pitz lekker zijn gang gaan en het alfabet opboeren, zijn kleren uittrekken en zuipen. De liefhebber van ranzige, grove lullo-achtige taferelen mag dit boekje - dat slechts ƒ4,75 kost - dus niet missen.
Info: Arenberglaan 370, 4822 ZS Breda, telefoon (+31)(0)76-5417131.

De stripper 27
De naweeën van de Bommelspecial blijven voelbaar bij dit tijdschrift dat grotendeels ter lering van de eigen

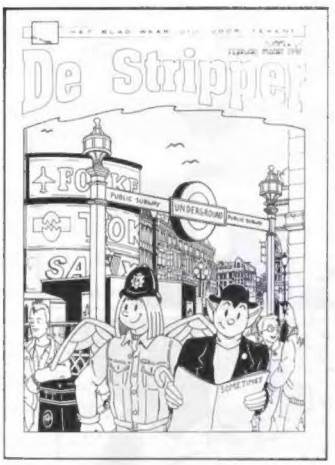

striptekenaars en lezers wordt gemaakt; allereerst doordat de teksten van het Bommelverhaal van **Rob Derks** - waarvan alleen de plaatjes in de special stonden - pas in dit nummer staan, ten tweede door een bijzonder leuke grap van **Gerard de Pagter** en ten slotte door de voor dit blad zo kenmerkende rubriek gestript waarin de verschillende Bommelstrips van het vorige nummer ontleed worden.
Lachgrage stripliefhebbers zullen dit nummer overigens bijzonder kunnen waarderen door het ongebruikelijk hoge humorpeil in dit nummer. Met name **Alex Turk**, **Reinder Dijkhuis** en **Sven van der Hart** zijn er in geslaagd leuke grappen in stripvorm neer te zetten.
Info: Schoolstraat 21, 2251 BE Voorschoten, telefoon (+31)(0)71-5618044.

HW

STAPELTJE SECUNDAIR

Auracan 15, 16 en 17
Giraud is dè man in nummer 15. De redactie heeft een radio-interview uit 1993 opgesierd met de ervaringen van een aantal auteurs die met Moebius hebben samengewerkt. **Vance**, **Rossi**, **Boucq** en **Schuiten**, om maar wat namen te noemen. Exclusiever is het gesprek met **Charles Schulz**, de auteur van *Peanuts*. In het wel erg korte stukje lezen we dat Schulz gruwelt van de roepnaam Charly. Hij laat zich liever Sparky noemen. **Hugues Labiano** en veelschrijver **Jean Dufaux** vertellen tot slot over hun project *Dixie Road*.
Nummer 16 opent met **Walthéry**, die onlangs twee feestjes te vieren had. Zelf werd hij vijftig terwijl zijn vrouw van papier – Natasja – vijfentwintig werd. Verder een vrij plichtmatig interview met **Hermann** en een minispecial over scenarist **Frank Giroud**. Uitsmijter is **Frank Le Gall**.
In nummer 17 staat de Zwitser **Derib** volop in de belangstelling van onze zuiderburen. **Ferrandez** praat over zijn nieuwste album *Jean de Florette*. Verder maken **Félix Meynet** (van de alleraardigste serie *Dubbel M*) en **Didier Tarquin** (*Lanfeust van Troy*) hun opwachting. De show wordt echter gestolen door **Didier Convard**. Hij wordt gefêteerd met een groot interview, opgesmukt door bijdragen van zijn medewerkers als **André Juillard**, **Gine** en **Siro**. (TB)
Info: Rue Basse Hollande 1, 1370 Jodoigne, België.

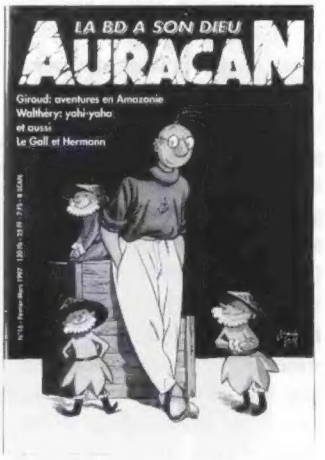

Sarjainfo 94
Dit nummer opent met een interview met **Mail-man**. Dat is geen striptekenaar, maar de verantwoordelijke redacteur van de Marvel-uitgaven in Finland. Daarnaast is er aandacht voor de Finse tekenaars **Rauli Nordberg** en **Kaltsu Kallio**. En tekenfilmmaker **Anssi Rauhala** legt in het eerste deel van een serie van vier artikelen de grondbeginselen van de animatie uit. Een uitstapje buiten Finland is er middels een interview met **Baru** over zijn nieuwe album. (HW)
Info: Pl 927, 00101 Helsinki, Finland.

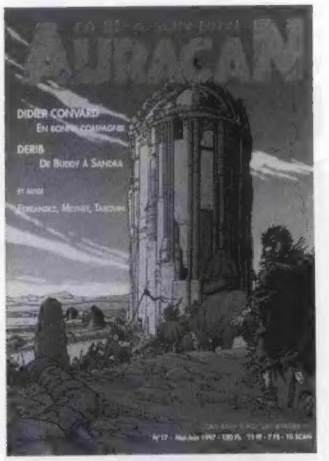

Supergirl. ★ **De Nederlandsche Vereeniging voor Druk- en Boekkunst in Den Haag heeft een bibliofiele boekuitgave van** Jeroen Brouwers **uitgebracht. De titel is** *De zondvloed (Uitgegumde fragmenten)* **en bevat vijf teksten die Brouwers uit de oorspronkelijke versie van** *De zondvloed* **schrapte.** Joost Veerkamp **illustreerde het geheel met vignetten en een zeefdruk waarop de schrijver als smid staat afgebeeld.** ★ Christopher Reeve **blijft door pech achtervolgd worden. De ex-***Superman***-acteur die een paar jaar geleden door een val van zijn paard verlamd raakte, brak onlangs zijn arm. Twee verplegers tilden Reeve uit een trainingsapparaat, maar verloren hun grip op hem. De acteur kwam zo lelijk terecht dat hij een armfractuur opliep en een hoop bloed verloor.** ★ **Er zijn een hoop superheldenfilms in aantocht.** *Batman & Robin* **komt in Nederland op 7 augustus uit.** George Clooney **speelt ditmaal de Bat en moet Gotham City redden van superschurk Mister Freeze. Ook staat** *The Crow: City of Angels* **op het punt van verschijnen. De film is een vervolg op** *The Crow* **uit 1994 en is eveneens gebaseerd op de strips van** James O'Barr**. In de loop van dit jaar verschijnt een nieuwe verfilming van** *Prince Valiant*, **een superheld van de oude stempel. Regisseur is** Anthony Hickox, **bekend (?) van** *Waxwork I* **en** *II*, *Hellraiser III*, *Sundown* **en** *Warlock II*. **Verder zijn er plannen voor 'live-actionfilms' van** *The X-men*, *The Silver Surfer*, *Speed Racer*, *Steel*, *Spawn* **en** *Plastic Man*. **Wie geen zin heeft in al die superhelden kan nog altijd naar de antiheldenfilm** *Beavis and Butt-head do America*, **die momenteel in de bioscopen draait.** ★ **Big Balloon levert aan Delta Lloyd wekelijks een strip die de verzekeraar op hun interne netwerk zet. De strip bevat informatie over nieuwe regels en instructies aangaande verzekeringen en wordt geschreven door de marketingafdeling van Delta Lloyd. Medewerkers kunnen de strip op hun computerbeeldscherm lezen. De tekeningen zijn van** Eric Heuvel; **Big Balloon verzorgt de productie inclusief belettering en inkleuring en levert het digitaal aan de verzekeraar aan.** ★ **Goed nieuws voor** Christopher Reeve, **de ex-***Superman***-acteur. De door hem geslikte medicijnen hebben ervoor gezorgd dat hij weer gevoel in armen, benen en rug heeft gekregen. Zijn artsen maakten dat begin juni bekend. De acteur zegt nu dat hij denkt over vijf jaar weer te kunnen lopen.**

Drukke maand

De maand augustus wordt een drukke maand bij DC Comics. Er staat namelijk weer een groot aantal nieuwe projecten, mini-series en langlopende series op het programma, waarmee de uitgeverij tracht handig in te spelen op winkelende vakantiegangers die ergens in een warm oord wel trek hebben in een speciale comic. En omdat het toch zomer is, letten de kopers minder op hun uitgaven, zo moeten de hoge heren van DC hebben geredeneerd. Of het werkt, moet de praktijk uitwijzen.

DC laat er in ieder geval geen gras over groeien. Net als bijna elk voorgaand jaar is ook nu weer de grote cross-over als redmiddel uit de kast geplukt en dit jaar heet dit allesomvattende verhaal toepasselijk Genesis. Het hoofdverhaal wordt verteld in de gelijknamige vierdelige mini-serie, die gedurende augustus wekelijks in de winkels zal verschijnen. Het schrijfwerk wordt door *John Byrne* afgehandeld en de tekeningen worden door *Ron Wagner* en *Josef Rubinstein* voor hun rekening genomen. Byrne tekent en schrijft vandaag de dag voor DC zowel Wonder Woman als Jack Kirby's Fourth World, terwijl de minder bekende Wagner enkele jaren gele-

IT'S LIKE SOMETHING'S SUCKING THE SPEED... RIGHT...OUT OF ME!
AND NOT JUST MY SPEED. IT'S TAKING...EVERY SCRAP OF ENERGY I HAVE JUST TO... KEEP MOVING!
ONE CHANCE. ONE SLIM CHANCE.
MAKE IT WORK! MAKE IT WORK!
WHA-BOOM
YES!
HATED "TO DAMAGE PRIVATE PROPERTY. BUT THE SITUATION DIDN'T GIVE ME A WHOLE LOT OF OPTIONS."
BUT WHAT THE HECK'S HAPPENED TO ME? I'M TOO WEAK TO EVEN CATCH THOSE CREEPS!

DC's *Genesis*. Weer een crossover?

den vooral wist te imponeren met zijn tekenwerk voor de Marvel-serie The Punisher.

Het verhaal van de mini-serie Genesis bouwt voort op de fundering die enkele decennia geleden door comic-legende *Jack Kirby* is neergelegd. Alles draait om de zogenaamde Source, een mysterieuze krachtbron die vanaf het begin der tijden als een soort pulsar fungeert. Echter, de Source is aan het inkrimpen en dat heeft gevolgen voor vele superhelden in het DC-universum. Sommige helden verliezen hun krachten in het geheel, andere zien hun krachten aanpassingen ondergaan die ze nooit hadden verwacht. Kortom, het lijkt er verdacht veel op, dat DC het weer eens tijd vond om de continuïteit opnieuw grondig onder handen te nemen en alles weer flink te veranderen. Je zou toch denken dat ze na de mini-series Crisis On Infinite Earths en Zero Hour hun lesje wel hadden geleerd.

Net als elke zichzelf respecterende uitgever van een cross-over heeft ook DC ervoor gezorgd dat het gros van de normale maandelijkse series bij de gebeurtenissen in Genesis wordt betrokken. In series als Superman, Batman, Jack Kirby's Fourth World en Wonder Woman zullen de gevolgen van dit grootschalige verhaal zich laten gelden. Een slimme verkooptruc of een oprechte poging om nu eindelijk eens een sterk verhaal neer te zetten? Voor $1.95 per Genesis-deeltje kun je daarover zelf een oordeel vellen.

Deze cross-over is niet het enige wat DC in augustus te bieden heeft. Enkele speciale projecten staan reeds te trappelen van ongeduld, waarvan met name de special Batman/Spider-Man opvalt. Dit eenmalige, achtenveertig pagina's tellende werk is geschreven door *J.M. DeMatteis* (een vaste Spider-Man-schrijver) en getekend door *Graham Nolan* (een vaste tekenaar van Batman), en de hoofdrollen zijn weggelegd voor de populairste helden van enerzijds DC Comics en anderzijds Marvel Comics. Deze samenwerking tussen de uitgeverijen wordt in het verhaal weerspiegeld door de samenwerking tussen beide helden, maar de vraag is of de hoge coverprijs van bijna vijf dollar niet te veel van het goede is.

Tenslotte is het ook de moeite waard om de aandacht te vestigen op zowel Catwoman 50 en de special Birds of Prey: Wolves. Het vijftigste nummer van de serie Catwoman is weer een uitgelezen mogelijkheid om een commercieel verhaal op te zetten, met natuurlijk Batman in een gastrol. En goh, wat origineel ... Catwoman krijgt een nieuw kostuum. Dat hadden we nog niet eerder gezien. Interessanter lijkt de special Birds of Prey: Wolves. *Chuck Dixon* (bekend van Green Arrow) en *Dick Giordano* (de legendarische Batman-tekenaar) geven invulling aan dit bijzondere verhaal met Black Canary en Oracle in de hoofdrol. DC durft een maandelijkse serie over beide dames niet aan en probeert het daarom met elk kwartaal een special of een mini-serie, maar vreemd genoeg is het concept een reguliere serie meer waard dan een handjevol andere lopende series die DC momenteel uitgeeft. Raar wereldje.

***Genesis* barst los in augustus.**

Batman en Spider-Man, commercieel samenzijn.

Stars & tips

Image Comics blijft maar uitbreiden. Waar deze in 1992 opgerichte uitgeverij zich voorheen vooral richtte op het standaard superheldenwerk, is zij de laatste maanden de alternatieve richting ingeslagen. Zo is de serie Damned een perfect voorbeeld van een comic die eigenlijk heel 'on-Image' is. Deze door *Steven Grant* (recent nog schrijver van X voor Dark Horse) en *Mike Zeck* (vroegere tekenaar van The Punisher) handelt over een harde anti-held en lijkt in de verste verte niet op een superheldencomic, laat staan op een standaard superheldencomic. Hetzelfde geldt voor *Matt Wagner*s Mage: The Hero Defined. Wagner is bekend als bedenker van de serie Grendel, maar in deze serie keert hij terug naar de interessante combinatie tussen magie en avontuur.

Op dezelfde manier kan nog een hele reeks andere series worden opgenoemd, waarvan nog geen jaar geleden iedereen het onmogelijk zou hebben gevonden, als je ze had verteld dat deze series bij Image zouden worden ondergebracht. Nadat *Jeff Smith* zijn comic Bone tijdelijk bij Image had ondergebracht, lijkt hij een kettingreactie op gang te hebben

door
OLAV BEEMER

Liefelds *Agent America*. Hoe verzin je het?

gebracht, waarbij elke onafhankelijk uitgegeven serie in deze barre tijden voor de comicwereld bij het populaire Image onderbrengt. En vaak met succes. Bij Caliber was geen ruimte voor de serie Dusty Star van *Joe Pruett* en *Andrew Robinson* en voor Jinx van *Brian Michael Bendis*, maar bij Image wel. Bij Halloween Comics was geen ruimte meer voor Espers en Age of Heroes (geschreven door *James D. Hudnall*), maar bij Image wel. Deze grootschalige verhuizingen hebben er ondertussen voor gezorgd, dat het geen doodzonde meer is als je beweert van Image Comics te houden. Met het vertrek van het enfant terrible *Rob Liefeld* en de komst van deze goede series, is het gemiddelde kwaliteitsniveau behoorlijk gestegen en voor de comicwereld is dat alleen maar positief.

Event Comics timmert ondertussen ook vrolijk aan de weg. Enkele jaren geleden richtten *Joe Quesada* en *Jimmy Palmiotti* (vooral bekend van DC's Azrael) deze uitgeverij op om daar hun eigen creatie Ash onder te brengen, maar de laatste tijd zijn er steeds meer veelbelovende projecten opgestart. Zeker nadat schrijvers *Mark Waid* en *Brian Augustyn* (van onder andere Flash en Impulse voor DC) zijn aangetrokken om enkele series te schrijven, heeft Event heel wat te bieden. Zowel de serie Painkiller Jane als Ash: Cinder and Smoke zijn meer dan de moeite waard, en dat komt niet alleen door de schrijvers. Respectievelijk *Rick Leonardi* (vroeger bekend van Marvels Cloak & Dagger) en *Humberto Ramos* (verreweg de beste surrealistische tekenaar van dit moment, bekend van Impulse) nemen de tekeningen voor hun rekening, en ondanks het feit dat niet iedereen het door schijnt te hebben, zijn dit met recht goede comics.

Aan het einde van dit rijtje aanraders kunnen ook de beide Marvel-series Ka-Zar en Thunderbolts niet ongenoemd blijven. Beide comics lopen al een half jaartje en dat geeft maar aan dat we hier te maken hebben met redelijk onderschatte series. Het werk dat *Mark Waid* en *Andy Kubert* (beiden voorheen van de serie X-Men) echter voor de serie Ka-Zar afleveren, is verfrissend en kwalitatief hoogstaand, en hetzelfde geldt voor het werk van *Kurt Busiek* en *Mark Bagley* voor Thunderbolts. De moeite zeker waard.

Hoe verzin je het?

Nadat *Rob Liefeld* onlangs door Marvel Comics was toegevoegd dat op zijn diensten voor de series Avengers en Captain America geen prijs meer werd gesteld, zat hij met een probleem. Hij had immers al aardig wat nummers van Captain America gereed liggen en die zouden nu nooit meer door Marvel worden uitgegeven. Echter, enkele maanden geleden heeft Liefeld dit probleem wel zeer creatief opgelost. Allereerst werd zijn eigen uitgeverij Maximum Press omgezet in Awesome Entertainment. Hierbij komt de nadruk vooral te liggen op comics die gemaakt zijn met het oog op een eventuele verfilming, zo stelde Liefeld tijdens de persconferentie waar hij zijn plannen bekend maakte. Deze samen met *Jeph Loeb* (voormalig schrijver van Captain America) en *Scott Rosenberg* (voormalig hoofd van Malibu Comics) opgerichte uitgeverij zal dezelfde titels als Maximum Press onderdak bieden, maar ook een nieuwe serie die luistert naar de naam Agent America.

Ja, je raadt het al, Agent America is gewoon Captain America in een ander jasje. Heel flauw, dus. Marvel heeft hiermee geen vrede en heeft Liefeld bevolen om deze serie niet in de geplande vorm uit te geven, waarbij tevens is gedreigd met een rechtszaak. Volgens de laatste berichten is Liefeld enigszins aan de wensen van Marvel tegemoet gekomen door de titel te veranderen in Sentinel, maar ja, het blijft natuurlijk gewoon een Captain America-kloon en iedereen weet het.

Voor de volledigheid: onlangs zijn de namen bekendgemaakt van de tekenaars en schrijvers die de vier Marvel-series Captain America, Avengers, Iron Man en Fantastic Four overnemen nadat een dezer dagen de Heroes Reborn-sage eindigt (*Rob Liefeld* en *Jim Lee* stonden aan de wieg van dit project van een jaar lang). The Avengers wordt zoals vorige keer reeds voorspeld inderdaad door *Kurt Busiek* en *George Perez* overgenomen en Captain America door *Mark Waid* en *Ron Garney*, ook zoals voorspeld. Busiek zal ook de schrijver van Iron Man worden, waarbij hij met *Sean Chen* samen gaat werken (een voormalig Valiant-tekenaar), en Fantastic Four tenslotte wordt verrassend genoeg gemaakt door *Scott Lobdell* (van X-Men) en *Alan Davis* (die furore maakte met zijn werk voor Excalibur). Interessant lijstje, dat zeker.

***Dusty Star* nu bij Image.**

***Espers* slaagt bij Image.**

Event Comics' *Ash* doet het goed.

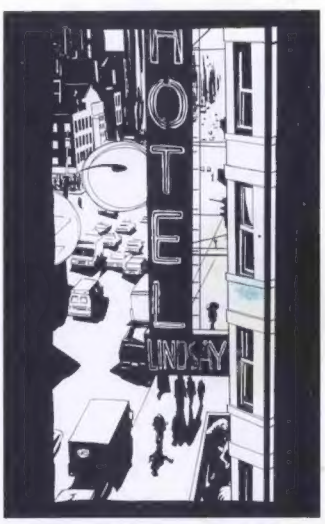

***Jinx*, van Caliber naar Image.**